ANUL XXVIII
49
(1 231)
Sîmbătă
7 decembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN ÎNSUFLEȚITOR PROGRAM

este fără îndoială că, un eveniment de o asemenea rezonanță cum a fost Congresul științei și învățămîntului – primul de acest fel din seria manifestărilor sistemului democrației noastre socialiste – se menține pentru mult timp în atenție și propune reflecții vii, de durată, formînd acel larg și unanim consens al ideilor, și acțiunii practice, revoluționare, prin care ne apropiem și mai mult viitorul, îl facem și mai concret, mai exact, ca o dimensiune a însăși realității. Din acest unghi văzut și cu limpezimea și importanța care decurg din orizonturile și anvergura ideilor abordate, acest cel dintîi forum al științei și învățămîntului are toate datele să se constituie într-un reper calitativ nou, deosebit de semnificativ pentru modul în care, în viitoarea etapă, pornim la înfăptuirea hotărîrilor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Calea științei și a învățămîntului este integrată procesului amplu constructiv și devine o pîrghie esențială a progresului și civilizației.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu definește în chip strălucit rolul și sarcinile acestor două esențiale domenii și ridică la altitudini noi, superioare, cerințele și exigențele unei implicări active, responsabile, de o factură care să dea maximum de eficiență gîndirii științifice, creatoare. **„Atît în domeniul cercetării științifice,** spunea secretarul general al partidului, **cît și al învățămîntului, dispunem de tot ce este necesar, avem o puternică bază materială, tehnică ; dar mai presus de toate, avem minunați cercetători, oameni de știință și savanți, minunate cadre didactice, care reprezintă suprema garanție că vom realiza în cele mai bune condiții programele de cercetare și de pregătire a cadrelor, că cercetarea și învățămîntul vor ocupa un loc tot mai important în dezvoltarea socialistă și comunistă a României !"**

Apreciate, pe bună dreptate, ca domenii specifice ale manifestării spiritului revoluționar, componente de fond ale uriașului proces de edificare a unei noi societăți și a unui nou om, a unei științe noi, înaintate, știința și învățămîntul sînt chemate să-și sporească aportul la soluționarea multiplelor probleme pe care le ridică înscrierea noastră într-o nouă etapă de dezvoltare, mersul ascendent spre noi culmi de civilizație și progres. Aceasta este ideea-forță a cuvîntării secretarului general al partidului și în lumina ei înaltul forum a conturat direcții, obiective și modalități specifice, astfel încît în perspectiva anilor nouăzeci și, mai departe, în perspectiva sfîrșitului de mileniu, România să poată străbate treptele unei dezvoltări medii și să consacre apoi imaginea și tăria unei țări socialiste multilateral dezvoltate.

O legătură tot mai puternică, ținînd de esența civilizației pe care o făurim, se stabilește pe de o parte între știință și învățămînt, iar pe de alta între acestea două și procesul însuși al dezvoltării. În această relație stă de fapt rațiunea viitorului și conștiința pregnantă a acestuia. O însemnătate deosebită prezintă în acest sens crearea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, organism menit să asigure o strînsă corelare între forțele creatoare și producție, să asigure o strategie unitară a tuturor demersurilor inventivității științifice și tehnice. Desemnarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu în fruntea acestui important organism este în măsură, așa cum s-a subliniat în cadrul lucrărilor Congresului, să asigure înfăptuirea neabătută a sarcinilor și atribuțiilor ce revin în această direcție.

Între documentele adoptate de recentul forum, **Apelul către oamenii de știință, de cultură și cadrele didactice din întreaga lume pentru colaborare, dezarmare și pace,** are rezonanța unui act de o stringență și clară actualitate. Sublinierile tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt cît se poate de elocvente în acest sens. Aprecierile sale privind situația lumii și a păcii au o confirmare neîncetată și izvorăsc dintr-o supremă rațiune și un suprem sentiment.

Convingerile președintelui nostru și demersurile sale fac demult un serviciu nobil umanității și se constituie într-o cauză de fond, esențială, a unei conștiințe planetare. Știința poate și trebuie să lucreze pentru progresul și civilizația lumii, oamenii de știință pot și trebuie să intervină pentru oprirea forțelor distrugerii și pentru îndreptarea uriașelor forțe ale inventivității și inteligenței umane spre căi ale salvgardării păcii și odată cu aceasta spre căi ale salvgardării speciei, a planetei și cosmosului. **„Este o realitate,** se spune în Apel, **că epoca noastră, marcată de afirmarea grandioaselor cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate, cunoaște totodată și fenomenul contrar intereselor vitale ale omenirii, de folosire a multora din marile cuceriri ale cunoașterii umane în scopuri distructive, pentru fabricarea și perfecționarea de noi mijloace de nimicire în masă".** Pacea, dreptul fundamental al oamenilor acestui pămînt, cade și în sarcina oamenilor de știință, a savanților. De aceea, într-o unanimitate de conștiință este adresată chemarea de **„a acționa acum, pînă nu este prea tîrziu, în acest ceas de mare cumpănă și răspundere pentru destinele civilizației umane, de a-și folosi întreaga putere de convingere și forța de argumentare pentru a opri cursul periculos al înarmărilor nucleare, pentru dezarmare, pentru statornicirea unor relații de pace și colaborare în toate zonele lumii pe baza respectării independenței și suveranității naționale, a libertății și egalității în drepturi".**

Știința așadar, ca un reazim și un argument al vieții, știința ca un reazim și o posibilitate a păcii, forța și valoarea umanistă a acesteia, marea sa răspundere în fața omenirii. Și chemarea, apelul prin care o țară întreagă și un întreg popor își exprimă toate nădejdile și toate convingerile, în sensul unei lupte al cărei țel suprem îl reprezintă binele oamenilor, al popoarelor. Ni se exemplifică prin aceasta însăși istoria care în succesiunea evenimentelor ei mai vechi și mai noi pronunță cuvîntul și ideea de unire și face liantul nobil și hotărîtor între oameni, între idealuri și aspirații. La 67 de ani de la făurirea statului național unitar român, marea unire, România respiră aerul curat și puternic al unității sale indisolubile și întinde punți vii de legătură către toate națiunile. Întinde punți ale muncii și creației către propriul său viitor și își urmează chemarea libertății, a independenței și păcii.

Luceafărul

Bucuria spiritului bun

eu nu sînt între cei care l-au cunoscut pe Labiș. Sînt născut în anii războiului, în Transilvania, n-am avut această bucurie pe care o poate avea oricine cunoscînd pe un om de seamă, dar, în anii liceului, la Cluj, la Biblioteca Centrală Universitară, unde Blaga era custode, îi auzeam dimineața pașii trecînd ; și mergea încet la locul lui de lucru. Eram cîțiva elevi de liceu, care după ce ne făceam orele la școală, după-masa, ne adunam la bibliotecă și împrumutam cărți pe care nu le găseam în oraș, să le citim, sau cărți care erau oprite în acea vreme să le citești. Așa îmi aduc aminte că împrumutam cărțile lui Ion Barbu. Pe Blaga îl copiasem în internat cu mîna, poemele lui le aveam copiate cu mîna, cineva luase, avea cartea și mi-o împrumutase pentru două nopți. Dar în acea bibliotecă, îmi aduc aminte (eram prin clasa a IX-a), am adormit de multe ori cu capul pe cartea lui Nicolae Labiș.

Acest poet prin jertfa lui și prin curățenia versurilor a trezit, ce a trezit în sufletul meu atunci, era acest gînd că e ceva mare de tot la el. Citeam și alți poeți străini, dar nu mă impresionau, cum m-a impresionat acest poet român. Era la modă în Cluj, pe vremea aceea, Esenin. Se citea Maiakovski, se citea Lorca de către studenți, se citea la cenaclu. Eram cîțiva băieți de la țară, care ne legasem de valorile române mai mult. Labiș era unul dintre frații noștri, care scria în țara asta și ne oprise la graniță, ca să zic așa ; el oprise sensibilitatea noastră de tineri români la hotarele scrisului românesc.

Și cred că acesta este un mare merit al lui, să oprească simțirea unui neam în hotarele spirituale ale neamului său. Să aibă puterea asta, nestiută de nimeni, pe care numai popoarele adevărate cred că o au, de a-și găsi o mamă și un tată în părinții lor. De-a nu trebui să fugă după străini. Sînt popoare care trăiesc din sufletul altora, noi aveam aici, acasă, niște oameni care s-au jertfit, printre care Brîncoveanu cu pruncuții săi.

Sînt fericit că trăiesc în București ca în una din marile capitale ale lumii. Sînt fericit că fratele Nicolae Labiș s-a stins aici, printre noi, și jertfa lui rodește peste vreme. I-am recitit zilele acestea din nou cărțile, chiar aici, și m-am uitat prin manuscrise. După ani de zile nu l-am mai citit, și vă rog să mă credeți că am lăcrimat într-un ungher al acestei case, citind versurile. Sînt foarte fericit că acest fiu

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Devenirea culturală

mutațiile care s-au produs în ultimele decenii în România au cuprins nu doar economicul ci și sfera culturii. Altfel nu se putea deoarece între cele două domenii există numeroase și ireversibile corelări. Numai o conștiință care se dovedește extrem de vie va înțelege perfect aceste sinapse din domeniul sociologiei culturii și va acționa nu prin închidere în sine, ci printr-o permanentă emulație care să conducă la crearea de valori spirituale, științifice, filozofice, artistice și literare, care să iradieze spre economic. Bazată pe o bogată tradiție, pe un tezaur de valori intrate în universalitate pentru totdeauna, cultura socialistă are drept suport moral un înalt umanism și un creativ spirit revolutionar, fapt ce-i deschide orizonturi de împlinire, de-a dreptul spectaculoase. „Dacă ne dăm seama că fenomenul cel mai remarcabil din Univers este conștiința, spune Mihai Drăgănescu, precum și de puterea conștiinței, atunci și conștiința unei națiuni poate fi puternică, dacă va contribui la conștiința și cultura omenirii". Or, acest lucru depinde, nu de factori externi conștiinței, ci de

Ion Văduva Poenaru

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

Cît de mult te iubesc

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc,
am să îmbătrînesc iubindu-te numai
pe tine,
inima mea în care și cei morți viețuiesc
pompează, pompează, fără oprire.

Numai în fața Ta mă simt liber și sfînt,
vorbele mor, sînt mut ca o vioară fără
de strune.
O libelulă sînt, nimic nu sînt,
cînd mi te arăți tu dureros de frumoasă
minune.

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc...
Dealtfel, într-o zi, n-ai să mă poți ocoli.
Liliac orbitor, bunule pămînt românesc,
știu că mă vei primi...

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc...

Mircea Micu

Reintrarea în umanitate

Ceea ce detesta Iorga în mod special era atitudinea de funcționar a istoricului. A sta ca un contabil cu mănecuțe la masa de lucru, a colecționa date și a le pune cap la cap, indiferent la ele și la ecoul lor aceasta nu era pentru Iorga istorie. El însuși a procedat cu totul altfel lăsînd în urmă amintirea unui om implicat în cele mai importante evenimente ale zilei, fapt neobișnuit pentru cei mai mulți cu cît Iorga era un om „de carte", adică un istoric. Împotriva părerii că omul de carte, în spetă istoricul, trebuie să stea la distanță de evenimente, să le evite, să nu se lase influențat de ele s-a pronunțat Iorga de nenumărate ori. Pentru Iorga viața de zi cu zi este istorie, iar istoria este viața de zi cu zi. A participa la viața epocii tale ca istoric se impune. Trăind evenimentele înveți tot atît cît înveți din cărți. Cu cîțiva ani înainte de a muri, Iorga vorbea despre rolul evenimentelor contemporane în înțelegerea istoriei : apariția teoriilor unice și exclusiviste, care înlătură alte teorii, ca și apariția statelor totalitare, care desființează rolul inițiativei individuale l-au condus pe istoric la o mai bună înțelegere a epocilor imperiale de altă dată. A și ținut, plecînd de aici, un curs despre rolul imperiilor contemporane văzute prin comparația cu imperiile de altă dată, atent nu numai la succesiune și particularism, cît mai ales la trăsăturile atemporale, la analogii. Experiența individuală a istoricului rămînea pentru Iorga soclul fundamental al activității lui. Cel care n-a trăit un război, nu va înțelege războiul oricîte documente va studia. Cel care este tînăr nu va înțelege personalitățile istorice mature. Chestiunea mentalității care stă în spatele unui act istoric sau constituie chiar substanța lui era pentru Iorga țelul suprem. „Cutare scrie despre război, dar ce știe el ce este războiul ? Poate nici nu l-a văzut în epoca lui. După războiul din 1977—78 a fost o lungă pace, aproape generală ; nimeni n-a știut ce înseamnă starea de spirit a cuiva care face războiul sau care trece printr-un război". Între cei care au răbdat în România primului război mondial „stăpînirea nemțească" ori lipsurile refugiului și cei care s-au expatriat temporar în Norvegia ori America există o mare diferență de opinie, asupra aceluiași război, constată Iorga. Contactul intim dă cheia, care rămîne necunoscută celui venit din afară. Tinerii mai ales, lipsiți de experiență, oricît de activi prin manipularea documentelor nu au acces la descifrarea tipurilor de evenimente sau de personalități pe care n-au avut prilejul să le cunoască prin trăire directă." Cine judecă uneori pe un Napoleon sau un Cromwell, oamenii cei mai complexi și psihologicește cei mai complicați ? Se apucă să-ți judece un tînăr care atunci intră în viață, se apucă să-i judece, arătînd unde le este greșeala și ce trebuie să facă. Este puțintel foarte pretențios, și pretențiile cît de mici pretează la ridicol". **(Adevăr și greșeală în scrierea istoriei,** 1936). Pentru istoricul tînăr culegerile de documente, publicările de texte i se par istoricului primul act al calificării profesionale, etapă cu care de altfel a început și Iorga, lăsînd pe mai tîrziu „psihologia umană și marile acte sociale". Pentru a scrie istoria, istoricul trebuie să fie un om al societății sale a cărei viață trebuie s-o trăiască din toate puterile, iar Iorga a făcut acest lucru cu toată dăruirea. El s-a simțit în toate inițiativele sale sociale și politice „in documentare", într-o documentare continuă și faptul trebuie subliniat cu atît mai mult cu cît participarea lui la viața politică a țării a dat naștere celor mai multe versiuni potrivnice realei stături spirituale a omului. În acțiunea sa socială și politică, Iorga urma un comandament superior, executa prevederile proprii asupra modului în care trebuie să trăiască și să scrie istoricul istoriei. Iorga n-a fost un politician, ci tot timpul un savant, care n-a contenit, oricare i-ar fi fost investiturile politice, munca de creație istorică. Politica n-a fost pentru el scop în sine, ci mijloc de adîncirea propriei profesii pe care o vedea moralicește și spiritualicește așezată foarte sus, ca un tribunal superior, „marea judecată", a statelor și națiunilor. Este sigur că cei care l-au asasinat

M. Ungheanu

Continuare în pag a 8-a

Scriitorii și Unirea

Unirea românilor într-un singur stat, cărora Adunarea de la Alba Iulia din 1918 i-a adăugat parafa finală, a fost un deziderat puternic al marii colectivități românești dincolo de orice granițe. Primii care au realizat această unitate în plan moral și spiritual au fost scriitorii de cărți. Se știe că în desagii purtați de vite de povară cărțile tipărite în Moldova sau la Rîmnicul Vîlcii au trecut dincolo de munți intrînd în mîinile nerăbdătoare. Limba română vorbită pe tot pămîntul românesc s-a conservat și transmis și prin aceste cărți al căror itinerar acoperă spațiul locuit de toți românii. Istoricii școlii latiniste au demonstrat împotriva istoricilor puși în slujba intereselor politice ungurești că românii toți sînt una și că de la Roma se trag, că ei n-au venit de aiurea după imaginația dirijată a unor istorici fără scrupul științific ci că s-au aflat dintotdeauna pe locurile lor. Scriindu-și istoria sa polemică contra acestor exagerări, Petru Maior s-a adresat tuturor românilor nu numai celor lipsiți de drepturi politice din Transilvania. Stîdați de la înălțimea unei nobleți de-a călare și problematică, românii au răspuns istoricilor ostili evidențiind noblețea lor adîncă și reală : sorgintea romană. La rîndu-le istoricii ca Petru Maior mergeau pe urmele celor dinainte. Primii noștri scriitori, în egală măsură istorici, cronicarii, sînt luptători împotriva baznei originii românilor. Un cercetător de izvoare a scos la lumină interesantul efect că ori de cîte ori poporul român s-a afirmat prin instituțiile sale, tot de atîtea ori comentatorii apropiați ai istoriei noastre au apelat la o „baznă" pentru a contracara viguroasa afirmare românească pe teritoriul moștenit de la moșii și strămoșii lor. De altfel, pentru cine nu știe încă, trebuie spus că vorba „moș", de la care a venit și vorba „moșie" cu sensul de patrie, este un cuvînt stră-

Mihai Ardeleanu

Continuare în pag. a 6-a

DICTANDO

Limbajul poetic românesc

dintr-o prejudecată, lingvistului i s-a contestat multă vreme capacitatea de a da seama despre valoarea poetică. Prea ascuțite păreau instrumentele sale și prea crudă operația pe care încerca s-o întreprindă. Dar și chirurgul se poate îndrăgosti de pacientul său, îi poate înțelege sufletul și pasiunile !

Ne-o demonstrează cartea academicianului Ion Coteanu, **Stilistica funcțională a limbii române. II, Limbajul poeziei culte** (Editura Academiei R.S. România, 1985), întru totul recomandabilă iubitorilor de poezie. După primul volum, apărut în 1973, care conținea fundamentarea teoretică, urmată de o aplicație pe limbajul popular românesc — în cadrul căreia noțiunea de „dor" în poezia populară forma aproape un eseu independent — acest al doilea volum întregește o teorie stilistică originală.

Ceea ce conferă o deosebită claritate, atît teoriei, cît și expunerii ei, ni se pare a fi în primul rînd utilizarea consecventă a conceptelor fundamentale de **stil** (limbaj), **funcționalitate, conotație, figură,** pe baza unor definiții riguroase și originale.

Cu ajutorul acestora și raportînd în permanență referentul textului poetic — la care criticul literar și poeticianul se străduiesc deopotrivă să ajungă — la o „lume imaginară", analogă lumii contingente, I. Coteanu pătrunde cu siguranță în universul poeziei românești culte, ajungînd pînă la poezia actuală.

Ideea care ni se pare foarte importantă în cartea comentată aici este că unul din procedeele de creare a acestei „lumi imaginare", fără de care nu poate fi concepută literatura, este și acela de a „redistribui", de a pune în relații noi „obiectele" lumii contingente, între care

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 2-a

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Academia R.S.R., și Uniunea Scriitorilor, anunță că luni, 9 decembrie, orele 10,00 vor avea loc, la Ateneul român, manifestările dedicate centenarului nașterii marelui scriitor român Liviu Rebreanu.

Cartea și profesorul

răsfoiam, la începtul acestui an școlar, într-o librărie oarecare din țară, o carte. Gestul meu era urmărit involuntar de alți cîțiva. Se întîmplă că atunci cînd deschiei o carte, privirile tuturor se îndreaptă spre copertă încercînd să stabilească ce anume ți-a atras atenția. S-a întîmplat însă că atunci cartea pe care o țineam în mînă era un manual de literatură română. Răsfoiam deci manualul cu o dublă curiozitate. Voiam să compar manualul după care învățasem în școală cu cel aflat în mîinile mele. Și doream să mai aflu ce a intervenit nou în el atîta timp cît printre cei care îl pregătisem, printre autorii manualului, figura și o fostă colegă de facultate. Ea fusese elevă ca și mine, studentă mai apoi, profesor și, în paralel cu profesia sa, după ani de practică la catedră, autor de manual de literatura română. Un drum care a ispitit-o, știam bine, ani și ani de zile, iar distanța pe care o parcursese în acest timp fusese de ani-învățare, ani-predare, ani-etică-profesională. Și mai ales o nesfîrșită dragoste față de cuvîntul tipărit. Și-a asumat curajul și responsabilitatea de a preda pagini de literatură, bucurîndu-se mereu de cuvintele altora, încercînd să le pună în fața primelor sale generații de elevi, ca pe niște mărețe îndemnuri. Îmi aminteam, răsfoind manualul de română, un crez al acestei profesoare, că literatura noastră are rodul unui seismograf asupra sensibilității elevilor. Că el oferă, prin titlurile de noblețe ale autorilor cuprinși în manual, prin iubirea lor față de cuvînt, adevărul. Pentru că ei, au înălțat de la cronicari încoace, prin cuvinte, nici mai mult, nici mai puțin decît un monument.

Este de datoria profesorilor, mă gîndeam trecînd de la o pagină la alta, să încălzească acest manual, să cristalizeze într-un sens favorabil apropierea dintre elevi și autori. Este de datoria lor să-i ajute pe elevi să intre în intimitatea [illegible] dintr-un univers al ființei de idei. Un manual bun și un profesor bun ne oferă garanția găsirii unei chei extraordinare pentru o literatură întreagă, să înțeleagă prin ea tot universul. Cîți dintre profesorii noștri de română nu și-au propus, după ce ei înșiși au ajuns la înțelegerea acestei fraze argheziene „Omul e un cocor care zboară pe dinlăuntru", că e timpul ca ea să fie înțeleasă și de cei aflați dincolo de catedră ? O carte de română e plină de chipuri și de nume de oameni care au dat cel mai fierbinte conținut de gînduri și sentimente. Prin ea poți dobîndi sentimentul patriei, alunecînd dintr-o uimire în alta, dintr-o descoperire în alta. Cărțile lor vin și se așează într-o singură carte, cartea de română. Ei sînt poate cei dintîi pedagogi ai neamului nostru care ne-au învățat că prin cuvinte putem fi biruitori. Iar profesorii

Areta Șandru

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 4-a :
«MAESTRUL»
comedie într-un act de
ION BĂIEȘU

Generația luptei cu inerția:

Un viscol muzical

Atmosfera și aparițiile memorabile din perioada cuprinsă între sfîrșitul războiului și anii 1947—48, care au produs o veritabilă „democratizare" a limbajului liric, constituie primul moment resurectional din poezia românească postbelică. E adevărat, efectul lui e unul întîrziat, pentru că, după 1948, pentru cîțiva ani buni poezia se golește de substanța lirică. Cu atît mai spectaculoasă devine, așezînd faptele în perspectiva deceniilor scurse, apariția și influența decisivă a liricii lui Nicolae Labiș, al doilea mare moment resurecțional din poezia de după Eliberare. Simțită ca atare, importanța acestei opere poetice s-a desprins nu foarte ușor de mitul creat, de „legenda Labiș". Destinul omului a apăsat mult — chiar prea mult — asupra atenției cu care i-a fost valorificată literatura. A rezuma semnificația literară a lui Labiș la mitul prezenței sale, a continua să-l privești din unghiul sfîrșitului său tragic, a considera cărțile lui doar premisele unei opere și nu **opera** sînt desigur naivități. Cu atît mai mult cu cît în epocă se pronunțase George Călinescu : „Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpînind atît de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune și simplicitate prin care emoția se exprimă cu o rafinată ingenuitate.

Desigur că această observare nu poate avea un caracter absolut. Întrucît îl privește pe Labiș, tînăr poet, pe care un accident nefericit l-a făcut să piară la 21 de ani, eu nici nu mă întreb ce ar fi devenit dacă trăia, pentru că îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas cîteva poeme incontestabile, pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea". („Contemporanul", nr. 47, 28 nov. 1969).

Poezia lui Nicolae Labiș este o construcție gîndită creatoare, un moment [illegible] pentru poezia română apărută în deceniul al douăsprelea. Structură romantică, Nicolae Labiș [illegible] o acțiune clasică pentru lirica actuală. În acest fel ne apare, în plin deceniu proletcultist, patetismul **Primelor iubiri (1956)** și al **Luptei cu inerția (1958)**. Poeții de la mijlocul deceniului anterioare nu erau mai puțin patetici. Timbrul lor viza însă cu ostentație innoirea boemă a formulei lirice, ocolind, cu rezultate remarcabile, un întreg mod de rostire lirică românească. Nu s-ar putea cu nici un chip vorbi de eminescianism, arghezianism, blagianism etc la Tănăsescu, Geo Dumitrescu sau alții, în sensul „metamorfozei fabuloase" a unor principii poetice. „Libertatea de a trage cu pușca", temerară, se voia și absolută. Momentul Labiș reinnoadă romantismul eminescian recordîndu-l la entuziasmul timpului său, revoluționar. Nu atît „simbolul necesar" al unor creatori care se vor afirma după vulcanul erupt interesează, cît continutul pe care el îl valorifică. Acest conținut nu se pare tocmai reevaluarea angajării artistice de factură eminesciană. În opera sa Nicolae Labiș este **artistul total**, antrenînd un efort de cunoastere a sinelui în raport cu universul prin excelență problematizant în linia angrenării cosmice — evident romantică. Este o atitudine care depășește individualul : o atitudine deci, tipologică, pătrunzînd în adîncul vastelor spații consacratoare ale imaginarului.

Este așa, pentru că poezia lui Labiș pune probleme fundamentale. Pune în primul rînd problema **poeziei**, cum spunea George Călinescu : „Iată un prilej pentru un estet să se întrebe din nou ce este poezia, ca artă, fără îndoială, căci problema cealaltă a funcției ei prin oglindire este pentru noi definitiv rezolvată." Dacă lumea lui Labiș nu îi părea marelui critic inedită, și nu este, originală rămîne intensitatea raportului dintre individ și univers, și aceasta nu numai prin prisma epocii. Un mare poet iese întotdeauna din epoca — determinată strict — în care există literar. Eul liric este în poezia lui Nicolae Labiș identitatea topită extatic în univers : „Azi sînt îndrăgostit. E un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmindu-și-le-n dans. / Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un amețitor, sonor balans. / În vii vibrează struguri străvezii — / Cristalurile cîntecelor grele — / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt." (**Primele iubiri**). În frenezia această coexistă suprema împlinire ontologică și motivația orfică a cunoașterii. Clasicizarea acestei acțiuni se face în plină evoluție, în evoluție dialectică.

Pe această identificare frenetică se [illegible] întreaga aventură lirică. Frenezia ei conservată — [illegible] primordial, este în **Primele iubiri**, scrie Lucian Raicu în singura monografie de referință de pînă acum (**Nicolae Labiș**, 1970), poetul „descoperă orea ce în filosofie, într-o filosofie încă nedescoperită de mulți și de poezie, s-ar numi **propagație**, principiu numai — este imperativ de existere a universului" odată cu fiecare poem. Indiferent de tema abordată, de la eroica la lupta revoluționară, de la „omul rămas la frunzișul pădurii, un e stăpînirea. Geneza lumii devine geneza personalității, pentru că ființa latinde și acaparează cu urlare acțiuni o geologie primară, în care munții, pădurile, apele, norii au relevanță în măsura în care sînt tot atîtea ipostaze ale eului. O poezie programatică în acest sens este **Moartea bătrînului**, unde folosirea pronumelui a devine creativă și [illegible] : „Și-a luminat pădurea prin trunchiul [illegible] / Zăvîndu-și-n [illegible] cu lăcăt primăvăratic, casa. / E pentru de neînțeles și de [illegible] — nă-i ai / Plin cînd sangele [illegible] o nă-n [illegible] // Și ai luat mierea și cîntecele [illegible] / Și-ai [illegible] / Ca [illegible] // Și ai luat [illegible] și cîntecele [illegible] / Și-ai [illegible] / Orgolios cerînd-i în veșnic [illegible] / Un [illegible] mai [illegible] și mai [illegible]." **Semnul mai nobil** este [illegible] : **iubirea** și **inofara** sînt [illegible] congruente. Pădurea este **pădurea ta**, pelasgul este privilegiat [illegible], sporirea lăstari : „Pădurea ta mai [illegible] / Cu mirt în fîntîni și-n apa cu fîntîni. / Dar trăznet lung se [illegible] din tîrzi / În verdea catedrală deșertă. // Ai cunoscut că lăstarii [illegible] / De-acuma [illegible] / Decît, [illegible], o stafie / Cu [illegible] de vîn prolina. // Vedeai tăiindu-ți [illegible] / Prin crăpătură, lumea din afară. / Și ai [illegible] / În primul tău [illegible] și [illegible]". Constituția [illegible] se [illegible] deci poate [illegible] universului [illegible] din baze. În lirică romantică. Poezia [illegible] este și rațiunea lirică a [illegible] lui, elementar și [illegible]. „Salutul adîncurilor" este spiritul care observă dintr-o privire — și cît de profund — cum „Materia lui începea enormă. / Viața-și era mai primitivă formă. / Cu deplasări spasmodice-o mișcare. / Cu lumile-i contrastă [illegible]". (**Geneza**). Cosmogeneza fiind [illegible] și [illegible], **sunetul** și el cosmic, este — [illegible] (Eram cel mai crud vînător de pe văi. / Aveam în [illegible] vin [illegible] cu sînge de fiare. / Eu, cărunta [illegible] de strămoșii [illegible] barbare / [illegible] acolo o cîntare de [illegible]", (**Iubirea neștiută**). Eul e supus [illegible] : **iubirii** și **morții**. / Căutam [illegible] pentru floarea și [illegible]." Pînzele [illegible] Vlădicei e [illegible] de foc, apa e „[illegible] cu bulboane" prin care rîsul lui [illegible] victoria. Deși dens și [illegible] de tărăboiarea telurică, elementul liric rămîne totuși un [illegible] armonic, un [illegible] din care se ridică [illegible] — și [illegible] afirmări [illegible] profundă. / O muzică a [illegible] pe pămînt. / Între pădurii se rătăcea rotundă. / Și peste ea se ridicau din fund / Vuiet de tren, bătute de [illegible]. / Și sufletul doream cu-nfrigurare / În muzica aceasta să-mi inund." (**Idilă**). Ca și apa, aerul și focul nu contrazic niciodată [illegible] materialitate grea. Dimpotrivă, o confirmă. Orizontul metafizic sălășluiește cîntînd în orizontul naturii „imediate". Universul se naște sub ochii noștri, izbucnind furtunos odată cu muzica apelor frămîntînd pămîntul.

Toate acestea cu o naturalețe desăvîrșită. Naturalețea versului lui Labiș, el însuși — un viscol muzical.

Costin Tuchilă

Supliciul albatrosului

(Glose la o paralelă posibilă)

[illegible]

★

Aceste glose făcute pe marginea poemelor „Albatrosul" de Ch. Baudelaire și „Albatrosul unit" de Nicolae Labiș, au ca punct de plecare versurile poetului român : „Iar acum / O privire aruncă vînturilor. / (Nave poate, nici măcăcuri.) / **Nici un om care-și trăiește tenerețea.** / Acum vînturi. / Nu un om, nici măcar un [illegible]. / Un univers [illegible]..." (s.n.) (Labiș pentru umanism proletariat).

Cît asemănări există în mărturisirea trăită [illegible] parantezele de către poet ? „Trăirea versurilor" despre care vorbește Labiș (este de [illegible] dar atît de matur cultural !) e chiar punct de plecare pentru **dezlănțuirea propriului din pulsiune**. Dar temele nu sînt simple particule ci veritabile obsesii culturale pe care poetul și le asociază și le reziză creator. El nu depășește temele, dar îi schimba semnificațiile. Adică neagă mesajul de la care pornește. Negare înțeleasă ca alternativă pozitivă. Proces de creație firesc pentru un poet ca Labiș ce dovedește un metabolism cultural remarcabil.

„Albatrosul" lui Baudelaire este un simbol generic al poetului (deci un mit) creat prin intermediul analogiei. Geniul este [illegible] (culturologic dar și sociologic) unor supplicii ce își au originea în romantism. Eminescu, de pildă, cosmicizează tema geniului în „Luceafărul". Albatrosul baudelairian îi lipsește dimensiunea cosmică. El există poetic, așa cum am spus, prin intermediul unei analogii transparente.

Nicolae Labiș este preocupat de existența geniului după moarte. Adică de așezarea acestuia într-o axiologie demnă (deși postumă !) : „Eu vreau o clipă numai viața să-mi consum / În sărutări sterile minjindu-ți-o, mărunțea. / Ca niciodată, poate, drapelul meu postum / Să nu-și descinteleze în asfințit cenușa." („Umanism") Fapt ce s-a și întîmplat : O generație de poeți români îi poartă numele.

În ediția „Poezii" din colecția „Mari scriitori români" apărută la editura „Cartea românească", Gheorghe Tomozei afirmă : „Da, Labiș a ajuns în tărîmul visat. Dar numai poezia lui, nu și el.". Corectăm : Labiș a trăit tot timpul în tărîmul visat.

Pentru că „Labiș **a crezut** (s.n.) pînă la capăt în misiunea sa și a murit tragic"... (Cezar Ivănescu : „Ordinul poeților" articol apărut în almanahul „Luceafărul" 1983 ca răspuns la rubrica : „Există o generație Labiș ?").

Marin Celtandru

Bucuria spiritului bun

Urmare din pag. 1

de geniu al neamului românesc este în continuare viu, și va fi, sînt sigur, cît vor fi veacurile.

Pentru că problemele pe care le punea el sînt ale realizării plenare, ale unui refren. Labiș nu este Holderlin, așa cum nu putem spune despre Mozart că este Holderlin, deși se spune că el a fost, cît a fost, foarte invidiat, și moartea lui este acoperită de uitare și mormîntul lui nu se știe, ș.a.m.d. Eu îl asemăn acestei bucurii extraordinare pe care o simt în Mozart, el este bucuria despre care Karl Marx vorbea, este **bucuria spiritului bun**. Bucuria extraordinară, dacă este ceva mare în această operă, care este meritorie, este bucuria aceasta a spiritului.

Este bucuria barului care lucrează și care se ridică la dimensiuni spirituale, pe care adesea nici cu mintea nu le poți tu însuți ajunge. Labiș trebuia să mai trăiască mult ca să-și ajungă inima care pornise înaintea lui. Era inima unui moldovean din țara sfîntă a Moldovei voievozilor și a jertfelor, care o luase înainte sore țările cerești.

Rațiunea lui, istoria încă nu se realizase, nu se coagulase în jurul lui, dar inima pornise bucuria gîndului, și strălucitoare jubilează în poezia lui, această extraordinară bucurie, care este o marcă a geniului, este marca oamenilor atinși de bucuria gîndului, este marca în fond a fiecăruia dintre noi.

Numai că geniile sînt oameni printre care se lasă umbra narului mai nemiloasă, mai nemiloasă pentru că este o jertfă după aceea. Spune textul că unde prisosește harul, prisosesc și primejdiile. Ochii de lup care îl pîndeau pe Labiș, Labiș îi știa. Holderlin spunea **acelaș** lucru : „Unde este boarea de har, unde primejdia crește, crește însă și bucuria". Un băiat ca el nu putea, în orice timp ar fi trăit, nu putea să trăiască liniștit, au apărut și pe lîngă el invidioșii cu muștele, pentru că imediat apar, în orice epocă ai trăi. Eminescu n-a avut epoci grele ? Holderlin ?

Sîntem și noi un popor care am dus greul acestor genii, foarte multe, și acest băiat este și el unul dintre cei care au purtat cu durere, cu ardoare și vizoare și cu o bucurie extraordinară, care în cîteva capodopere transpare pe[illegible]. Aceasta este marea bucurie a lui, care rămîne cît vor fi genii : jertfa. „Seceta a ucis orice boare de vînt / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt". Orice s-ar fi întîmplat în istorie, oriunde și în ce epocă ar fi apărut, acest băiat este „Rapsodia" : vreau să spun că el a făcut exact drumul pe care l-a făcut Enescu. **Rapsodia pădurii** de la el corespunde foarte bine cu a acestui băiat care, tot la vîrsta lui, crea **Rapsodiile române**...

Este **bucuria** aceasta a sufletului atîns de zenit, care merge, care este pus pe matcă, matca timpului : că trăiește mai mult sau mai puțin asta e altceva, dar matca este realizarea plenară în el. Se simt aici toate clopotele, toate clapele atinse : ele dovedesc că omul durează în eternitatea unui popor.

Și aceste clape, aceste clopote, pe care trebuie să le tragi în istorie ca să durezi ceva efectiv care să pătrundă în sufletul omului cu acea bucurie extraordinară, care tîlnește locului, ei dă bucuria extazului de-a rămîne în istorie cu credința că străpungești o eternitate, sînt trei.

Cele trei dimensiuni : este a avea un legămînt intim, liric și nedisimulat și sincer ca natura. Acesta este primul pas, al doilea : să devii familiar și să devii sincer și să poți să invii din istorie, să viețuiești față către față cu făpturile istoriei : „Natura-Istoria". Și al treilea, să devii familiar cu ideile universale ale umanității, pe care să le mești, să le ai pururi la îndemînă, cum spunea Maiorescu despre Eminescu, că avea pururea la îndemînă marile idei filozofice ale umanității.

Natură, istorie și ideea spiritului universal. La acest băiat cititi, apar toate trei dimensiuni. Natura, cînd pleci din natură, ea trebuie să te urmeze ca pe un Orfeu, să vină după tine. După acest prunc, satul natal, și toate pădurile, și frumusețea Bucovinei și a sfintei noastre Moldove, s-atrage după el. Cînd a plecat în istorie, copilul de geniu trage după sine aceste voci multe ale copacilor și ale riurilor, și ale zăpezilor. S-a născut într-o vreme extraordinară. Și în această natură de iarnă a colindelor și a bocetelor, și în această natură de iarnă auzim cum, tropăind din bocete și din colinde, ne-a dat și din dansurile satelor le-a dat lucrarea sa, lucrarea versurilor sale. Aceasta este deci extras din matca natală a poetului. Al doilea, trage istoria națională a poporului tău, devii „familiar", așa cum a devenit și Eminescu de timpuriu familiar cu marile făpturi jertfitoare și ctitore în istoria poporului român. Aceste două, să zicem, sînt ale locului : satul, viața, matca familiară, al doilea istoria. Și pe urmă vine marea vrednicie a spiritualității universale. A marelui Spirit universal, de care el, poetul, este plin pînă în măduva oaselor. O făptură plină pînă în unghiile sale, care nu-și află starea în istorie, dacă nu devine familiar în aceste mari vrednicii ale timpului.

Era, așadar, familial din toate punctele, și acestea îi dau lui dreptul, aceste trei clopote de luptă și de bucurie, căci cu acestea a lucrat el, pe ele le avea la îndemînă, și acestea, aceste trei bătăi se aud ca în marile cîntece ale popoarelor, în marii poeți ai umanității, în marii zugravi unde bat culorile triadic în marii cîntăreți, în marii compozitori, unde zuruie bătăile tot, așa triadic, și în acest băiat al nostru care rămîne în eternitate, și s-a realizat plenar în istorie...

Din cuvîntul rostit la Rotonda 13, organizată de Muzeul Literaturii Române, sub genericul „Nicolae Labiș văzut de poeți".

Retezatul

Muntele este un miracol al pămîntului. Este întîmplarea țărinei ieșindu-și fastuos din sine și rămînînd retezată în calea sa cea mai lungă, spre cer.

Un om este un munte. De cum se naște. Ți se tăie respirația la intrea unui prunc pe lume. De splendoare. De înțelesul — încă atît de puțin înțeles — care se deschide, odată cu el, asupra lumii, asupra Universului. Cu atît mai mult miracolul întrupării harului poetic într-un prunc.

Un poet este o obîrșie. De viziuni și înțelesuri. Este cel hărăzit să ne izbăvească prin metaforă.

La 2 decembrie 1935, Universul și-a oprit plutirea întîlnind Universul unui sat moldav. Din această întîmplare cosmică s-a născut Nicolae Labiș. În casa unui învățător, o ființă a strigat... și s-a început o lume. O clipă de grație în care Ursita l-a hărăzit Poeziei.

Un trup este o scînteie, o gîndire este istovitor și uneori neînțeles de mult : o aurora !

Un poet este o rostire eternă spre Univers. Un munte. Rămîne înalt cu tot retezul destinului. Și fast.

Mircea Șoncuteanu

Cartea și profesorul

Urmare din pag. I

aleg clipa cînd vom putea să-i salutăm pe Eminescu, Sadoveanu, Creangă, Caragiale, Blaga, Rebreanu, Bacovia, Ibrăileanu, Vianu, Numele lor se cuvine cu prisosință date unor licee mai vechi sau mai noi. Datorită lor liceele nu mai sînt de mult simple construcții, ci au căpătat un plus de prestigiu. O carte de română va continua să țină trează dragostea pentru țară a noilor generații de elevi, le dă dreptul să aspire cu mîndrie la evenimentele care se propun conștiinței lor, că aparținem unei culturi care ne reprezintă ca națiune. Generațiile de elevi care se formează acum vor avea de ținut minte că foarte curînd, în ajunul mileniului trei se va serba centenarul nașterii lui Călinescu, iar la sfîrșitul lui, un secol și jumătate de la nașterea lui Eminescu. Și, pentru ca ei să ajungă să serbeze aceste aniversări, și multe altele pe care le au de întîmpinat vor trebui să parcurgă inegalabila istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent, în manualele pe care profesorii de specialitate le vor din ce în ce mai bine reprezentate în conștiința elevilor lor. Vor putea intra prin intermediul acestei cărți în mileniul trei cu conștiința clară de adevărați români. Iar marea lecție pe care ne-o oferă cartea de română și căreia îi datorăm un imens respect este aceea că ne este foarte necesară, pentru scopul pe care și l-a propus, dar și pentru a ne arăta copleșitoarele răspunderi care ne așteaptă în viitor.

Devenirea culturală

Urmare din pag. I

modul în care societatea susține starea de civilizație culturală, iar societatea socialistă pe care o făurim, mai exact sistemul social a creat toate premizele pentru ca cel care produce spiritualitate, creatorul, să fie stimulat, sprijinit și privit ca expresie a spiritului propriului său popor, a culturii naționale.

Știința, arta, literatura ca părți componente ale unei culturi s-au dezvoltat în ultimile două decenii impetuos făcînd să intre și mai mult în conștiința popoarelor conștiința noastră națională. Lucru esențial deoarece popoarele care compun omenirea vor supravietui prin conștiința lor. O cercetare mai amănunțită a culturii românești din ultimele două decenii ne arată o traiectorie spectaculoasă în toate compartimentele sale. În literatură, de pildă, atît prin numărul imens al aparițiilor, cît mai ales prin unirea generațiilor care s-au aplecat peren asupra omului și problematicii sale primordiale : munca, forța demiurgică de constructor, de geneză socială umană. Aceasta a făcut ca literatura română contemporană să evolueze pe coordonate sigure, dînd dovadă de continuitate, diversitate, propulsiune și competitivitate. Competitivitate la nivelul conștiințelor literare ale acestui sfîrșit de veac. Tabloul este veridic pentru toate celelalte comportamente culturale. Artele au înflorit și ele la dimensiunile epocii formînd o galaxie de valori și de împliniri spirituale. Aceasta, pentru că a existat perenitatea înțelegerii. Tovarășul **Nicolae Ceausescu** spunea încă de la Congresul al IX-lea, creatorilor de artă : **„alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".** Acest îndemn a fost politică culturală ca o permanență pe frontispiciul ultimilor două decenii, ce rezultă fecund din documentele Congresului al XIII-lea al partidului, în mod special, din cuvîntarea secretarului general al partidului rostită de la tribuna marelui forum al comuniștilor români. Arta, cultura, învățămîntul constituie sectoarele esențiale pentru formarea și educarea poporului nostru, a constiintei libertății lui de creație, de constructor constient al socialismului. Dar ceea ce este deosebit de important în acest context ideatic, e faptul că în România socialistă cultura aparține poporului și la făurirea ei, contribuie întregul popor. Nu se mai vorbește astăzi despre creatori situați, undeva, în nu știu care sfere deasupra societății, ci despre masele de oameni ai muncii care participă la constiinta culturală a poporului. Festivalul național „Cîntarea României" este, în acest sens, o mărturie elocventă, în el unindu-se toate izvoarele și riurile spiritualității noastre naționale. Creatorii de profesie și creatorii amatori dau o dimensiune nouă culturii socialiste, eforturile lor propulsînd-o mereu pe dimensiuni mai înalte de valoare și de democratizare, în același timp.

Timpul prezent se conjugă și în sfera culturii cu cel viitor. Pe cît de bogat se arată tabloul zilei de mîine în sfera producției materiale, pe atît de efervescentă este devenirea culturală. Fenomenele se interconditionează, pentru că făurirea societății pe care o preconizăm se constituie într-un fenomen unitar, indivizibil.

DICTANDO

Limbajul poetic românesc

Urmare din pag. I

trăim și care sînt toate denumite. Faptul este cu precădere notabil în poezia contemporană, efectele sale în text duc la imagini originale și viabile, deschid în permanență drumuri noi poeților.

Înțelegerea redistribuirii și a noilor relații are, pe de altă parte, o valoare deosebită pentru cititor. Ea poate însemna biruința cititorului asupra textului care, în cele mai multe cazuri, îi este propus de poet ca un fel de „provocare", ca o „problemă". Reorganizarea lumii contingente devine astfel și o sarcină a celui ce recepteazǎ un text, nu numai a celui care îl produce, iar reușita înseamnă desigur o îmbogățire a universului spiritual. Actul artistic se transformă deci într-un „dialog", lucru atît de evident astăzi în toate domeniile artei.

I. Coteanu va analiza toate aceste procese la nivelul limbajului, descoperind trăsături definitorii în poezia actuală. Aparent banala construcție a „grupului nominal" — un nume cu determinantul său — dezvăluie la o atentă analiză semantică capacități nebănuite de organizare a unui întreg text poetic și de generare a unor semnificații globale, depășind dimensiunea strictă a construcției inițiale.

Nu numai meditația asupra cuvîntului, ci și lucrul efectiv asupra lui se poate identifica în poezia contemporană ca o trăsătură caracteristică, ne spune autorul, iar exemplele sînt edificatoare în capitolul **Concentrarea expresiei**, termen care reunește categorial diverse modalități poetice actuale realizate altminteri de poeți foarte diverși din punctul de vedere al conținutului său profesiunilor lor de credință. De data aceasta, prin „concentrare", provocarea receptorului este și mai puternic legată de limbaj, privit ca „vorbire", ca act de comunicare efectivă. Nu numai lumea contingentă trebuie redistribuită de către cititor, ci și limbajul însuși, ca modalitate curentă de expresie, trebuie reorganizat.

Construită pe astfel de idei, lucrarea academicianului I. Coteanu oferă o excepțională bază metodologică în primul rînd stilisticianului și multe sugestii pentru analize efective de text mergînd pînă la nivelul didactic al educației generale. Dar nici criticul literar nu poate rămîne indiferent la multe din principiile expuse pentru că, în mod fatal, poezia înseamnă și o artă a limbajului.

CIVILITAȚI LA POST-RESTANT

Dragoș al II-lea

Amîndoi Dragoșii sînt din Băbenii Vîlcii. Robustă și străveche așezare de mocani, dar nerămasă sub birna descălecatelor, ci dintotdeauna deschisă spre timp și spre lume, setoasă de afirmare prin drepturile-i arhaice și prin progenitura culturală mișcată de ambiția doctoratelor la marile universități ale țării și ale continentului.

Dragoș I — unchiul — a fost diafanul poet Dragoș Vrânceanu. Dragoș al II-lea — nepotul — este doctorul și scriitorul Dragoș Serafim, trăitor în Rîmnicu Vîlcii. Ecuația ultimului e mai complicată, intră în ea și poezia, dar și proza, și eseistica, și memorialistica, și medicina, și demografia, topite într-un singur om după o alchimie ale cărei secrete ne scapă.

Ca scriitor, autor mai cu seamă de proze, risipite prin revistele anilor (inclusiv în „Luceafărul"), Dragoș Serafim are peniță fină, trecută prin filtrul unor experiențe pretențioase. Specialitatea lui, cel puțin în ultima vreme, sînt tabletele. Adică acele petice de hîrtie în care prea-plinul liric și năvala ideii sînt constrînse la dimensiuni liliput — poate, ca să degaje prin contrast demiurgicul. Ca în această piesă intitulată „Ningea pe Buila", publicată în gazeta „Orizont" din Rîmnic :

„Vîntul a ridicat dintr-o dată spre cer mii de frunze și le-a lăsat apoi să cadă, veștede, dansînd într-o lumină de seară. Era o serbare misterioasă și neliniștitoare, de adio.

Au venit apoi cețuri groase cu miros înțepător și s-au interpus în calea lunii.

Pe urmă s-a făcut întuneric germinativ, iar, dimineața am înțeles minunea : ninsese pe muntele Buila.

Știam că zăpezile acestea vor străluci mereu, pînă cînd inflori-vor cireșii sălbatici la Pătrunsa și ne vor ține trează, precum cele de pe Kilimanjaro, unde maestrul Hemingway trimisese să moară un leopard, aspirația noastră spre puritate".

Singur obligîndu-se la canoane de filigran și la măsuri sever-farmaceutice (doftorul tot doftor rămîne !), Dragoș Serafim ne trimite, prin pagina sa literară, nu revărsarea de lavă a lui Kilimanjaro, ci enigmatica rază verde, subțire și rece, a „Farului Sfîntului Helmes", mingîierea navigatorilor și a rătăciților acestei lumi, despre care tot Hemingway ne vorbește undeva. Tabletele lui, oriunde le-ai pune și oricum le-ai amesteca într-ale altora, se văd că sînt ale lui. O nevoie lăuntrică imperioasă de a descifra și compune o sintaxă personală, care să ordoneze viguros tumultul interior, pune dulci piedici lecturii, ca la unele din textele vechi. Culoarea lexică tare, răsucirea topică, uneori hermeticul sau absconsul, elemente cu drepturi străvechi în cetatea literelor, sînt și ele în uzul, nu în abuzul autorului, cu efecte artistice notabile. Ce rezultă din toate e poezia, o poezie de aleasă factură, vădită pînă la rigorile formale. Încercați să despărțiți prozodic, în cantități metrice, tabletele și alte scrieri ale lui Dragoș, și veți vedea cît de exact și de fericit cade cezura. Veți afla astfel piscul respiratoriu, creasta care desparte muntele de imagini în pante dulci, în văi feerice, îmbiindu-te să te oprești asupra lor.

În „Orizont" și în alte publicații Dragoș Serafim face și gazetărie. Temele abordate sînt diverse, nu și disperse, autorul urmărind programatic niște lucruri care-i stau lîngă suflet. Îl preocupă, firesc, copilul (căci e medic primar pediatru), îl preocupă aventura naturii în acest ev tehnicist, îl preocupă demografia, domeniu în care s-a afirmat prin studii și prin descoperiri cu valoare de premieră. Cercetările lui demografice i-au adus în Vîlcea, la Călimănești, pe cîțiva dintre așii români și străini ai acestei discipline, la o dezbatere care a validat și ideile, și soluțiile novatoare propuse de tînărul doctor. Încă un român și-a înscris astfel numele printre somitățile acestei atît de aride (zicem noi), dar atît de prețioase (zice toată lumea) științe puse în slujba omului.

...Literatură, medicină, demografie. Acest mod de a te risipi, împlinindu-te, se numește Dragoș Serafim.

Ilie Purcaru

Nicolae Labiş

Săgetătorul

S-au implinit cincizeci de ani de viață labișiană iar roua de pe poezia continuă a vîrstei sale de bronz nu dă semne de cearcăn : „Uită-te, încă e rouă...".

Și gestul, mereu epifanic, o redescoperă, cu uluită bucurie.

Nervos și tînăr, arcul Poetului-Săgetător vibrează în aerul care-a mai încărunțit, amnezic, pe alocuri. E vremea ca foștii combatanți în lupta cu inerția să ingenuncheze, lăcrimînd. Superbia, cîndva ingenuă, s-a copt în stihuri care nu mai celebrează inefabila clipă, ci comemorează Marele Privilegiu pierdut : „Nu stă în firea noastră limfatica-mpăcare / Ci fulgere în suflet și flăcări ne tresar / Noi am avut la creștet aceeași ursitoare / Neliniștea, cu dorul ei amar."

Labiș e poetul care, după treizeci de ani, se recitește plîngînd — o reavănă plîngere de și după sine, căci el mai e, cu siguranță, și distilatorul sufletesc al celor care, odată cu el ori o generație în urmă-i, au cutezat, un anotimp dulce-irepetabil, să înfrunte inerția, în spunere, în gîndire. Și mai e jertfa necesară prin care sufletul nostru poeticesc în contemplă vigoarea explozivă, sacra frenezie.

Frageda noastră fire, de Atunci. De acum.

Versuri ce i-au devenit emblemă : „Războinicul furtunii zvârlit între moluște / Răsfrînge-n ochiu-i trist un zîmbet urcuș" „...Deasupra, tînărul pescarus sfîdînd nemărginirea. Eram regenerator, binecuvîntata răsfrîngere.

O răsfrîngere și o regenerare în care zborul își regăsește elanul și îngerimea aripilor primordiale.

Adolescentul Labiș e în poezia noastră geniul tonic, arcul care ne trezește bucuria (ori măcar amintirea) că în lume nu e niciodată sfîrșit.

„Uită-te încă e rouă"

Smaranda Cosmin

Poezia ca destin

Născut în nordul păduros al Moldovei, Labiș a avut un temperament muntenesc dîrz și activ, o rigoare eticistă. Copilărind lîngă izvoare limpezi și vegetație alpină, firea sa a împrumutat aerul tare al munților, mentalitatea robustă și „dintr-o bucată" a oamenilor de prin partea locului. De aici și radicalitatea viziunii sale poetice, inapetența pentru compromisuri și atitudini fariseice. Labiș e un simbol moral tocmai pentru că a evitat, printr-o „încăpățînare sublimă" formulele canonizate, păstrîndu-și identitatea spirituală nemaruntă. Adolescentul din Mălini, plonjat în miezul evenimentelor sociale, s-a dăruit lumii pînă la uitarea de sine, cu o inocență dezarmantă. Nu a mințit niciodată în poezia sa ; nu știa să mintă. El e exponentul liricii implicate dramatic în real, aproximînd contactul total cu lumea. De la un capăt la altul al creației sale energia lirică dizolvă datele biografice într-o vîltoare romantică. Urgența comunicării e neliniștitoare, exaltată, rostirea poetului pare o mărturisire vitală și cosmică, în același timp, înfiorată de convețuirea cu lucrurile împrejmuitoare. Labiș e un mare extrovertit, cu emoții violente și sentimente copleșitoare. Spiritul său matinal proiectează totul în lumină intensă. Patosul versului labișian nu are exterioritatea bravadei ci **imanența trăirii** absolute. Aproape fiecare poem e o cufundare simpatetică (Einfühlung) în fenomenalitate, pînă la sentimentul identității cu elementele primordiale : „Eu mă scăldam prin pîraie cu ochii deschiși, / Era o apă de cleștar și de stele / Pești alburii pîlpîind ca-ntr-un vis / Lunecau lîngă genele mele". Deslușim aici poetica mistuirii în real, a realului în cuvînt și a cuvîntului în cîntec purificator : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt". Iluminările lui Labiș nu au conotații transcendent-metafizice, ele exprimă, de fapt, ardența contactului fizic cu realul, **ce** are și dinamismul acut al acestei lirici care stă sub semnul focului, al purificării prin **ardere existențială.** Combustia afectivă luminează întregul univers liric. Poetul, ca și Empedocle, esențializează lumea prin iubire incandescentă. Elogiu al vieții, poezia labișiană oferă sentimentul plenitudinii, dar nu o plenitudine olimpiană ci zbuciumată, mereu în dezlănțuire rimbaldiană a simțurilor. Poetul era înzestrat cu geniul dinamic, adversar al inerției, lirica lui e metafora acțiunii genezice „pe drum spiralic rotunjit în sus" cum însuși mărturisește. Conștiința sa adolescentină aspira la puritate pe calea sincerității expresive. Sinceritate care a făcut din poezia sa politică un document tulburător, un act de sacrificiu. Născută pe un fond afectiv genuin, lirica socială a lui Labiș are elanul „primelor iubiri". Triumful moral-uman e resimțit ca un **miracol al firii,** ca o necesitate obiectivă a universului. De aceea spre deosebire de patosul confecționat al multor confrați, lirica sa angajată emană un entuziasm **ființialist,** în sensul în care enthousiasmos înseamnă — etimologic — „ființare în zeu". Un soi de euforie cosmică inundă poemele sale sociale, dîndu-le forță vizionară : „veniți să-ndrăznim să simțim nemurirea". Politicul și existențialul stau sub semnul mistuirii în absolut „ca omul topindu-se-n semenii lui", expresivitatea poetică, mereu proaspătă și febrilă unește sintaxa cu viața pînă la „scrierea cu sîngele" (numită **hemografie** în limbaj stănescian). Neîndoielnic, poetica labișiană are vigoarea începutului, a întemeierii unei credințe, are limpiditatea primelor ore ale victoriei. Astă îi conferă elan eticist și forță **cathartică** : „Visla slabă sare-n tăndări / Visla tare taie-n valuri, / Fug mărunte idealuri / Crește idealul mare". Discursul poetic e o lavă incandescentă în care nu pot exista îndoieli dezarmante, arcul voltaic al speranței sugerează perspectiva umană. „e mult prea frumos viitorul" spune poetul „iluminat" de credința socială. Chiar și maniheismul simplist, vizibil uneori, chiar și anecdotica naivă se topesc în clocotul unei vitalități molipsitoare ; dincolo de evenimente și fapte, poetul glorifică existența „purtînd în suflet roiuri de lumini". Labiș a instalat, pe cont propriu, o „stare de urgență" care a alertat conștiințele pasive : „Trăim în miezul unui ev aprins / Și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă / Cei ce nu ard dezlănțuit ca noi / În flăcările noastre se destramă". Poetul a avut **instinct eroic** într-o perioadă în care acest lucru era absolut necesar. Forța emoțională a liricii sale a aruncat în aer lozincile prefabricate instituind sinceritatea poetică în mod programat. De altfel, scriitorul era conștient că inaugurează „alt vers de început". Labiș a impus nu atît o mitologie de limbaj, n-a avut timp să și-o consolideze, cît mai degrabă o mitologie ideologică în cîmpul liricii noastre contemporane. Opera sa, întreruptă brusc, rămîne o „provocare morală" pentru colegii săi de generație și pentru generațiile următoare. Posedat de concret, Labiș n-a uitat însă că „poezia începe dincolo de ultimul vers". Poemele lui țîșnesc din real dar exprimă „quidditatea" realului, esența sa pură „ca un ciorchin de clopote-argintii". Adolescentul din Mălini a ridicat sentimentul actualității la puterea viziunii cu energia romantismului său revoluționar genuin. Menirea artistică a creației sale depășește granițele conjuncturii istorice, universalizîndu-se. Dispariția prematură a poetului a fost, poate, un obscur act eutanasic al destinului. Opera însă rămîne scînteietoare în timp, luminîndu-ne cu puritatea ei morală.

Alexandru Horia

Ilustrații de Mihaela Negru la volumul „Primele iubiri" de Nicolae Labiș

Ifigenia, „căprioara"

„Moartea căprioarei" (1954) a fost socotită, pe rînd, cînd o premoniție a unui destin implacabil, depășind cu cîteva zile 21 de ani (2 decembrie 1935 — 23 decembrie 1956), cînd un poem alegoric al despărțirii de vîrsta candorilor (alături de alte mituri ale candorii ucise : **Liliacul timpuriu, Albatrosul ucis**) sau de-a dreptul o dramatică aventură cinegetică. Dincoace de aceste interpretări descriptive, „Moartea căprioarei" implică în structurile sale metaforice scenariul unui mit străvechi al jertfei — **mitul Ifigeniei.** Textul bate spre **Ifigenia în Aulis** a lui Euripide, de unde aflăm că fiica elenă, condusă de Agamemnon, era adunată la Aulis și oprită acolo de o furtună declanșată de zeița Artemis. Zeița cere sacrificarea Ifigeniei (fiica fragedă a căpeteniei), pentru ca oastea elenă să se bucure de vînt favorabil spre Troia, dacă nu, întreaga flotă elenă va fi distrusă. Ezitările comandantului sînt zadarnice, presiunea armatei va fi decisivă. Însăși Ifigenia consimte la jertfă, convinsă că o face pentru patria ei, pentru onoarea Greciei. Urcă treptele altarului fără șovăire. Însă, pe cînd marele preot se pregătea să taie gîtul fecioarei, se produce o minune : fata dispare într-o ceață deasă de pe altar, iar în locul ei zace, înjunghiată, o căprioară de toată frumusețea ! Zeița a refuzat jertfirea unei ființe nobile, nu-și mînjește altarul cu sînge generos. Altfel, jertfa n-ar fi fost primită. Se iscă un vînt prielnic și oastea elenă pleacă în larg. Aflăm din cealaltă dramă a trilogiei (**Ifigenia în Tauris**) că zeița Artemis o duce pe tînăra fată departe, în Taurida (Crimeea), unde o face preoteasă a cultului ei (mai tîrziu, ea, răpită printr-o stratagemă, va fi readusă în patrie de fratele ei, Oreste, însoțit de bunul lui prieten, Pilade).

„Moartea căprioarei" implică aluzii [illegible] la acest mit, interiorizat și asumat unei experiențe proprii. Dincolo de un aspect anecdotic, textul propune, deci, acest **scenariu** ritualic străvechi. E o secetă cumplită. Canicula terorizează peisajul și oamenii. Natura pare transfigurată, cuprinsă de vîlvătăi satanice, aluzie evidentă la dansul flăcărilor ritualice :

„Peste păduri tot mai des focuri, focuri
Dansează sălbatice, satanice jocuri."

E un dans demonic al imaginilor evaporate, peste care stăruie zodia forțelor malefice. Duhurile răului transformă geografia locului într-un peisaj inospitalier, asemănător cu reliefurile altei planete :

„Pășesc ca pe-o altă
Planetă imensă, străină și grea."

„Setea" și „foamea" chinuie, sub semnul lor începe toată această aventură cinegetică. Sînt urmărite apoi episoadele aventurii : urcarea muntelui, pînda, apariția căprioarei, vînarea și focul vînătoresc. Episoadele sînt tipice. Paralel, însă, poetul dezvoltă o întreagă filosofie existențială și un scenariu ritualico-inițiatic. În imaginația copilului, această aventură are ca scop producerea unei crime. Pretutindeni în imaginea Căprioarei el identifică chipul tinerei fecioare jertfite. De aceea, copilul vrea **să amîne** evenimentul, să-l întîrzie, să-l oprească. Vrea să deturneze atenția tatălui și, probabil, să pună în cauză, să prevină : „Mă iau după tata la deal...", „Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac..." Se simte „legat prin sete de vietatea care va muri / La ceas oprit de lege și de datini".

Natura întreagă pare transfigurată, o îngrozitoare inserare plutește în tot universul (sînt de reținut ecourile cosmice ale peisajului !). Pe zare curge sînge, iar copilul trăiește senzația premonitoare că e plin de sînge pe piept și pe mîini. Natura constituie adevăratul **altar** pe care [illegible] cu flăcări vineții. Deasupra, fâșiile [illegible] (filosofie mioritică) :

„Ca pe-un altar sînt ferite cu flăcări vineții
Și stelele munte cîmpii printre ele.
Vîn, cum au vîrsat sînge, nu mai vii,
Și nu mai vii.
Frumoasă jertfă a pădurii mele!" (s.n.)

Momentul apariției Căprioarei evocă emoția culminantă. Odesa crimei face ca realitatea să fie dureros asumată de mitul ifigeniei al jertfei. O ființă umană va fi sacrificată, iar copilul încearcă să găsească resorturile mai intime ale acestei fapte sîngeroase, să-i dea un sens :

„Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Stiam că va muri și-o-n s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară." (s.n.)

Două sînt sentimentele dominante : **mila și obsesia culpabilității.** Ființa cade în genunchi, își reclină în agonie capul spre stele și-și dă sufletul „cu țipăt, ca păsările toamna / Cînd lasă cîmpuri sure și pustii." Urmează gestul tipic uman : închiderea ochilor :

„Împleticit m-am dus și i-am închis
Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne."

Din nou totul se învîrtește, apa se clatină amețitoare, setea chinuie din nou, semn că, după un moment de deprivare senzorială, senzațiile se revarsă din nou :

„Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn
să beau.
Amețitoare apă, ce-mi-nnecat te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care
a murit
La ceas oprit de lege și ce datini..."

Interdicția, însă — „legea", „datina" — a fost călcată. Triumfătoare este, ca de obicei, lupta pentru existență, care aduce, de fapt, o motivație profundă a crimei, deopotrivă **crimă și jertfă** :

„Iar datina și mila sînt deșarte,
Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și
pe moarte."

Spiritul poetului pendulează, deci, între cele două extreme, care se vor motivațiile esențiale : **crimă și jertfă**, urgente și necesare. Jertfa pare să asume odeseori scenariu și să diminueze dimensiunile tragice în care acesta îl are în imaginația copilului. Dincolo de un motiv pur existențial, „moartea" căprioarei trebuie înțeleasă ca unul din riturile de [illegible] de alungare a forțelor răului, [illegible] imemoriale cere cer jertfe. Dualitatea **crimă-jertfă** e [illegible] dichotomia profan-sacru, revelată aici, sau, în termeni predicativi, [illegible] concomitanța între **a mînca** și **a plînge** : „Mănînc și plîng. Mănînc". Gustarea mărunțaielor (ficat, căprioarei și rărunchii") făcînd uneori parte din însuși scenariul sacrificiilor antice, masivele urmate de dansuri frenetice de jubilare.

Natură **altar** — împușcarea **jertfă** — căprioară **fecioară** — iată structura tradică a mitului ifigenic implementat în baladă, alte cărți semnificații ezoterice sînt evidente. Asadar, un rit, celebrat într-o seară tîrzie, în care jertfa este sfîrtecată (**sparagmos**) și mărunțaiele mîncate pe loc (**omophagya**), care amintește de celebrațiile dionisiace (v. **Bacantele** de Euripide), urmărind, aici, nu atît extazul cît epifania grației divine, a forțelor cosmice, cu ecouri în ritualurile de [illegible] și de aducere a [illegible]

Z. Cârlugea

Recviem azi

De abia îți crescuse verbul în mustața
sură,
crainic oțelurilor fierbinți din noi și ai
alergat
cu migrația păsărilor cu clonț în nuntiri,
anahoret cu o masă de idei, de avatar,
stern înfiorat esențelor tari, de adînc,
azi celor ce vor mai fi eroi
le-ai fi putut fire fi, uraniul rază,
le-ai fi putut fire fi, uraniul gînd.

Acum sau mîine vom descătușa poetici
noi,
vom arde-n zarea unui țel de diamant
îndurat,
prin timp va viscoli adolescența strigînd
și umbra grea a albatrosului ucis
tot revenind prin invocatul vis,
vom tresări la pasul toamnei de codană,
cu scrîșnetele încă mai verzilor lujeri,
asurziți de bruma tampoanelor lovite.

Și poate vom primeni și versul și vecernia
fagilor pădurilor milenare și moldave,
cu acorduri și aprige, magnetice octave
dar totdeauna va bîntui peste eroi
copilăria, căprioara, vedenia magmei,
spulberarea erorii celui pierdut
în primele iubiri ale lui decembrie,
mereu veninde la ora așteptată.

Sandu Stelian

Cîntec nemurit de la Mălini

Copil al erosului fabulos —
cremene fierbinte, Universul
tău ne cheamă spre izvorul
neumbrit — jertfă unică.

Deasupra căsuței cu draniță
străjuiesc nucii bătrîni ;
în satul bucovinean, lumină
ca aceasta nu există decît o
singură dată în dicționarul
Limbii române.

George Corobea

Poemul dezvinovățirii

Nu, n-am țintit eu inima cerbului...
Din mila ta scăpat-a moartea
și glontele a dat să iasă.
Nu, n-am țintit eu inima cerbului,
eu am făcut-o pentru tine
să nu te inspăiminte vremea deasă,
dar mi-am tăiat din suflet o lumină
cu blîndă rugă-n fața zilei moarte...
Și, iată, îți vorbesc în taină
de nopțile incinerate,
în care, totuși, freamătă atîta viață..
Nu, n-am țintit eu inima cerbului,
doar l-am făcut să-și soarbă visul,
alunecat, ușor, în ceață.

Valeria Deleanu

NICOLAE LABIŞ

Traduceri în limba franceză de ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

La mort de la biche

La sécheresse a tué le moindre souffle
de vent.
Le soleil a fondu et, sur le terre, s'est
écoulé.
Seul le ciel gluant et vide est demeure.
Les seaux dans les puits rapportent de la
boue.
Au-dessus des forêts toujours plus
souvent des feux, des feux
Dansent des arabesques sauvages —
sataniques jeux.

Je suis père montant la colline à
travers arbres rabougris,
Et les sapins me griffent, tout secs
et méchants.
Nous commençons tous deux la chasse
aux biches,
La chasse de la famine dans les Carpates.
La soif m'anéantit. Sur la pierre
Le filet d'eau bout en tombant
de la fontaine.
Ma tempe pèse sur mon épaule.
Je marche
Sur une autre planète, immense,
étrangère et lourde.

Nous guettons en un endroit où résonnent
encore,
Sous l'archet des ondes paisibles, les
sources.
Lorsque descendra le soleil, lorsque
brillera la lune,
C'est là que viendront, à la file, pour
boire
Une à une, les biches.

Je dis a pere que j'ai soif, il me fait
signe de me taire.
Eau qui donne le vertige, comme, tu es
limpide, comme tu bouges !
Je me sens rattaché par la soif à la bête
qui va mourir
A une heure que défend la loi et
la coutume.

La vallée respire — un bruissement de
feuilles sèches.
Quel soir terrible plane sur l'univers !
L'horizon ruisselle de sang, et ma
poitrine est rouge comme si
Mes mains pleines de sang je les y
avais essuyées.

Comme sur un autel brûlent des
fougères — flammes violacées.
Et les étoiles stupéfaites parmi elles
ont clignoté.
Oh ! comme je voudrais que tu ne
viennes plus, que tu ne viennes plus,
Toi, belle offrande de ma forêt !

Elle apparaît en sautillant, et s'arrête
Regardant tout autour avec une sorte
de peur,
Et son museau mince crispe l'eau,
Qui fait glisser des cercles d'airain.

Dans ses yeux humides brillait quelque
chose d'incertain,
Je savais qu'elle mourrait et qu'elle
allait souffrir.
Il me semblait revivre un conte
Où une jeune fille serait changée en biche.

Tombant d'en haut, la lumière pâle
de la lune
Piquait sur sa peau brune des fleurs
de cerisier.
Oh ! comme j'aurais voulu que pour la
première fois
Le fusil de mon père, et ses balles,
n'atteignent pas leur but !

Mais les vallées frémirent. Etant tombé
sur ses genoux,
Elle avait relevé la tête et faisait le
tour des étoiles,
Puis sa tête tomba, et de l'eau elle fit
jaillir
Un envol de perles noires.
Un oiseau bleu s'était élancé d'entre
les branches,
Et la vie de la biche, vers les horizons du
soir
S'était envolé doucement, avec un cri,
comme les oiseaux en automne,
Lorsqu'ils abandonnent des nids grisâtres
et déserts.
Je suis allé refermer en trébuchant
Ses yeux pleins d'ombre, tristement
veillés par ses cornes.
J'ai tressailli en un blanc silence, lorsque
père
A sifflé avec poie : — Nous avons de la
viande !
Je dis à père que j'avais soif et il me fit
signe de boire.
Eau qui donne le vertige, comme tu te
balances sombrement !
Je me sens rattaché par ma soif à la bête
qui est morte
À une heure interdite par la loi et la
coutume...

Mais cette loi est vide et étrangère
Lorsque la vie en nous difficilement
continue,
Et coutume et pitié sont des mots vains
Quand ma soeur a si faim, est malade et
mourante.

Le fusil de mon père laisse échapper de la
fumée par une de ses narines.
Oh ! sans qu'il y ait du vent les feuilles
toutes tourbillonnent !

Père allume un feu haut et que le vent
tourmente.
Oh ! comme la forêt a pu changer !
Parmi les herbes, j'ai arraché, sans le
savoir,
Une clochette qui secoue des sons
argentés...
A même la broche, père ôte, avec ses
ongles,
Le coeur de la biche et ses reins.

Qu'est une coeur ? J'ai faim ! Je veux
vivre et voudrais....
Pardonne-moi, ô, vierge — ma biche chère
à moi!
J'ai sommeil. Quel grand feu ! Et quelle
forêt profonde !
Je pleure. A quoi pense père ? Je mange
et je pleure. Je mange !

Humanisme

Je suis furieux contre toi, mais surtout
contre moi.
Tu m'as fait distiller en paroles, trop
facilement,
La trouble force tendre et crue qui me
possède, là,
Diminuant la force des accords dans
mon chant.

II

Je suis heureux qu'aujourd'hui la toute
première neige soit tombée,
De me tenir, aujourd'hui pour la
première fois, droit comme une épée,
Que pour la première fois ton pied mon
front a caressé,
D'être noir dans le désert candide de la
neige éthérée,

Et tout est rude et primaire,
désespérement,
Dans l'orage de la passion naissant,
Et sur mes nerfs de braise s'est
amalgamé,
Si étonnamment bleu, ton premier baiser.
Quel triste enchevêtrement tu as produit
en moi,
Combien de désespoir, aussi combien
de joie,
Dans ce vin d'automne, d'abord si dense,
confus après,
Dans le délire stérile où tu m'apparais.

Je veux en un instant consumer ma vie
En tachant de baisers stériles ton gant,
Pour que jamais ma bannière posthume,
ici,
Ne cesse de scintiller dans la cendre,
au couchant.
Vienne ensuite l'ennui et viennent les
déluges,
Que la nuit desserre pour moi ses
machoires crachant de la fumée,
Que nul ne se souvienne de la folle joie
Que je goûte dans un pot, maintenant
brisé.

Oh! non, ce n'est pas encore ça. L'erreur
règne toujours.
C'est la faute aux montagne, si le soleil
je ne vois mais,
Les eaux-de-vie en elles sont vaincues
à jamais,
Mais l'humanisme leur fait mal, et aussi
l'amour.

— Prends pitié de tout cela, ô, Démiurge!
Placide, dans la clepsydre, la platitude
dort,
Tandis que je suis là, terrible et honnête,
Et que je coule tout brûlant dans
ce poème.

En murissant

Aimer le jour, à midi, tranchant,
Et, à tout ce qui est humain, ne pas être
étranger,
Allumer, avec la rosée, dans les herbes
des champs,
Des larmes chaudes et des cascades
de rire.

Je suis né pour tout cela. Enfant
j'aimais la forêt,
Les merles et les vautours, dans les
nuages, volant,
Les moutons doux et les lynx agiles
et rapides,
Et, avec leurs écailles éclatantes,
les serpents.

Les années ont passé... Les lynx rapides
saisirent
Mon mouton blanc à la tête bouclée,
Les beaux serpents ont mordu ma main,
Bien souvent, lorsque j'ai voulu les
caresser.

Non, non, je ne regrette pas ces temps-là
Lorsqu'encore la haine j'ignorais
Et ne pleurais pas même si j'écorchais
mon genoux,
Mais bien, à notre père le soleil, souriais.

Maintenant, dans la poitrine, je porte
un nouveau bien,
Avec l'amour — la haine comme un
bouclier.
Le raisin une fois mûr, le moût a été doux,
Mais c'est du vin que j'ai, car le temps
a passé.

MAESTRUL

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

ion băieșu

Dimineața, într-o sală de așteptare — mică, murdară, cu pereți coșcoviți, rău luminată și sărac mobilată, aproape sordidă. În fund, o ușă, masivă, pe care scrie: „Tarif. Sfaturi generale — 1 ban. Sfaturi privind trupul — 2 bani. Sfaturi privind sufletul — 3 bani. Sfaturi privind animalele — 4 bani. Sfaturi privind copiii — gratuit". Pe cele două bănci de lemn, așezate pe dreapta și pe stînga, se află doi bărbați și o femeie de diferite vîrste. În picioare, Ucenicul — circa 21 de ani, îmbrăcat cît mai aturistic cu putință și purtînd pe față o insolență ieșită din comun.

UCENICUL (îi numără pe cei de față): Unu, doi, trei... *(Se uită într-un carnet)*. Lipsește o persoană. Mă întreb: de ce întîrzie? Există persoane care își permit nerușinarea de a întîrzia atunci cînd vin să consulte un doctor, un avocat, un ghicitor, dar a întîrzia atunci cînd ai cerut o audiență la un înțelept, o audiență care se obține, după cum bine știți, atît de greu, gestul mi se pare pur și simplu... *(Ceilalți îl aprobă în tăcere. Apoi ușa din exterior de deschide și intră, grăbit, un bătrîn cocoșat, purtînd ochelari și o pălărie ponosită pe cap. Ucenicul îi aruncă o privire aspră, colcăind de reproșuri: așteaptă o explicație. Dar cocoșatul se așează și tace. Ba chiar își aprinde o țigară. Ucenicul îi zmulge țigara din gură și i-o stinge, brutal, sub talpa piciorului)*. Mai înainte de a aprinde țigara nu crezi că e cazul să ne dai o explicație pentru întîrzierea pe care ai săvîrșit-o și prin care ai sfidat pe maestru, pe mine și pe aceste persoane? Persoane care... *(De alături se aude un zgomot nedefinit și Ucenicul continuă în șoaptă)*... așteaptă cu sufletul la gură, chinuite de nerăbdare și speranță? Persoane care..

COCOȘATUL (se ridică, intimidat, rosind ca un școlar): Acum o oră mi-a născut soția. A trebuit să aștept pînă m-a putut primi, ca să-i adresez felicitări călduroase. *(Toți ceilalți solicitanți izbucnesc în rîs)*. De ce rîdeți?

UCENICUL: Păi cum să nu rîdă, cînd spui o gogomănie mai mare decît dumneata? Cocoșații nu au voie să facă copii.

COCOȘATUL (suav): De ce?

UCENICUL: De ce?! De ce mai întrebi?

COCOȘATUL (palid de emoție): De fapt, pentru asta am și venit la maestru. Ca să-l întreb dacă e să pățesc sau nu ceva. Și ce anume.

CROITORUL: Depinde dacă a ieșit sau nu cocoșat.

COCOȘATUL: Mi-a fost frică să mă uit.

FEMEIA: N-aș dori nimănui să nască un copil cocoșat. Mai ales unei femei.

COCOȘATUL: Într-adevăr, soția mea a scos un asemenea răcnet încît s-au oprit toate trenurile, avioanele și pietonii pe loc.

FEMEIA: Merita să facă un astfel de sacrificiu?

COCOȘATUL: Dar ce anume merită și ce anume nu merită făcut pe această lume? Și asta vreau să întreb. *(Pauză)*.

UCENICUL: Stai joc. Cine e primul pe listă? *Se uită în carnet, apoi arată spre un tip durduliu și roșcovan)*. Dumneata! Ce meserie ai?

CROITORUL: Croitor.,

UCENICUL: Ce fel de croitor?

CROITORUL: Depinde de client: haine, pantaloni, veste, paltoane, cordoane. I-am făcut, recent, unui client un asemenea cordon că s-a și spînzurat cu el. Atît de bun era.

UCENICUL: Cine? Clientul sau cordonul?

CROITORUL: Cordonul. Dar și clientul era bun. Se poate face orice din stofă și pînză. Eu fac și cravate... și nasturi... și huse... I-am făcut, recent, unui client huse pentru șifoniere, pentru tablouri și pentru bibliotecă. Contra... *(Toți ceilalți îl ascultă tăcuți, fiecare copleșit de gîndurile lui)*.

UCENICUL (tresărind): Contra cui?

CROITORUL: Contra prafului. Nu știu dacă știți, dar praful ocupă locul opt în clasamentul pericolelor mondiale. Imediat după foc și înaintea obiectelor tăioase. În general... *(Își dă seama că nu-l ascultă nimeni)*.

UCENICUL (tresărind): Și ce sfat vrea să-ceri maestrului?

CROITORUL: Unul de trei bani.

UCENICUL (îl privește rușinat): Deci, pentru suflet. *(Notează)*. Bani! *(Croitorul pălește)*. Fii atent cum te exprimi: scurt, în cuvinte simple, nu vorbi la foarte în metafore și comparații — că azi e moarea lui, nu a ta.

CROITORUL: Am înțeles.

UCENICUL: Hai! Du-te! *(Îl urmărește pe acesta din fund. Se lasă o tăcere uscăcioasă. Ucenicul șterge praful, plictisit)*.

FEMEIA: Tinere, dumneata ce mai faci?

UCENICUL: Eu sînt ucenicul maestrului.

FEMEIA: Adică înveți meseria de la dînsul?

UCENICUL: Păi, ce, meseria asta se învață?!

GRASUL: Nu?!

UCENICUL: Orice se poate învăța pe bani, inclusiv a trăi sau a muri, dar a fi inteligent, a fi geniu — nu.

FEMEIA: E un dar de la natură?

UCENICUL: Probabil. Ziceam că sînt ucenic în sensul că fac de toate: mîncare, curățenie, contabilitate, cantabilitate...

FEMEIA: Cantabilitate?!

UCENICUL: Da. În sensul că, în timp ce el gîndește, eu cînt. Cu condiția asta m-a angajat.

COCOȘATUL: Gîndește mult?

UCENICUL: Permanent. Vă dați seama ce eforturi fizice fac? Vai de coardele mele. Noroc că am pregătirea cuvenită. Provin dintr-o familie de coriști.

FEMEIA: Dar de ce gîndește maestrul permanent? Nu face un exces?

UCENICUL: Păi dacă n-ar gîndi permanent, cum ar putea fi atît de deștept, de unde ar scoate atîtea idei geniale?

GRASUL: Cu alte cuvinte, genialitatea e o chestiune de antrenament.

UCENICUL: Firește.

GRASUL: Adică de muncă și iar muncă.

UCENICUL: Categoric.

FEMEIA: Nu degeaba a spus cine-a spus că geniul înseamnă cinci la sută inspirație și nouăzeci și nouă la sută transpirație.

COCOȘATUL: Chestia asta nu e confirmată de istorie. Dimpotrivă, din datele pe care le deținem, geniile nu s-au dovedit a fi niște posedați de ideea muncii fără preget. Socrate era un plimbăreț și un petrecăreț, care nu și-a găsit vreme să-și noteze ideile pe un colț de hîrtie. Shakespeare a scris...

GRASUL: În cazul în care a existat...

COCOȘATUL: Firește. A scris împins de la spate de un prinț ambițios. Byron avea inspirație doar în zilele cu furtună, iar Goethe, marele Goethe, mînjea hîrtia un ceas pe zi, în picioare, după care colinda pădurile și cîmpiile în căutarea unor tîlnicuțe prospețe și noi.

UCENICUL: Un moment, vă rog. *(De alături se aud bușituri, trîntituri și gemete, după care ușa se deschide și Croitorul e aruncat în mijlocul încăperii cu o zdreanță, cu fața plină de sînge)*.

COCOȘATUL (înspăimîntat): Dar ce s-a întîmplat?

CROITORUL (ridicîndu-se și ștergîndu-și fața de sînge): Am avut cu maestrul o mică discuție în contradictoriu.

UCENICUL: În contradictoriu?! Cum ți-ai putut permite o asemenea nerușinare?

CROITORUL: De fapt, n-a fost o discuție, ci o explicație.

UCENICUL: Un moment, să văd exact despre ce este vorba. *(Bătăre pe ușa interioară)*.

FEMEIA: Dar de ce sînteți atît de nefericit?

CROITORUL: Scumpă doamnă, mă aflu într-o situație foarte penibilă. Aveam în buzunarul hainei cîrca care mă trosnește de la atîtele mele necazuri, pe care voiam să i le dau maestrului în dar, deoarece am auzit că-i fac minunile și marile atenții. Ei, bine, acestea mă s-au spart toate în timpul micei bucuriile care a avut loc. Nu știu dacă ați trăit vreodată situația în care vi se sparg pe mă în buzunare.

GRASUL: Ăsta e un fleac. Eu am trecut, odată, îmbrăcat printr-o baltă și, acasă, m-am trezit cu buzunarele pline de broaște. Nu mi-aș fi dat seama de asta dacă una dintre ele n-ar fi hocnut să cînte la mizerul meșchi, în aparate.

CROITORUL (se uitînd pe bancă): S-a mai îmbunat? Și vă povestesc ce s-a întîmplat. Am intrat la maestru...

FEMEIA: Cum arată?

CROITORUL: Impresionant. Înalt... smălțuit... cu barbă albă... Are o forță în mușchi extraordinară. Cred că a făcut culturism.

COCOȘATUL: Culturismul e un exercițiu extraordinar pentru vigoarea bărbătească. Cînsat un proiect cultivat de noulișeci de ani care, cînd strînge un obstacol mai o smotoală în brațe, îl rupe sau o rupe în două. A participat la un concurs oficial de haine grecești și era gata-gata să fie declarat campion. Din păcate, avea o reputație îndoielnică din punct de vedere moral. Ele pozau... Numai ăștia în stilul de îmbrăcăminte.

GRASUL (înspăimîntat): Vai de mine!

CROITORUL: Atunci, să continuăm. Intru, deci, în acest apartament și-mi văd de treaba mea. Ce-i aceea mirosul de mucegai și chiștoc prăpădit? „De ce dracu' nu-mi spuneți de la început?" mă-ntrebat. „Ba, nic, n-a fugit, n-a fărîmat bănuțele de fetița cu mine și nu-mi zice tata că plănuia la amanetul ei, un vălcălatar de pe strada alăturată, cu care se cunoșteau în timp ce cumpănea niște pulmani. Sărăcia. Problema este că eu mă mai pot ca bătrînul un schi bunăoară din cauza sinchiului, iar mîna sînt tot timpul bătrînei. Iar cranii pantalonilor uneori mai scurți decît vălcălatul, cît să le pun ațițoni și așa mai departe. Ei, în caz că această femeie nu se întoarce acasă, îmi pun funia de gît. Ce mă sfătuiți?" Maestrul a mai rămînit cîteva minți de mucegai, după care mi-a spus: „Te rugi acasă și-ți ieși să mergi în milă. După asta, te instalezi în fața casei pălămăzarului, unde vei ști că se află respectiva soție, și-ți iei să te plîmbi pe trotuar în milă. Ea te va vedea pe fereastră, se va zăpăci de gestul dumitale disperat și se va întoarce în patul conjugal".

COCOȘATUL: Ideea mi se pare excelentă. Firește, în cazul în care soția dumitale e o fată impresionabilă.

CROITORUL: Păi asta-i, că nu e! I-am spus-o și maestrului: „Maestre, am mers în fața ei în mîini de mai multe ori, și știți ce mi-a zis, rînjind cu cel mai nerușinat cinism? Că pot să merg și în degete, ea la mine nu se mai întoarce, atît de dulce e viața alături de plăcintar. Înseamnă că nu cunoașteți sufletul femeii".

GRASUL: Și el ce-a zis?

CROITORUL: „Eu nu cunosc sufletul femeii?! a strigat. Eu, care așa și pe dincolo?!" Și m-a călcat în picioare. *(Ceilalți îl privesc cu stupefacție)*.

UCENICUL (apare din camera alăturată): Cine urmează, vă rog? *(Nimeni nu schițează un gest)*. Haideți, că maestrul nu are timp de pierdut.

COCOȘATUL (timid): De fapt, cine figurează pe listă?

UCENICUL (studiază carnetul): Dinsul. *(Arată spre Grasul)*.

GRASUL (speriat): Eu aș vrea să rămîn ultimul. Trebuie să mă mai gîndesc, să mă mai concentrez, să mă mai...

COCOȘATUL: Ce să te mai gîndești, ce să te mai concentrezi, ce să te mai? Ți-a venit rîndul, intri! *(Toți cei de față și îndeosebi cu forța pe ușa camerei în care se află maestrul. Este de-a dreptul revoltător cum unii oameni refuză să se bucure de disciplina socială. Noi, respectînd ordinea în care ne-am înscris, ei nu! (Pauză. Ceilalți tac, îngîndurați. Ucenicul șterge dușumeaua cu o cîrpă).*

UCENICUL: Într-adevăr, mi se întîmplă adesea să am mustrări din cauza bunei de disciplină. Vine, de pildă, cîte unul care e grăbit și vrea mare și care vrea să intre imediat la maestru. Imediat.

COCOȘATUL: Fără să mai aștepte?!

UCENICUL: Fără.

FEMEIA: De ce-ar fi oriunde altfel, pentru oamenii de afaceri? Unii nu sînt în stare să facă un pas pînă nu este un afaz. Are atractia aceasta vreo influență asupra concepției noastre? Colonia e un sentiment pentru ăștia tineri? Bănuiți care mai vulnerabili la alcool decît brunetii? Au ei obișnuințe aparte de fericire sau de durere? Vor putea ei dăruia emoțiunile personalității? E doamna un semn de abundență? Poate tot în viață, în spiritul, în abundența ar fi ei și doar atîtea: care se sînt pentru de pe bănci...

UCENICUL: Nu pot de din scoarță...

FEMEIA: Da, chiar și pentru din mare. Sînt de ce se uită și au plecat, [illegible]

UCENICUL: Cine? Dr [illegible]

COCOȘATUL: Sînt [illegible] cu emoții. Îi glăsuți și prin pernuți, pe ziștu, bătu pînă.

UCENICUL: Atunci de ce nu vă uitați un [illegible] ambulanți, care e mai la îndemînă și mai ieftin? De ce-ați venit aici?

COCOȘATUL: Pentru că el, cel puțin, e autorizat, are firmă.

FEMEIA: Ar vrea să plătesc taxa cuvenită. Cît mă costă?

UCENICUL: Depinde pentru ce sfat ați venit. Privind sufletul sau trupul?

FEMEIA (jenată): Amîndouă.

UCENICUL: Trei și cu doi fac cinci. Cinci bani.

FEMEIA (scotocindu-se prin poșetă): Acum un an era invers: dădeam un ban și primeam două sfaturi.

UCENICUL: Un moment, vă rog. Se aude ceva. *(Apare Grasul, îngîndurat)*. Ei, cum a fost, domnule? Ești mulțumit?

GRASUL: Da, în linii mari, da. Sînt mulțumit. Am plecat cu două sfaturi folositoare. Poftiți taxa și vă las cu bine. *(Dă să plece)*.

FEMEIA: Nu pleca. Spune-ne și nouă cîte ceva, dă-ne amănunte, dă-ne curaj.

COCOȘATUL: Pentru ce-ai fost la el, ce sfat ți-ai cerut?

GRASUL (se așează): Am fost pentru două sfaturi.

CROITORUL: Primul e cu slăbitul.

GRASUL: De unde știi?

CROITORUL: Din moment ce ești gras, vrei să slăbești, nu?

GRASUL: Da. Dar știți de ce?

UCENICUL: De ce?

GRASUL: Pentru că, în timp ce eu mă îngrăș, nevastă-mea slăbește.

FEMEIA: Și ce sfat ai primit?

GRASUL: Un sfat care e la mintea cocoșului. Aș fi putut să mi-l dau și singur, dacă m-aș fi concentrat puțin. Dar nu m-am concentrat.

COCOȘATUL: Zi ce ți-a spus maestrul. E rîndul meu să intru și mă grăbesc.

GRASUL: Nu te grăbi. Mi-a zis să nu intre nimeni deocamdată.

UCENICUL: De ce?

GRASUL: Tocmai cînd plecam eu a intrat prin ușa din spate o tînără brunetă.

UCENICUL: Brunetă rău?

GRASUL: Da. Brunetă ca focul. Și cu sînii ăștia.

UCENICUL (furios): Lepra!

FEMEIA: De ce?

UCENICUL: Știu eu de ce. *(Aproape țipînd)*. Vrea să-mi ia postul, folosindu-se de farmecele ei personale.

COCOȘATUL: Păi dacă le are, de ce să nu le folosească?! N-ar fi păcat?

CROITORUL: Ăsta mi-a zis și nevastă-mea: „Din momentul ce sînt atît de reușită, nu-i oblig să mă profit de orice împrejurare?!". Și este că profită.

COCOȘATUL: Zi ce sfat ți-a dat maestrul.

GRASUL: Mi-a zis că, dacă eu vreau să slăbesc, iar nevastă-mea să se îngrașe, eu să mănînc ce-i place el, iar ea să mănînce ce-mi place mie.

CROITORUL: E logic.

GRASUL: Da, foarte logic.

FEMEIA: Ziceai că ai cerut două sfaturi.

GRASUL: Da. Al doilea e în legătură cu o afacere.

CROITORUL: Adică?

GRASUL: Adică eu am o fabrică de sireturi.

COCOȘATUL: Zi mai repede, că nu mă cheme.

GRASUL: Nu te cheamă. Bruneta arăta în asemenea hal, că nu te grăbești să scapi de ea mai dară ai zi că e soră cu moartea. Cum vă ziceam, eu am o fabrică de sireturi, iar acum dînsa de mine un văr de-al treilea are o fabrică de pantofi. Ce-mi zice vărul? Că are de gînd să nu mai facă pantofi care să se încheie cu sireturi, ci pantofi care să se închete cu catarame, ca să nu mai am eu din vînzare sireturile.

CROITORUL: Și ce-a zis maestrul?

GRASUL: Că există două soluții. Ori să reprofilez fabrica pe catarame, ori s-o trimit pe nevastă-mea să se culce cu vărul.

COCOȘATUL (nerăbdător): Nu înțeleg de ce nu mă cheamă. Ce face acolo? *(Vrea să se uite pe gaura cheii)*.

UCENICUL (indignat): Te rog! Nu ai voie să faci așa ceva! Așa ceva am voie numai eu. Acest drept mi l-am cîștigat prin sudoarea minții.

COCOȘATUL: Mă rog, atunci uite-te dumneata.

UCENICUL (se uită pe gaura cheii și se ia cu mîinile de cap): Vai! Vai! Vai!

FEMEIA: Ce face?

UCENICUL: Nu se poate spune.

COCOȘATUL: De ce nu se poate spune? Tot ce fac împreună un bărbat și o femeie se poate spune, vedea sau citi. Slavă Domnului, doar despre asta ne vorbesc de mii de ani cele șapte arte. Care, în curînd, vor deveni opt.

CROITORUL: Care va fi a opta?

COCOȘATUL: Nu se știe, dar toată lumea o presimte.

FEMEIA: Domnule ucenic, ne-ai făcut curioși. Lasă-ne și pe noi să privim.

COCOȘATUL: Plătim o taxă în plus.

UCENICUL: Bărbații, în orice caz, nu se pot uita. Numai dînsa, pe propria-i răspundere, și contra unei taxe speciale.

FEMEIA: Bine. Cît e taxa?

UCENICUL: Zece bani.

FEMEIA: Poftim. *(Se uită îndelung pe gaura cheii. Ceilalți freamătă de curiozitate)*. Vai, ce interesant!

GRASUL: Nu ne spui și nouă?

FEMEIA: Dați cîte cinci bani.

CROITORUL: Înseamnă că dumneata vei ieși în cîștig.

FEMEIA: Dacă vă convine. (Cei trei plătesc). Să vă spun acum ce făcea bruneta cu maestrul.

COCOȘATUL: Ce făcea?

CROITORUL: Ai răbdare.

FEMEIA: A suit-o pe masă.

GRASUL: Era goală?

FEMEIA: Da.

GRASUL: Nevastă-mea umblă aproape tot timpul goală. Într-o zi, fără să-și dea seama, a plecat goală la piață. Și-a dat seama abia cînd a stropit-o un biciclist.

COCOȘATUL: Și el? El ce făcea?

FEMEIA: Ședea pe podea, în genunchi, și se ruga.

CROITORUL: De unde știi că se ruga?

FEMEIA: Pentru că murmura: „Ajută-mă! Ajută-mă!"

COCOȘATUL (e sufocat de curiozitate): Și ea? Ea ce făcea?

FEMEIA: Ea? Mînca alune.

CROITORUL: Lumea spune despre el că e un pervers și un destrăbălat.

GRASUL: Dar asta nu e perversiune.

CROITORUL: E, mai degrabă, un obicei de cult. Indienii se închină la vaci. Egiptenii la soare. Tibetanii la broaște. A te închina unei femei e aproape același lucru.

COCOȘATUL: Depinde ce fel de femeie. Femeie a fost și sfînta fecioară Maria, femeie a fost și Maria Tereza. Sau Brigitte Bardot.

FEMEIA: Am auzit, însă, că face și altele, mult mai deocheate.

UCENICUL: De unde știi?

FEMEIA: Vuiește tîrgul.

CROITORUL: Dar e adevărat că-i putred de bogat de pe urma atențiilor pe care le primește de la cei care vin să-i ceară sfaturi?

UCENICUL: Într-adevăr a adunat unele lucruri, nimic de zis. Are, de pildă, la ora actuală, o mie de perechi de ciorapi despărecneați, două mii de cravate cu buline și trei mii de papuci de papură, dar toate aceste obiecte stau nefolosite. Ca și cei cinci kilometri de cîrnați pe care i-a primit de la un măcelar și care se plimbă singuri, zi și noapte, prin beci.

COCOȘATUL: De ce?

UCENICUL: Pentru că au făcut viermi.

FEMEIA: În fond, e dreptul lui să fie bogat și să trăiască cum vrea. Natura i-a dat geniu, iar geniile trebuie răsplătite într-un fel. Dacă ar fi după mine, aș face o constituție specială pentru ei. Sau i-aș trimite pe toți într-o rezervație paradisiacă.

CROITORUL: Ciudat mai gîndești dumneata! Adică să facem din genii o super-clasă, o super-aristocrație! De ce?

FEMEIA: De aceea, pentru că sînt atît de puțini și atît de rar prețuiți în timpul vieții.

COCOȘATUL: Și mediocrii?! Cu mediocrii ce facem? Îi ținem în mizerie și în umilință?

CROITORUL: Dar proștii?! Ce facem cu ei? Îi adunăm în ghetouri? Îi transformăm în sclavi?

COCOȘATUL: Puteți să-mi spuneți ce s-ar face genile fără mediocri? Cu cine ar pune în practică ideile lor geniale? Cine le-ar executa? Ce s-ar întîmpla dacă toată populația ar fi formată numai din excepții?

FEMEIA: Dar ce ne-am face dacă toată populația ar fi formată numai din mediocri?!

GRASUL: Sau numai din proști.

COCOȘATUL: Eu sînt categoric împotriva creării unor condiții speciale pentru genii. Luăm, din nou, cazul lui Socrate. El era un destrăbălat și un imoral, încălca legile cetății, drept pentru care atenienii l-au obligat să se sinucidă, chit că era cine era. Geniu-negeniu, ai greșit — bei otravă!

CROITORUL: Chestie care nu a fost, de altfel, decît în folosul lui. Dacă nu era omorît, nu ajungea celebru. Multe persoane cu înzestrare de excepție își caută persecuția cu luminarea pentru a intra în istorie. Cazul poetului Ovidiu.

COCOȘATUL: Dar să ne oprim asupra maestrului. De ce să meregm mai departe, cînd avem exemplul la doi pași? Un individ care e cu o individă înăuntru, deci imoral. Care ia ciubucuri, deci rapace. Brutal pentru că...

CROITORUL: Pe mine m-a călcat în picioare...

COCOȘATUL: Și despre care nici nu știm măcar dacă e geniu cu adevărat. Are vreo diplomă, vreun atestat, vreun certificat?

CROITORUL: Are pe perete o diplomă scrisă într-o limbă străină. O diplomă a unei școli de meserii.

FEMEIA: Ce fel de meserie?

UCENICUL: Cerșetor. A absolvit școala respectivă la Paris.

GRASUL: O școală celebră, de altfel.

CROITORUL: Și atunci de ce ne dă sfaturi? De ce nu se duce să cerșească?

COCOȘATUL: Iertați-mă, dar e un impostor. După părerea mea.

FEMEIA: De ce? Nu e suficient să spui. Convinge-mă.

COCOȘATUL: N-am timp. *(Confidențial)*. N-am timp de argumente. Și nici răbdare.

FEMEIA: Vă înțeleg.

CROITORUL: Sfaturile pe care le dă el le-aș putea da și eu.

FEMEIA: Atunci de ce vine lumea la el și nu vine la dumneata?

CROITORUL: Pentru că și-a făcut reclamă.

COCOȘATUL: Și asta e o artă. Arta de a deveni celebru. Am citit un manual cu acest titlu, dar nu mai țin minte în ce limbă.

CROITORUL: Tehnica constă în a ști să folosești coincidențele și accidentele.

FEMEIA (către Croitor): Dumneata spuneai că ai putea da sfaturile pe care le dă el, maestrul?

CROITORUL: Da. Numai ca să-ți dovedesc că tipul e un impostor. Un nimenea.

FEMEIA: Atunci încearcă pe mine. Dă-mi dumneata sfaturile pe care doresc să i le cer lui.

CROITORUL: Cu plăcere. Te ascult.

FEMEIA: Doream să-l întreb două chestiuni. Nu mă feresc de nimeni.

UCENICUL: Unul privind trupul și unul privind sufletul.

FEMEIA: Exact. Am și plătit tariful. Și, acum, iată întrebările. Prima: este răspunzător trupul de ceea ce i se întîmplă sufletului și invers? *(Se lasă o liniște deplină)*. A doua întrebare: ce este moartea? *(Din nou liniște îndelungată)*.

---

teatru

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

Actorii

2. Trupele profesioniste bucureștene au evoluat în 5 din cele 8 seri ale festivalului, în incandescenta asaltatului teatru, devenit neîncăpător.

„Justițiarul pe plan moral" l-a adus cu sine Teatrul Nottara, care, deschizînd gala cu „Acești îngeri tristi" de D. R. Popescu (regizor Mircea Cornișteanu) a imprimat întregii desfășurări o tentă de amărăciune. Relația afectivă, dramatică, stabilită între Silvia și Ion — extrăgîndu-și seva tragismului din substanța actualizată a „Domnișoarei Nastasia" — se fundamentează pe interpretarea actoricească a Danei Dogaru, în primul rînd, apoi pe jocul exhibiționist al lui Horațiu Mălăele. Dana Dogaru este cînd chipul dezinvolt al agresivității feminine, ce-și apără sufletul de îngenuncheri, cînd chipul violenței ca scut al îndoielii și neîncrederii, cînd însăși tandretea, ca formă de a stăpîni oamenii; cînd copil, cînd femeie, cînd veselă, cînd tristă, gravă, reținută și nici o clipă vulgară. Ochii Danei Dogaru sînt universul privirii interioare.

La capitolul „luptei cu inerția" a răspuns, teoretic, Teatrul Național cu „Iubirile de-o viață" de Platon Pardău (regia Sanda Manu). Pe fondul sonor al unei atmosfere aprige — din punct de vedere meteorologic — actorii Costel Constantin, Cristina Deleanu, Silvia Năstase, Andrei Finți, rostesc — cu permanentă agitație în glas — enunțurile unor posibile drame sociale și familiale, ale unor posibile conflicte între generații. Aici, în mijlocul acestei efervescențe — păstrată, pe tot parcursul, doar în coordonatele buletinului meteo — un actor introduce în acțiune Omul. Este vorba de marele Gheorghe Dinică. Este vorba de marea de tăcere a privirii necenzurate, de cumpăna dreaptă a umerilor împovărați de griji și greutăți, de marea de calm a omului simplu, care a învățat că datoria umană înseamnă loialitate și onestitate, nu supunere; este vorba de fruntea senină a înțelepciunii, de bunul simț și zîmbetul de îngăduință al generației mature în duel cu năzdrăvăniile ostentative ale unor tineri reduși la derivă și teribilism. Este privirea coborîtă a fermității, este ochiul ciclopic al ironiei. El, blîndul și tenacele activist, avînd de anchetat cazul unui miner accidentat, se jenează auzind că salvatul muribund „oriunde ar vrea să stea în pămînt, numai în județul nostru, nu", sau că „în pămînt a rezistat, numai la întrebările dumneavoastră nu mai rezistă"... Se jenează și tace, tace mai tot timpul cu acea profunzime a mărilor înaintea furtunii. Gheorghe Dinică povățuiește, vorbind cu mîinile, prin care, după cum le așează pe masă sau pe genunchi, după cum le ține în buzunare sau le arcuiește în aer, în semn de prietenie, creează mereu cîte o stare, substituind frazele cu plinul unor gesturi și atitudini omenești. Pentru Gheorghe Dinică unghiulația tăieturii oblice a ochilor și a gurii, mereu în mișcare, are funcția foarfecelui de montaj.

Limbajul măiestriei apropie, din cînd în cînd, teatrele. Dana Dogaru și Gheorghe Dinică nu joacă pentru ei înșiși, ci pentru a da partenerilor de joc replica de autenticitate, de firesc de naturalete. Încercînd să-i ridice pe ceilalți la nivelul lor, și unul și altul impun măiestuozitate artei actoricești, fie că se află într-un spectacol la București, fie că se află la Piatra Neamț. Atitudinea unui actor în fața unui public de provincie este și ea o mărturie a probității profesionale, a respectului pentru ceilalți, prin respectul pentru sine însuși.

Hotărîrea unanimă de a se acorda Danei Dogaru premiul de interpretare feminină (ex aequo), de a se acorda lui Gheorghe Dinică premiul special al juriului, ține și ea de atitudinea demnă a celor ce iubesc arta și care, promovînd valorile ei autentice, apără și fortifică prestigiul teatrului românesc.

Nicoleta Gherghel

---

film

«Sper să ne mai vedem»

După scurtmetrajul artistic **Întîlnirea din pămînturi** după Marin Preda (1983) **Dumitru Dinulescu** debutează în lungmetraj cu **Sper să ne mai vedem** (scenariul: **Ion Băieșu**), film inspirat de actualitate, nu neapărat în registrul comediei, cum ar fi fost de așteptat avînd în vedere antecedentele în creația celor doi scriitori. Dacă „fetița de viață" imaginată de **Ion Băieșu** nu are nimic spectaculos, ea înscriindu-se în limitele unei destul de cuminți relatări despre concediul petrecut la țară de un tînăr inginer, în schimb filmul realizat de **Dumitru Dinulescu** lasă să se întrevadă cîteva idei clare ce atestă calitățile de cineast ale scriitorului.

În primul rînd știința alegerii și îndrumării interpreților vădită în curajul lansării a doi „principali" debutanți — **Valentin Mihali** și **Ileana Harșa-Negru**, doi tineri actori din provincie (Craiova și, respectiv, Cluj-Napoca), în performanța conducerii unor reputați interpreți ca **Mitică Popescu, Dorel Vișan, Ion Besoiu, Dan Condurache** sau **Margareta Pogonat**. Diverse ca întindere, partiturile acestora se materializează în secvențe marcate de personalitatea cineastului-scriitor, cum ar fi: dialogul nocturn cu învățătoarea ce pendulează cu eleganță între singurătate și ridicol (altă excelentă prezență filmică — **Maria Dumitrache-Caraman**), formarea echipei de scrimă, mobilizarea de la „Bufet", obținerea cimentului necesar construcției microhidrocentralei.

În al doilea rînd, merită remarcat curajul cineastului de a-și forma echipa tehnică cu alți trei debutanți a căror creație rămîne în spiritul ideilor regizorale. Este vorba de **Gabriel Purdea**, autorul unei ilustrații muzicale menite să comenteze în registru ironic imaginea (titular, un experimentat minuitor al aparatului de filmat, **Alexandru Groza**), de arhitectul decorator **Cristian Niculescu** și creatoarea costumelor **Mioara Trandafira**, cei care conferă ambianței plastice tonurile exacte, adevărate, fără stridențe, în perfect acord cu evoluțiile personajelor.

În al treilea rînd rămîne totuși memorabilă imaginea luptei susținute de un spirit ingenios cu barierele unor birocratice realități surprinse nu rareori cu nuanțele de sarcasm proprii prozei autorului **Galaxiei burlacilor**. Tonul surprinderii actualității depășește cota prozei din scenariu, de multe ori rămasă la stadiul de simplă notație fără a descoperi mari confruntări caracterologice sau deosebite adîncimi în schițarea psihologiilor, de multe ori de o liniaritate dezarmantă.

De altfel, și finalul rămîne practic lipit de restul peliculei, încercarea de a pune punct înfiripării unui sentiment fiind practic eșuată.

Dacă de la absolvirea I.A.T.C.-ului au trecut numai... 12 ani pînă la debutul în lungmetrajul artistic, aceasta nu înseamnă că **Dumitru Dinulescu** a avut numai răbdare. Este posibil ca viitorul titlu al unei filmografii de autor să fie inspirat chiar de propria proză. Și atunci, poate, cineastul-scriitor va fi mai aproape de o demonstrație plenară a calităților sale. Dezinvoltura în utilizarea laitmotivelor și contrapunctului, ingeniozitatea în sugestia lirismului, siguranța dirijării actorilor, capacitatea de a descoperi noi chipuri cinematografice rămîn valențe semnificative pentru un autor intrat în arena celei de a șaptea arte. Mai mult decît o simplă promisiune, debutul lui **Dumitru Dinulescu** poate fi confirmat în viitoare opțiuni ale caselor noastre de film.

Călin Stănculescu

UCENICUL (către Croitor) : Ziceai că știi să răspunzi la întrebări. Răspunde.
CROITORUL : La prima întrebare, răspunsul e simplu : numai sufletul poate răspunde de ceea ce i se întîmplă trupului pentru că numai sufletul are conștiință de sine, în timp ce trupul e materie pură și inconștientă.
COCOȘATUL : Dar dacă sufletul nu e materie, atunci ce e ? Antimaterie ?
CROITORUL : Nu știu. Știu doar că nu e materie.
UCENICUL : De ce ? Pentru că nu se vede ?
GRASUL : Atunci nici raza laser nu e materie. Căci nici ea nu se vede.
COCOȘATUL : Sau curentul electric.
FEMEIA : De unde știi dumneata că trupul nu are conștiință de sine ? Atunci de unde instinctul lui de autoapărare ? De unde extraordinara lui perfecțiune în funcționare, știut fiind că el, trupul omenesc, este considerat, pînă acum, organismul cel mai desăvîrșit din Univers, miracolul cosmic ?!
CROITORUL : Nu sînt obligat să dau explicații. Nici el nu ne dă decît răspunsuri.. Dacă-i ceri argumentația respectivă se enervează și te ia la bătaie.
FEMEIA : Atunci răspunde-mi la a doua întrebare.
COCOȘATUL : Exact. Răspunde la a doua întrebare : ce e moartea ?
CROITORUL (solemn și vehement) : La întrebarea asta nu știu și nici nu vreau să răspund. La întrebarea asta nu știe nimeni să răspundă.
UCENICUL : Nici maestrul ?
CROITORUL : Nici.
FEMEIA : De unde știi că nu știe ?
CROITORUL (îndîrjit) : Pentru că știu că nu știe !
FEMEIA : Să vedem.
UCENICUL : Atunci schimbăm ordinea întrării.
FEMEIA : Da. Intru eu acum. Anunță-mă, te rog.
UCENICUL (după ce își aranjează ținuta) : Am să intru fără să mai bat la ușă. Sînt curios ce-o să se întîmple.
COCOȘATUL : Ai mai încercat vreodată ?
UCENICUL : O singură dată. Și a fost groaznic.
FEMEIA : De ce ?
UCENICUL : L-am găsit plîngînd și urlînd : de ce ? de ce ?
FEMEIA : Probabil căuta argumente.
UCENICUL : Probabil. *(Își ia avînt).* Am să intru. *(Intră. Pauză. Liniște. Apoi tese).* I-am spus despre ce este vorba.
CROITORUL : Și ?
UCENICUL . Mi-a spus că azi nu mai poate primi pe nimeni. E obosit.
COCOȘATUL : Cred și eu. L-a epuizat bruneta.
UCENICUL : Nu era nici o brunetă înăuntru.
CROITORUL : Ai apucat să-i spui că dînsa vroia să-i adreseze două întrebări fundamentale ?
UCENICUL : Am apucat.
COCOȘATUL : Și ?
UCENIUL : N-a zis nimic.
CROITORUL : Lașul !
COCOȘATUL : Da. Nu e numai un impostor și un destrăbălat. E și un laș.
GRASUL : Nenorocitul !
CROITORUL : La ce te poți aștepta de la un cerșetor cu diplomă ! Diplomă de la Paris !
COCOȘATUL : De ce nu și-a luat-o la Oxford ?
FEMEIA : Sau la Cambridge. *(Rîsete de batjocură. Apoi ușa dinspre încăperea în care se află maestrul se deschide și acesta apare în cadrul ei. E un bătrîn înalt, vînjos, cu o barbă lungă și albă. Privire albastră, pătrunzătoare și aprinsă. Pauză)*
MAESTRUL (către Femeie) : Dumneata vroiai să știi ce este moartea ?
FEMEIA : Da. Eu.
MAESTRUL : Ai nevoie azi, cu orice preț, de acest răspuns ?
FEMEIA : Da. Soțul meu are o boală incurabilă și ar putea să moară din clipă în clipă. Nu vreau să mă despart de el fără să-i dau acest răspuns. Mă așteaptă cu sufletul la gură.
MAESTRUL (neclintit și întunecat) : Da... Deci, ce e moartea ? *(Pauză)* Așteaptă-mă un minut. Am să încerc să-ți dau răspunsul. *(Pleacă, închizînd ușa după el. Ceilalți rămîn în așteptare un minut)*
CROITORUL (uitîndu-se la ceas) : A trecut un minut.
COCOȘATUL : Să-i mai dăm un răgaz. Răspunsul nu e simplu de loc.
GRASUL : Nu e. Filosofii se chinuie de mii de ani să-l descopere.
COCOȘATUL : Și ce ne-au oferit ? Presupuneri. *(Pauză)*
CROITORUL : Au trecut două minute.
FEMEIA : Să-l mai lăsăm un minut.
GRASUL : Încă un minut, da. Dar nici o secundă în plus. Dacă nu apare, dăm buzna peste el.
COCOȘATUL (către Croitor) : Cronometrează.
CROITORUL (uitîndu-se la ceas) : Acum ne vom lămuri definitiv. E maestru sau e nimic. *(Pauză lungă)*
UCENICUL : (se apropie de ușă) : Să intru ?
CROITORUL : Au trecut deja trei minute și patru secunde.
UCENICUL : Atunci intru. *(Bate la ușă. Nu i se răspunde. Deschide și intră. Se întoarce peste cîteva clipe, livid).*
FEMEIA : Ce s-a întîmplat ?
GRASUL : S-a întîmplat ceva ?
UCENICUL : Da. Maestrul s-a spînzurat ! Priviți-l ! *(Croitorul și Cocoșatul privesc prin ușa deschisă și se întorc la locurile lor, tulburați)*
CROITORUL : De necrezut.
COCOȘATUL : Sînt uimit. Pur și simplu uimit.
GRASUL : Ce act de curaj !
FEMEIA (vrea să privească și ea, dar nu are curaj) : A lăsat ceva scris ? Vreun mesaj ?
UCENICUL (îi arată o hîrtiuță) : Da. *(Citește)* „Acesta este răspunsul meu". *(Închide ușa dinspre încăperea în care se află Maestrul. Croitorul, Cocoșatul, Grasul și Femeia pleacă spre ieșire. Ultima se întoarce)*
FEMEIA : Dă-mi, te rog, taxa înapoi.
UCENICUL : (îi dă banii) : Poftim. *(Femeia și ceilalți pleacă în tăcere, copleșiți. Ucenicul rămîne o vreme încremenit, apoi se așează și-și aprinde o țigară. De alături se aud horcăituri și gemete).* Da, maestre ! Imediat ! *(Dar nu se grăbește).*

SFÎRȘIT

ion iuga

Cîntec de dragoste

Mă sfîșie lupoaica mai tînără
mă devoră puțin cîte puțin

după morala Evei
mă înghite sublim
cea mai tînără lupoaică

din haită am răpit-o
smalțul din ochi m-a orbit
orb mă rivnește mai tînăra lupoaică

Inscripție pe o piele de lup

Pentru o piele de lup
demult se războiesc trei cetăți

au secat rîuri
și au ucis războinicii pădurile
prin trecătorile lupilor

pielea de lup călărește vîntul
în șaua cailor mărunți flutură

arsă de sare pielea de lup
se înfășoară pe sulițe
în calea trufașilor războinici

pentru ochii de lup
se războiesc cele trei cetăți

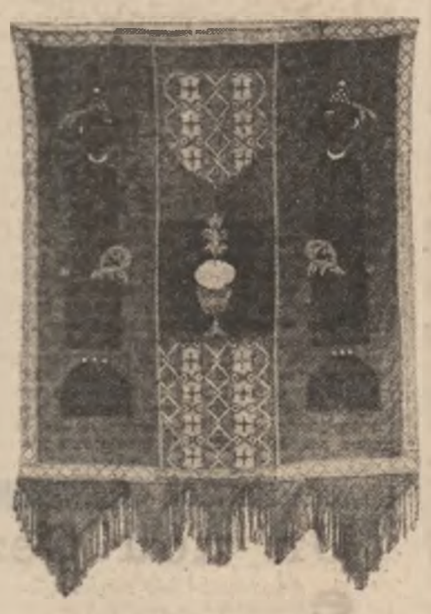

În paginile 4–5
Tapiserii de Georgia Lavric

Cupola vocii

Îmi ies din piele
cînd din propriu-mi trup răsar
cupolă vocii mele
templu în care să revin
cu ziua de ieri
într-un copac înflorit

îmi duc înălțimea
trecerea mea prin negrul templu
din poartă răsărit
în trupul meu

mie însumi templu
cuvîntului

rană arsă cu fier înroșit
viața mea arsă pe o pată de sînge
cupolă vocii

Nisipul din palmele mele

Șapte pescărași de ceață
la ceasul cînd ieșea soarele din mare

șapte umbre violete zburînd
ciuguleau nisip din palmele mele
pe plajă

și plaja umedă de aburul nopții
și genele luminii
înălțau firava boare lăptoasă
peste capul meu ivit în dimineață

șapte pescărași dincoace de zidul de piatră
luîndu-mi cîntecul se ridicau
săgeată mută

pe aripile lor razele creșteau
spuma mării

Umbra verbului ca tine

Umbra verbului ca tine
în amurg după silueta ta umblă
decapitată umbra sentimentelor
viața celestă
a fructului în păcat

tainica respirație din lucruri
mișcarea mea pod între rază și întuneric
ecoul vieții
adormit în lumina degetelor tale

umbra cuvîntului ca tine
umbra gurii mele după

Alunecă pe rouă lupii

Ochii
fulgeră lupii în noapte
jar pe rouă urmele lor
pînă în rădăcina ierbii

poartă cu ei un pămînt adormit
pe coastele lor se răstignesc mieii
fără a fi sfîșiați
și în adorație
pe grumazul lor adorm mialele

schelălăie plutoanele brune
pe urmele lupului alb –
eternul păstor
al neorientării –
păcurarii
cu dinți ascuțiți de lumină
scormonesc în labele de fosfor
cuib pentru lacrima mieilor

cresc lupii
și se albesc pe cărarea ce duce la stină

Nu rîvni la pofta lupului

Nu rîvni la pofta lupului

mi-e foame de el
de adevărul poienilor roșii de miel

mi-e sete de sperietoarea de argint
de lumina căzută în uitare
ca și lupului de miel
pe valea păpușilor de rumeguș
în oglinda izvorului sub acuzare

mîinile mele pe coliba de lut
au înflorit în crengi
capcane năvălesc pe coline

nu rîvni la pofta lupului

potolită-i casa lui încă nesfîșiată

Mieii pasc pe coastele lupului

Mieii pasc pe coastele lupului
ei nu se aud
nu se văd

destinul a înflorit pentru ei
pentru stăpînii lor uitați în umilință

păstorul a îmbrăcat pielea lupului
seara își întinde brațul afară
așteaptă foarfeca dinților
în loc de brățară

e ziua de vamă
ziua de plată

mieii tac alb pe coastele lupului
privesc cîinele urcat pe colibă
păzindu-și limba uscată
adulmecă purceii cei grași din ceaun

cînd latră păstorul în pielea lupului

Pictorii desculți

Prin Săliștea umblă pictorii desculți
copiii se desculță în brumă
și-și pictează tălpile cu frunze de nuc

string fetele frunza și o deapănă în urzeală

vor țese cu siguranță la noapte
covor celui nou născut

prin Săliștea umblă umbra unui pictor
desculț

îngropat în stînga bisericii
mai demult pictorul a ieșit la lumină

umbra lui a pătruns și în mine
glasul lui
ori chiar el s-a mutat din groapa neacoperită
în trupul copiilor desculți
în revolta lor mereu înăbușită toamna

Dincolo-i arderea ta

Mi-e gura otrăvită de lapte
cutreieră întuneric otrava prin mine
mi se crestează cruci în obrazul degetelor
să respire cerul din grîne

mi-au scos ochii stelele pedeapsă
că am țîșnit dintre copaci mai sus
iarba mă ține de picioare
pironindu-mi umbra ce s-a dus

pe calea cuvîntului cum să mai cer
cerului umbră prin lacrimi să văd
este o limită – spun fetele din ger
dincolo-i arderea ta și-i prăpăd

otrăvită mi-e gura de lapte
simt otrava prin mine umblînd
crestați-mi ochii să nu văd o parte
din ceață prin cuvintele plîngînd

ion murgeanu

Abisurile

Pascal își dă seama că nu în Montaigne
ci în sine descoperă Adevărul. Tot ceea ce
vreau să văd, spune el. Însă poftim
ce spune un Altul : Dacă Moliere s-ar fi
aplecat asupra abisurilor sale, Pascal –
cu ale lui – ar fi făcut figură de simplu
gazetar. Așa e ! Cel din urmă
a cultivat abisul încă din tinerețe
și tot mai speră c-o să-l umple într-o zi.
Nu-l condamn pe Pascal dar nici Montaigne
nu-i o teamă ușoară : abisurile cresc
unul din altul. Mi se pare mie
sau ultimul contează ? O fi rîsul unul –
cine știe ! Sau Poezia ! Soarele funebru
căzînd în flăcări peste nerozia ubicuității !

Cărările aurii

Impunătoare durere !
Aluzie a toamnei sau forță de șoc
a frunzelor din grădini, care cad.
Citesc toate dicționarele dar nu găsesc
nimic.
Nici în prospectele medicamentelor nu scrie
nimic precis. Singur încerc să-mi dau seama
cum vine toată povestea asta ; și din ce.
Pesemne e din cauza acestui vînt de toamnă
și a culorii sale tot mai cenușii.
Căci am observat și-o altă minune
de la o vîrstă oarecare sîngele
nici el nu mai suportă aceeași cantitate
de alcool.
Tot ce transportă energie stă la vamă
paznici năstrușnici ne avertizează.
Sîntem în mîinile zeilor dar nu încă
nu ne predăm.
O încăpățînare a speciei fără îndoială
chiar ea specială.
Sublima ei răvășire ; mereu spre a nu da
îndărăt.
Sau poate e din cauză că am luat
prea mult
sau nu de-ajuns atunci cînd trebuise,
timpului...
Nu știu de ce dar sînt bolnav și toamna
e abia la început.
Mă gîndesc la vara ce pleacă împăcată
la faptul că mult mai tîrziu
voi revedea desigur cărările ei aurii.

Calitățile negre

Ceea ce nu am putut alunga de la mine
cu toată stăruința de care și azi dau dovadă
e graba ; și odată cu ea nerăbdarea ;
sînt cele două calități negre
ale mult prea învinuitei mele ființe ;
cine știe însă de ce mă grăbesc ?

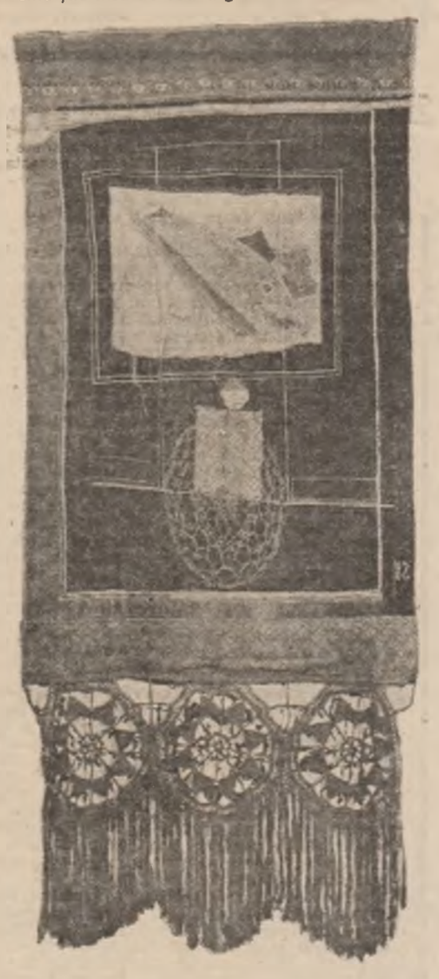

nici cei ce merită s-o știe nu țin seamă
de ce-s grăbit de ce devin nerăbdător ;
pe vremea cînd mă îndrăgosteam repede
(în toate cazurile și ineficient)
toți cei apropiați mă priveau cu mirare ;
voi sfîrși rău ; pe ăsta șanțul îl mănîncă ;
și ciinii dacă vreți, sublimele animale ;
nici o femeie nu va rămîne lîngă dînsul.
Din cîte-au fost nici una nu-mi lipsește
sînt treze toate în arterele mele
iar conștiința vieții le slăvește și astăzi.
Mai curînd îmi lipsește vinul ce l-am băut
adesea
și drumul străbătut beat adesea de fericire ;
dar sîngele iubirii niciodată.

Sensații auditive

Ne întreținem seara discutînd despre putere
televizorul scade în noapte-afară-s stele
un zeu despică cerul cu fulgerul în mînă
va fi război sau pace ? de milenii
aceeași întrebare pe tot aceeași scenă
paharele de vin sînt pline de milenii
pulpele tale-s pline să intre în vechime
misterul însoțește frica
ceva nedeslușit se-aude-n noapte
un foșnet ca o carte răsfoită
ca doi amanți ce suferă pe fugă
povara de plăcere și de vină
acum pe ușa vilei poate intra Destinul
ne poate porunci să ne întoarcem cu fața
la perete
și dacă vrea ne caută prin buzunare
nu va găsi la toată lumea aur
la mine bunăoară va găsi doar versuri.

Arta uitării

Cu un dicționar alături învăț mitologia
zei titani și eroi nimic mai simplu
sperînd că or să-mi fie de folos
să-mi scriu biografia pe care
de altfel nu mi-o cere nimeni
un lucru prea discret ca să fie util
partea nevăzută a lunii
despre care ne putem închipui orice
dau fila și în fața mea răsar
gemenii Artemis și Apollo
frumosul prinț al zeilor temut
din cauza săgeții sale agere
după ce s-a făcut cunoscut complice
al răzbunării îmbrățișă poezia
muzica și artele frumoase
zeii din vremea noastră nu învață
din toate astea nimic mitologia se răzbună
ajunge ca să fie o artă a uitării.

Meserie ocultă

Nu e prea greu dar pentru cine
nu o cunoaște
a vorbi e totul ; fiecare o jefuim
în felul nostru
după puterile fiecăruia ; a curs atîta sînge
pentru ea și încă va mai curge ;
nu-i o comoditate oarecare
să stai proptit cu fața-n mîini
în timp ce ape ape curge pe fața ta amiaza ;
nu-i o comoditate să suporți jigniri
să știi că lumea se întîmplă aici
pe-această filă sub ochii tăi
dar nimeni nu va recunoaște niciodată ;
mergi negreșit sub soare dar locuiești
în umbră
onoarea de a fi poet eroarea de a fi uitat
străvechea glorie a armoniei
iar omul se uită-n ochii tăi
simte ceva
un ce prevestitor o limpezime
care adeseori îl doare...
iubind abia
în umbra serilor de vară
mai înțelege cineva cîte ceva.

În zori

Amețeala pe care nesomnul ne-o dăruiește.
Nu putem mulțumi pentru ea de ajuns
niciodată.
Mai ales dacă noaptea s-a întîmplat
ca să fie
albă de tot și prin ungherele odăii
simți deodată ziua lingușindu-se.
Tot la fel a intrat și viața la începutul
lumii în lume.

plastică

Viziuni posibile

Tot mai greu în conglomeratul atît de mozaicat al artelor să impui nu un stil, nu o personalitate, ci o **viziune**. **Ștefan Rămniceanu** își asumă o asemenea aventură. O aventură într-un orizont estetic în care totul pare a se fi spus ! N-aș vrea să insist asupra temerității lui artistice. Efortul său creator este copleșitor. O ardere de o mare intensitate, istovitoare, din cenușa căreia, iată înălțîndu-se fapta-Phoenix a acestui artist de 31 de ani.

Pe pereții sălii de la „Orizont", — pentru prima dată oferiți integral aceluiași expozant — o adunare de siluete ascetice, eterizate, aburite de misterul unei lumini izvorînd mereu dinlăuntru. Născute din trupul luminii, de o materialitate difuză, aceste personaje par mai degrabă plăsmuiri ale închipuirii, entități simbolice ale unei existențe în care singurele elemente de identitate se rezumă la conturul unei cărți prețioase, al unei sfere sau al unei flăcărui, dincolo de care, însă, ca într-un pergament sibilinic, se desfac luminile eterne ale universului însuși. Este lucrarea (acest corpus de mari compoziții evocînd atmosfera și consistența vibratilă a frescelor basarabe) prin care artistul își apropie un destin rubliovian. O cercetare de o pătrunzătoare adîncime întreprinde St. Rămniceanu, mereu înlăuntrul ființei lucrurilor din care pictorul revine la suprafață cu miracolul acelor lumini magmatice, în care realitatea sublimează în forme spectrale, esențializate. Artistul destramă legăturile fizice ale existenței materiei și aduce în prim plan dimensiunile inefabilului, ale negrăitului ce animă, înnobilează materialitatea alcătuirii noastre și a tot ceea ce intră în atingere cu aceasta. Dincolo de obiecte, de conturul lor aparent, el dezvăluie matca lor spirituală. Unul din „cărturarii" săi ține în mîini o carte. Singurul element limpede marcat în toată suprafața construcției plastice. Portretul începe de acolo, din acel centru iradiant, focarul stării de generoasă cuprindere ce străbate ființa aproape imaterială a personajului. Simbolul devine tutelar, semn și sens al însăși existenței spirituale a omului.

Aceeași viziune însuflețește obiectele pe care artistul le cuprinde în rama naturilor sale statice. De aici, lumina pe care pictorul nu o dirijează, nu „o pune", contrazicînd toate tezele ontogenezei sale artistice, ci o lasă să se reverse din obiecte, ca un fel de suflu viu al materiei. Așa procedase și Luchian în cîteva din lucrările sale de început. Rămniceanu are curajul să reintroducă în pictură tot acest mister din geneza civilizației, care a definit exemplar personalitatea omului în univers, a dat un sens înalt aspirațiilor lui spre perfecțiune și puritate.

Peisajele lui Rămniceanu mențin această notă particulară, dominantă însă în pictura sa, a luminii lăuntrice, primordiale. Atmosfera purificată, cerurile imense și ocrotitoare, respirația calmă și bogată a vegetației, a pămîntului, lunecarea atît de muzicală a drumurilor și a umbrelor ce animă un cadru, toate sugerează într-o fericită unitate un spațiu ales (natura paradisiacă din Tescanii Enescului) hărăzit echilibrului și armoniei.

Se glosează excesiv pe andreescianismul pictorului. Lecția lui este perfect asimilată. Ca și orchestrația cromatică de inspirație impresionistă. Atît de bine că abia le mai distingem în pînzele sale. Rămniceanu pare a fi, în construcția peisajului, mai aproape de Corot, dar nu asemenea raportări sînt concludente. El se situează și aici la confluența marilor drumuri ale picturii, sinteza ce ne-o propune fiind una conformă spiritualității sale, singura care decide „stilul" și timbrează atît de personal vocea care se rostește pe sine. La un moment dat, pictorul pare chiar să polemizeze cu maniera Dali, plantînd un ceaun în peisaj, într-o aliere perfectă de forme, tentativa surrealistă nevalidîndu-se, însă, decît în planul imaginației și al considerațiilor speculative ale privitorului.

Ar fi multe de spus despre penelul și intuiția creatoare ale acestui tînăr. Prima sa expoziție ne-a dezvăluit o personalitate de o surprinzătoare vigoare și prospețime a viziunilor, matur în minuirea uneltelor sale și, mai presus de toate, înzestrat cu o remarcabilă disponibilitate de a reașeza în făgașuri noi crezuri estetice consacrate.

Corneliu Antim

muzică

„Magicianul de la Bayreuth"

De ce se citește o carte pe nerăsuflate și se reia apoi în intimitatea reflecției, se incorporează în afect și intelect ca un nou prieten de nedespărțit ?

Fără-ndoială pentru că lectura îl captivează pe cititor, îl incită, îl surprinde, îl șochează, într-un cuvînt, îl interesează în cel mai înalt grad.

Este ceea ce se întîmplă cu noul opus muzicologic-literar al compozitorului Doru Popovici „Magicianul de la Bayreuth".

Ceea ce surprinde de la primul la ultimul cuvînt al cărții este imensa dragoste cu care autorul nu se apropie ci trăiește eroul său, dragoste care-i dă puterea să-l vadă așa cum este, cu splendoarea strălucitoare a frumuseții și cu umbrele inerente unei ființe omenești de excepție. Dragostea care-i dă lui Doru Popovici puterea de a scormoni cu răbdare documente inedite, de a scrie în fine o carte despre Wagner, despre care s-au scris deja multe zeci de mii de pagini. Și, ca supremă reușită, puterea de a scrie o carte scurtă dar de o concentrare nucleară nelăsînd totuși să-i scape nimic, nici ceea ce era esențial.

După atîtea zeci de mii de pagini despre Wagner cu greu s-ar fi crezut că mai pot apărea importante idei originale și totuși n-am găsit nicăieri pînă la Doru Popovici subtila paralelă dintre Tetralogie și cîtăm „trilogia spiritualității wagneriene : **Tannhäuser Maeștrii cîntăreți** și **Parsifal**. În prima reliefîndu-se izbînda iubirii spiritualizate, în cea de a doua, a artei spiritualizate, iar în cîntecul de lebădă wagnerian, a fericirii spiritualizate, diametral opuse unor banale bucurii, legate de plăcerea de a fi bogat și puternic și identificat pseudo-strălucirilor lumii materiale" — am încheiat citatul.

Desene de Michaela Istrate

Poziția pe care se situează Doru Popovici conferă cărții sale valoare de reper. Este, cum spuneam, poziția unei iubiri obiective față de un creator de geniu căruia „nimic din ceea ce este omenesc nu-i este străin". A unui creator de geniu a cărui viață tensionată ce ar fi sfărîmat pe majoritatea celor obișnuiți, și care s-a transformat prin miracolul creației în capodopere nepieritoare.

Doru Popovici nu-l cruță de judecățile sale pe Richard Wagner dar o face pe fundalul acestei iubiri imense și din dorința de a scoate în evidență ceea ce este peren și anume muzica lui Wagner. Spre deosebire de mulți alți exegeți și din fericire Doru Popovici subliniază cu sagacitate concepția lui Wagner despre o artă adresată unui public cît mai larg în sensul cel mai nobil al cuvîntului. La fel și cartea sa se adresează cu mare interes unui public larg dar și specialiștilor care vor găsi în ea delicioase reflecțiilor unui confrate împătimit al muzicii wagneriene. Nu ultima ca importanță este claritatea, frumusețea limpidă a rostirii care conduce fără ocolișuri miezul profund al cugetării bazate pe o analiză cum numai un compozitor poate să facă, din interior, al unei informații uriașe. Miez profund al cugetării fremătînd de dragoste pentru muzica lui Wagner și de înțelegătoare compasiune față de omul și viața lui.

Încă o apariție în salba de creații atît de originale aflate la intersecția dintre muzicologie și literatură ale lui Doru Popovici pentru care Editurii **Albatros** i se cuvine un binemeritat cuvînt de laudă.

Ileana Petrescu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (6)

Ideea pivot ce animă demersul fantastic din nuvela **Sakuntala** vizează capacitatea inalterabilă a mitului străvechi, relansat în universalitate pe calea creației geniale (de data aceasta, în epopeea dramatică a lui Kalidasa) de a-și releva perpetuitatea nu numai ca produs artistic în sine — ceea ce însemnează, practic, posibilitatea de a-i depista oricind și oriunde ecourile sau influențele, la nivelul eposului folcloric mai ales —, ci și ca tipar arhetipal la care viața oamenilor inșiși, subconștient, prin instinct, aderă cu o stranie fidelitate. Dimensiunea afectiv-umană care decide tulburătorul impact, evident, este sentimentul iubirii. Întinsa nuvelă a lui Voiculescu pune în discuție acest obsesiv motiv circumscris memoriei mitice a umanității aducind în prim-plan o poveste de viață absolut insolită. În fapt, naratorul reia fără inhibiții și circumspecții, tema îndelung bătătorită de literatura romantică europeană inspirată de țigani nomazi, imbiecoare prin primitivitatea frenetică a temperamentului [illegible] și prin amețitoarea ei aură ancestrală [illegible]. La acest nivel privită, nuvela voiculeciană nu ocolește deloc poncifele indeobște cunoscute, ba s-ar putea chiar spune că le respectă întocmai, făcind apel la ele cu dezarmantă lipsă de precauție. Și de data aceasta reintilnim tînărul intelectual dezabuzat căzut în cel mai negru scepticism datorită cruntelor dezamăgiri inregistrate de viața lui sentimentală și căruia, tocmai intr-un asemenea moment de criză sufletească disperată, cind peste voința și dorința lui, îi apare în cale țiganca tînără, răpitoare prin vrăjitoreasca ei frumusețe, prin senzualitatea ei enigmatică, de un primitiv și inanalizabil rafinament. Cît privește imaginea descriptivă de ansamblu consacrată colectivității țiganilor, de asemenea, atracția pentru pitorescul izbitor prin excesiva lui plasticitate pare că nu poată fi prin nimic infrinată. Ca de atîtea ori altădeori, prozatorul se arată captivat de demonul descripției păstoase, cind exotic strălucitoare, cînd animată de cel mai crud realism: „La marginea taberei ne-a ieșit inainte [illegible] țigăncușelor goale, altele abia cu un petec dinainte, numai ochi și dinți albi în obrazele oacheșe, cu sinii ușor insemnați de cercuri [illegible] umflate pe pielea lucioasă, cu trupuri costelive pe pulpe lungi de dansatoare. Ele ne-au prăznuit voioase în cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme. Lor le-am dăruit zaharicale în toate fețele. După ele au venit fetele și femeile în cămăși lungi, despicate în față pînă la brîu, pe unde ieșeau slobozi ciorchinii negri ai țîțelor. Unele purtau prunci prinși ca lipitorile pe piepturile vlăguite. Ele au urat frumos bun venit stăpînului, care spunea fiecăruia pe nume. Lor le-a împărțit din cogulețul lui mărgele, cercei, inele, ace de păr, panglicuțe, barișe, basmale, în culori aprinse și tot soiul de alte gîteli care luau ochii": „După noi s-a luat, ca o cățea greoaie, lăbărțată de prea mult fătat, cu țîțe fleșcăite atîrnind aproape de pămînt, Kiva, vrăjitoarea lăii. Și aici eram dezamăgit. Ea dezminți tipul clasic de babă incovrigată, de picioare sfrijite cît fusele... Mă aș[illegible]teptam la un chip de smochină neagră, pofsită,- din zbirciturile căreia să [illegible] cosor coclit și să frigă doi ochi răutăcioși de viperă, fără pleoape. Kiva, dimpotrivă, era baldină groasă, butucănoasă, cîrnă cu fața rotundă slinoasă și pătată ca o lună mincată de vîrcolaci, dar cu o expresie de bunăvoință și înțelegere omenească. De pe șoldurile rezămate ca niște perne în lături, de pe tîrnă umflată a pintecului bărdăhănos și de pe fundul de bania ă al tîrtiței, fustele, urcate ca pe niște coviltire, cădeau în cascadă peste picioarele umflate, și curios, părul frumos pieptănat, cu cărare în mijloc, bătea în roșu. Tip de codoasă!... Numai ochii o dau de gol. Ochi rotunzi de bufniță care scrutează umbrele și văd în beznă... Iar mîinile mici, cu degete delicate și nervoase, îi destăinuiau toate iscusințele".

Numai că, vădind o asemenea voluptoasă atracție pentru ceea ce s-ar putea numi textualitatea primară a povestirii, în același timp naratorul punctează cu o inegalabilă naturalețe în marginea temei mitice de anvergură universală. Mișcarea ce marchează apropierea de sursa livrescă, în comparație cu situația din **Iubire magică**, este sensibil diferită. Cum s-a văzut, acum eroul povestitor nu suspectează deloc imaginea eroinei mitice, „canonizată" ca atare în opera cultă, de abstractismul intangibil contestindu-i posibila recurență neindoielnic realistică. Dimpotrivă, revelația nemaipomenitului fenomen se produce brusc și definitiv. Prozatorul țintește la **re-scrierea** intîmplării ce dă conținut povestirii preocupat tocmai de o asemenea revelație, stranie prin congenitala ei încărcătură magică. Dacă în primă instanță tulburătorul impact al viziunii mitice de sorginte livrescă asupra realului poate fi pus și pe seama asociativității instantanee provocată de emoția estetică la lectură, în cele din urmă se constată că tiparul mitic propriu epopeii indice **există**, se perpetuează prin el însuși, definind în epicitatea lui intrinsecă, modul de viață socio-etnică al colectivității de țigani nomazi. Ideea că, după spusele celuilalt (de fapt, principalul) erou al povestirii, Dionis, autorul (în speță, Kalidasa) **e depășit**, se cuvine a fi înțeleasă în acest sens, al eternității palpabile a mitului. În afara oricărei sforțări, narațiunea voiculesciană face impresia că plonjează în structurile originare din care se trage sinteza cultă, conservate cu naivă autenticitate de întîmplarea prin care trec cei doi tineri intelectuali dezabuzați, Dionis și eroul povestitor. Suprapunerea celor două tipare este sesizabilă începind cu identitatea personajelor. Dacă Rada are identitatea Sakuntalei, la fel, în bătrînul bulibașa Stanciu, unchiul ce, înfiază pe Rada, identificăm pe ascetul Kanva, tatăl adoptiv al Sakuntalei, iar în bătrîna vrăjitoare Kiva avem toate motivele să „vedem" pe Gutmai, ascetă din sihăstria lui Kanva. De asemenea, nu lipsesc țigăncușele din preajma Radei care amintesc de Pryamvada și Anasiuya, prietenele Sakuntalei. Mai mult decît atît, însăși povestea vieții Radei „calchiază" încă de la începuturile ei pe aceea a marei epopei: „M-a culcat, mi-a dat apă rece, mi-a descîntat și mi-a spus de la capăt povestea Sakuntalei, de cînd o nascuse maică-sa, soră mai mică a judelui Stanciu, moartă după facere într-un spital de oraș. De-aia Sakuntala rămăsese streină. Nu o primise ea, moașa taberei, pe mîinile ei și n-o înfățișase țiganilor așa plină de mîzga caznelor neinmuiată încă în apa rece, cum e datina. Din spital au luat-o la sat niște rude, unde crescuse în casa gospodărească, departe de viața nomazilor. Aici cunoscuse și se jucase cu copii de români, de la care luase alte obiceiuri. Cînd ajunsese mare o ceruse Stanciu și o adoptase.

— De-aia nu e neagră ca țigăncile și bate mai mult a rumîncă, încheie Kiva.

— Dar tatăl?

— Aci e-aci... Maică-sa greșise, n-a vrut niciodată să spuie cu cine. Fata a rămas copil din flori".

Mai lipsea din scenariul cuprinzînd modul de existență al colectivității de țigani marele rajah Dusyanta. Este rolul pe care prozatorul îl rezervă lui Dionis, personajul central al nuvelei.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Vasile Rebreanu și Mihai Ungheanu într-un dialog la București

Poetul George Tărnea se apără de prima răpănă

Nicolae Crișan, Ștefan Teacine și Constantin Toiu se pregătesc pentru o seșiune literară dedicată centenarului Liviu Rebreanu

Scriitorii și Unirea

Urmare din pag. 1

vechi monetem de la poporul de la Carpați de [illegible] românești.

Limba a rămas un puternic atestat al vechimii și [illegible] românilor la Dunărea de Jos și a fost rostul scriitorilor de a o duce la o strălucire fără asemăn. N. Bălcescu a scris o [illegible] istorie a românilor sub Mihai Viteazul cu gndul la unirea românilor într-o singură țară strămoșească. Mihai Eminescu a făcut în [illegible] ale Ipotesti la Tîrgul, ca și în poezia sa, dovada unei informații și cunoștințe [illegible] românești [illegible] întreaga suflare a poporului din oriunde s-ar fi aflat. Gloria națională a lui G. Coșbuc a fost legată cincolo de talentul său pionier și [illegible] de bucuria lui de bucuria, [illegible]. El a fost primit la București ca poetul național [illegible] cincolo de granițele vremelnice ale statului român ai primei Uniri. Izolarea lui, din cîmpia [illegible], versul [illegible] cîntul „[illegible] din popor" dezvăluiesc o [illegible] românească [illegible] literatura [illegible]. Scriitorimea [illegible] s-a arătat legată strîns de [illegible] naționale [illegible] mai vii. Aportul lui Nicolae Iorga ca intelectualitatea-i [illegible] a-a făcut decît să [illegible] aceste precedente. El a ținut să [illegible] pe toți românii prin contact direct [illegible] mijlocirea [illegible], la nevoie pe [illegible] mai [illegible] colțuri ale României [illegible]. În [illegible] lui despre așezările românești [illegible] sentimentele Bălcescului și ale lui Coșbuc, ale lui Eminescu și Delavrancea. Cînd aristocrația română părăsise țara căutîndu-și așezările pe alte meleaguri, anticipînd o catastrofă pe care țăranul român în haina militară al primului război mondial a împiedicat-o, Delavrancea în refugiul de la Iași cu vocea lui de tenor inegalabilă a prezis înfăptuirea Unirii. A murit la Iași bătrîn și sărac, dar cu o credință vie în suflet pe care i-a adeverit-o Adunarea Națională din 1918.

Despre ce-au făcut scriitorii români pentru Marea Unire din 1918 s-ar putea scrie volume. Octav Tăslăuanu care luptase pînă la război la **Luceafărul** sibian a dezertat de pe frontul și războiul care nu era al său, părăsind uniforma austro-ungară, și a ajuns la București unde a tipărit două cărți despre absurdul război în care erau implicați românii de către Austro-Ungaria, cărți care au produs o puternică [illegible] în rîndul scriitorimii, [illegible] S.S.R. [illegible] a fost [illegible] de la altfel și [illegible] scriitorii români nu numai [illegible] ci și [illegible] a [illegible] românilor. S-ar face momente [illegible] dat comunicate pe [illegible] [illegible] de [illegible] și [illegible] terbile.

Nu mai e loc [illegible] scriitorilor [illegible] frontului acest ideal în suflet. Unii au [illegible] au fost [illegible] la marginea de drum, alții au avut [illegible] a unor [illegible] [illegible] de [illegible] în [illegible] din sudul Moldovei [illegible] drept poetul Panaitescu, pe atunci un [illegible] Perpessicius. Era un poet [illegible] [illegible] conservă sensibilitatea în [illegible] [illegible]. După război, poetul fără nume [illegible], a [illegible] cu o răbdare [illegible] [illegible] [illegible] și mai [illegible] de lumea [illegible] literară: ediția Eminescu. Tezaurul desăvîrșit al [illegible] de pe [illegible] cu mîna stîngă. Marea ediție [illegible] în fața cărții se aplecă în semn de respect [illegible] iubitorii lui Eminescu, e o ediție scrisă [illegible] mîna stîngă de un om [illegible] care a [illegible] [illegible] de la [illegible] pentru supraviețuirea [illegible] a unui ideal: Unirea. Astăzi cînd avem noile volume ale ediției Eminescu [illegible] [illegible], pe [illegible] cuvine să ne [illegible] ediție este ieșită din rîvna unui [illegible] mutilat de războiul în care a intrat pentru [illegible] unui ideal, pe care a înțeles să-l [illegible] și altfel, în transeele editoriale.

BREVIAR

■ Dorind să-și arate dezacordul [illegible] de articolul prin care Vintilă Mihăilescu a disociat pe Constantin Noica de un infirm [illegible] al său, mult iubit aiurea, Radu G. Tomescu [illegible] de cuviință să atace și pe Ilie Bădescu, pentru ca treaba să fie cu cap. Care, desigur, [illegible] nu este un „cap limpede". După cum „limpede" nu este nici capul cu a cărui ingăduință isi tipărește în tandem cu I. D. Goia, Radu G. Teposu [illegible].

Hobby sau a doua natură?

Rîndurile de față nu se vor cu orice preț o cronică de specialitate, ci o însemnare de [illegible], o mărturisire cu sufletul în casa de suflet a acestui Univers plastic, care este Expoziția pictorului Nicolae Hornet, deschisă la Galeriile de Artă ale municipiului București (a patra personală, din 1970 încoace, una la cinci ani). Cîteva teme mari, esențiale, exteriorizează o sensibilitate acută în acest sfîrșit de secol și de mileniu. Aș cita, în sprijinul acestei afirmații, trei tablouri — Solitudine, Turla satului și Cort la malul mării — *opere trădînd un mare interiorizat, în a căror realizare artistică, în plan orizontal, culori ce numai în natură se îmbină de regulă în mod armonios (albastru, violet, verde) aduc pe pînză exemplul de virtuozitate al unui autentic artist.*

Există, desigur, în expoziție și alte teme, ba chiar și alte maniere de abordare artistică. Fără țărmuri, de fapt niște crevase în albnegru, amintesc mai mult de un „duh al pămîntului", decît de ceea ce vrea să spună... titlul. Liniștea lacului și Zbor de noapte sînt argumente că artistul a asimilat perfect metode ținînd de expresionism, tablouri care, alături de altele cîteva (ca și de niște secvențe grafice) vor parcă să avertizeze că pînă la a se întîlni cu sine însuși, pictorul Nicolae Hornet a parcurs (a ars, aș zice, apelînd la sensul termenului din astronautică) majoritatea treptelor acumulării și măiestriei artistice.

Ar fi de amintit, în continuare, din „întîlnirea cu sine" Heraldică, Un nou Univers, Alpha Centauri, *ce vorbesc de o viziune cosmică a artistului, ceva din „tunelele oranj" ale poetului Nichita Stănescu transpuse în plastică.*

În ciuda faptului că ultimele tablouri (aparținînd aproape în exclusivitate anului 1985) par niște jocuri de elipse luminiscente — fie că se numesc Vitralii, Nevoia de cercuri, La alpin, Acvariu, Siluета, Subiectul apei, Culorile toamnei *sau* Un albastru infinit — *ele esențializează de fapt stilul artistului, apropiindu-l de punctul maxim al sinelui, de sub aceste arabescuri răzbătînd grav, apăsător aceleași idei fundamentale, în viziunea lor cosmică.*

Am vrea să explicăm întrucîtva titlul insemnărilor noastre. Adică acea nedumerire (ca să nu zic mihnire) pe care ne-a trezit-o prezentarea din Caietul expoziției, în care nu se uită să se amintească, să se insiste asupra faptului că pictorul Nicolae Hornet este în viață de toate zilele medic. Modul în care se operează astfel de „deconspirări" trădează adesea o anume maliție, condescendență chiar, fiind, în cele mai fericite cazuri, inutile. N-aș fi relatat aici stînjenitoarea observație, dacă n-aș fi sesizat că „întîmplarea" a devenit o practică în lumea artelor plastice, lăsînd să se strecoare ideea că astfel de artiști au, într-un grad sau altul, o ignobilă încărcătură de amatorism (hobby? loisir? a doua natură?). *Este ca și cum ai spune despre cutare sau cutare scriitor că este șofer-prozator, arhitect-poet, inginer-dramaturg etc. Or, așa ceva nu-mi amintesc să fi citit în vreo cronică literară. Totul este, după cum zice* Nichita Stănescu, *a fi sau a nu fi poet, adică artist. Și din acest frumos și drept punct de vedere, Nicolae Hornet este un artist.*

Lia-Maria Andreiță

PRIVIREA LUI ORFEU

Ex libris, libri...

Nu este același lucru cu ex nihilio, nihil, cum ar fi tentat să spună cel care crede în dublul paradox că arta va fi știința ascultării unui mut la vreme de seară, ci un pas înainte făcut pentru a înțelege că neantul nu este pagina goală, neantul se ascunde sub pagină; și că astfel încerci să te ascunzi la adăpostul unui pumn de vorbe aruncate pe cer, vorbe, vorbe și vinare de vînt, protecție a misterelor auditive în semne vizuale, simboluri ale clarității și distincției obiectelor alienate, izgonite din aura lor ideală, de corpul lor astral, invizibil, așa cum le-a auzit cel dintîi Pythagora, vraci, șaman și taumaturg; neantul nu este pagina goală, neantul este sub pagină, spui tu, invocînd mărturia celui care nu a scris nimic cu grația orgolioasă a acestei pene de corb cu care scrii tu pe acest papyrus, ci s-a mulțumit să transmită ucenicilor săi o învățătură auzită de urechea lui atentă la muzica sferelor: bucuria, extazul, beatitudinea!, iată măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sînt precum că sînt și a celor ce nu sînt precum că nu sînt! Dar formula neantului îngropată într-o structură cu două nivele — și nu cu una singură, ca în accepția mallarméeană — în rîndurile albe, în rîndurile negre, în conștientul și subconștientul limbajului, te obligă la mai mult: să accepți natura speculară, narcisiacă a acestui spațiu scripturalizat, desacralizat prin semne și determinațiuni iconice: te-aud și-acum spunîndu-mi: iată norul! poetul zboară-n circa veșniciei! adică nu numai că acest spațiu este prelungirea și metamorfoza timpului — și cînd spui timp, fie că-l înțelegi ca pe un punct, fie ca pe o succesiune infinită de puncte, efectul este același: ușor ți-a bătut la ușă un demon; greu se scrie cuvîntul acesta; de acum vei spune discipolilor tăi că natura lucrurilor este țunetul — dar el te trimite îndărăt la recunoașterea, reconstituirea vocii care a răsunat mai întîi și care stă la originea acestei hieroglife. Astfel că între aceste două moduri de transmitere a mesajului ascuns în dialectica paginii cu rînduri albe, rînduri negre, fie pe cale vizuală, fie pe cale auditivă, fie, conceptuală și intuitivă, avînd la limita incomunicabilului, inefabilului, dublura paradox al artei ca știință a ascultării unui mut la vreme de seară, nu vei alege nici una, rigoarea nu-ți va îngădui să-ți increpești nici un canal, nici o conductă din te miri ce și mai nimic, încît emițătorul și receptorul nu vor intra în nici un fel de comunicare, dar nu pentru că unul n-ar mai catadicsi să-i spună celuilalt ceva — o soaptă, o vorbă, un geamăt — dar dialogul nu va putea avea loc numai și numai din pricina identității absolute a celor doi termeni aflați doar ipotetic, iluzoriu, aparent într-un conflict, într-o curgere heracliteană, dar în realitate într-o pace hiperboreeană, un repaos eleat, unde niciodată Ahile cel iute de picior nu-l va ajunge din urmă pe broscoiul testos; cuantificarea infinită a spațiului dovedește posibilitatea reducției sale la realitatea punctului, adică la inexistența lui reală, iar cum ordinea scripturală, vizibilă a lucrurilor se înscrie în acest sistem referențial, nu ai încotro și te resemnezi, bombănind ca filosoful din gura peșterii: realitatea obiectivă trece pe lîngă noi cu indiferența geniului: nu corpuri înscrise în spațiu, ci unde ce se succed în timp, cu acceptarea unei sacralități divizibile la infinit, și deci, inexistente, în sensul unui astfel de enunț: ființa nu există, ci perceperea ei ca voce emergentă, punct mandalic în expansiune de sine pe undele invizibile, muzica sferelor — aceea pe care o aude urechea estetică a lui Pythagora, vraci, șaman și taumaturg. Între calea audibilă și calea vizibilă, și prin aceasta întemeierea ei ca o doctrină a ființei, ca ontologie a limbajului în variantă estetică, nu există numai diferențe de conductă, de canal al transmiterii mesajului, a comunicării unui corpus emoțional de la a la b, unde, fiindcă a=b, nu are loc, de fapt, nici un schimb de mesaje de informație, textul producînd un sens întors asupra lui însuși, ca șarpele mîncîndu-și propria coadă, autocontemplîndu-se, autodevorîndu-se pînă la extaz, pînă la dispariția lui totală: această entropie a paginii, ștergerea sensului în dialectica rîndurilor albe și rîndurilor negre, într-o fază inițială, pînă la stratificarea limbajului în cele două nivele ale sale — unul conștient, formalizat, și altul subconștient, cu urechea la pîndă la zvonurile de sub pagină, într-o fază finală, se identifică, vrînd-nevrînd, cu imposibilitatea instituirii vizibilului, corporalității cu caracterul sacru al ființei, aici sacralitatea trebuind înțeleasă în atributele ei de atemporalitate, de durată pură a oricărui text autoreferențial. Ordinea spațială a lucrurilor nu răspunde acestor exigențe formale impuse de ceea ce, prin natură, nu are formă și cum această ordine spațială la chipul și asemănarea paginii scrise cu rînduri albe, rînduri negre, trebuie acceptat că scripturalitatea ca atare face parte din ordinea lumească, profană a vizibilului, și că numai oralitatea inițială, sunetul cuvîntului emis pe conducta temporală a textului este purtătorul unui mesaj sacralizat de vocea vie a emițătorului. Acest logos identificat de obicei cu vocea auctorială, creatoare în sensul tradițional al termenilor, își găsește expresia concentrată în versul emblematic al lui Eminescu, vers cu mesajul repliat, întors asupra lui însuși, vers-sentință pentru orice text producător de sensuri autoreferențiale: de plînge Demiurgos doar el aude plînsu-și, adică asemenea valurilor spărgîndu-se de aceste țărmuri inima bate în pieptul tău cu tunetul veșniciei, și că deci transferul cuvîntului din spațiul magic al omului care-și trimite mesajul pe conducta audibilului în spațiul profan, constituit de cuvîntul scris, deci pe canalul vizibilului a procesului de comunicare, nu a modificat natura, ci numai mijlocul, forma cunoașterii și de aici apelul străvechi, mereu reluat, la lumea cărților, la memoria sacră, cu frontispiciul de lumină, pace și har: Ex libris, libri!

Dan Laurențiu

CRONICA EDIȚIILOR

Un nou Cezar Petrescu (I)

Ediția critică Cezar Petrescu pe care o inaugurează la editura Minerva Mihai Dascal este cu totul deosebită, tinzînd, ar zice, să devină un etalon în materie. Ea ne dezvăluie un nou Cezar Petrescu, neașteptat de proaspăt sub frunzișul metamorfozelor [illegible] pe care și le impusese autorul în ultimii ani ai vieții din dorința acerbă de a se menține în mijlocul publicului (Cezar Petrescu n-a putut trăi și crea fără public, scrisul lui a fost o dăruire continuă, completă, fără zăgaze interioare: va rămîne prin excelență autorul prin care se poate citi și un public al unei epoci, o [illegible] specifică) — dorință pe care și-a plătit-o închizînd ochii la gustul (îndoielnic, [illegible]) al dogmatismului. Fără intervenția pasionată a [illegible] — primul a fost regretatul Mihai Gafița [illegible] acum, printr-o îndoită [illegible] de [illegible] Mihai Dascal lărgește și bătătorește [illegible] Cezar Petrescu [illegible] rămas anchilozat în ultimul gest negator prin care începuse să-și abjure opera.

Inceperea unei asemenea ediții critice seamănă, intuitiv, cu deschiderea unui șantier arheologic. Cu deosebire că editorul trebuie să [illegible] ediția pe care-l cercetează [illegible] cu articulație, pe cînd arheologul se poate orienta după ce descoperă relictele și le fixează temelii. O coloană ruptă la înălțimea unui stat de om nu mai este restituită în integrime dacă nu i se găsește capitelul [illegible] cîndva, un crater spart se lasă pe locul lui după ce s-a reparat cît era necesar: arheologia oferă ochiului un moment al creației, [illegible] numai iluzia că este un moment sincron, [illegible] acest proces complex la un moment dat: în realitate, se prea poate ca niciodată în viața unei cetăți scufundate în uitare să nu fi existat timpul simfonic cînd o coloană a ajuns la înălțimea unui stat de om, un crater s-a spart alături, o cariatidă este pe drum de a-și lua locul sub iniza templului care a cerut-o, o roată de car urmează să-și primească sfertul care-i lipsește, etc. Arheologul restituie, însă, cetatea de sub pămînt în acel moment ipotetic al existenței ei, așa cum i-o redă la urma urmei, pămîntul: mai departe ochiul și mintea refac sintetic pe baza acestor membra disjuncta viața în întregul ei imaginînd curgerea timpului între zidurile de piatră atunci cînd timpul curgea acolo. Aceasta este scopul arheologului: prin repere spațiale să readucă unda timpului peste albii secate. Editorul, în schimb, pare a avea altă chemare: el coboară în timp pentru a recrea, pas cu pas, spațiul operei. El nu se poate opri la jumătatea coloanei ori la sfertul roții dacă acestea se continuă cu ceva în viața sintetică primă: el trebuie să refacă pînă în cele mai mici amănunte mozaicul pe care-l are alături, să-i redea forma cea mai apropiată de spiritul autorului și, în același timp, cea mai atractivă pentru ochiul omenesc — el alege varianta optimă a operei. Pe cînd cetățile, să nu uităm, se pierd stînd pe loc, alunecînd în ruină și apoi sub pămînt, cărțile se „pierd" circulînd, mergînd din om în om, primind sau lăsînd ceva din ele la fiecare popas. Editorul le redă drumul — mai bine zis, drumurile și popasurile, viața interioară și cea cîștigată prin mișcare umană.

Cezar Petrescu nu este un scriitor cu operă scufundată; editorul de azi nu descoperă Troia sub ochii noștri. Romanele lui cele mai semnificative trăiesc, încă, împinse în lume chiar de ultima voință a autorului lor. „Întunecare", „Romanul lui Eminescu", „Aurul negru", „Calea Victoriei", „Tapirul" — sînt romane intrate de cîteva generații în metabolismul nostru cultural. Stăruie, însă, asupra autorului eticheta de „sămănătorist" care-i defavorizează receptarea. Mai exact, Cezar Petrescu ar fi un „neosemănătorist", încercînd să reînvie curentul după stingerea lui. De ce a făcut scriitorul acest lucru? Lucrurile sînt mult mai simple decît par: Cezar Petrescu a scris pentru public, un public care îi dorea opera, i-o aștepta cu nerăbdare, i-o citea avid. Noi vom ajunge să nu ne mai înțelegem cu părinții noștri și cu bunicii noștri dacă nu le mai acceptăm modul de a se îmbrăca, de a mînca, de a citi, de a gîndi; tot rafinînd la nesfîrșit literatura trecutului pentru gusturile din ce în ce mai pretențioase ale mereu tinerelor și tinerelor generații am ajunge să stringem secole întregi în cîteva rînduri. Acceptăm, în principiu, o evoluție a gustului — dar sarea rămîne tot sare, fierea tot fiere, oțetul și zahărul — la fel: atîta timp cît obiectul gustului biologic este același de secole, a cere cu tot dinadinsul continua schimbare a obiectului gustului estetic nu înseamnă a reveni la împărțirea veche între trup și suflet? Ori, mai degrabă, un moft. Pentru că gustul estetic se dezvoltă numai prin cultură — iar aceasta înseamnă parcurgerea unor opere mereu vechi.

Se întîmplă cu anumite curente de idei că nu dispar cu totul după ce au făcut ravagii, ci se transformă în stări de spirit. Romantismul a mutat inima unei jumătăți a secolului trecut, a fost apoi negat violent — dar a rămas ca o stare de spirit pentru că definea, dincolo de exagerările lui, o constantă a sufletului omenesc. Romantismul este o mișcare universală. Dar cum vom judeca o mișcare specifică, națională, cum a fost sămănătorismul? Ne întrebăm pentru că de această judecată depinde, cum văzurăm, cea a operei lui Cezar Petrescu. Cred că și această rediscutare a sămănătorismului este unul din efectele (dacă nu scopurile) edițiilor critice ale „Minervei". S-a insistat suficient asupra concepțiilor sămănătorismului, s-au proslăvit negatorii lui ani și decenii de-a rîndul, disprețul acoperind cu asupra de măsură operele unor scriitori importanți care s-au ilustrat și ca teoreticieni ai acestui curent. Dar condiția esențială a sămănătorismului, preponderența populației românești rurale, a persistat în tot acest timp — și nu intrevedem posibilitatea, în următorul secol, de pildă, ca spiritul românesc să se desprindă de ideea de glie strămoșească. O evoluție care durează de milenii în aceste forme nu poate fi forțată peste noapte — cu toate utopiile tehnice ori științifico-fantastice care ne zugrăvesc un viitor fără mituri și tradiții. Dorul este o constantă a spiritului românesc ce se va opune totdeauna, prin durerea lui creatoare, clipei care trece. N-a încercat și Marin Preda să se „rupă" de sămănătorism? „Delirul" dezbate, totuși, relația sat-oraș, Călin Surupăceanu din „Intrusul" este puternic dominat de destin, Nicolae Moromete din „Morometții II" este un dezrădăcinat (ca și frații lui). Într-o scrisoare către Eugen Jebeleanu din 2.04.1948 (publicată în „Viața românească", iunie—iulie 1980) Marin Preda se exprimă categoric: „Nu planează asupra eroilor mei o uriașă pasăre neagră, un destin implacabil (Cezar Petrescu); Nu sînt „simpli" sau „telurici", etc., etc., ...și nici patetici sau hitri, nu proști". Și totuși, moartea lui Nilă va aduce în mintea lui Moromete chiar imaginea păsării negre a destinului... Fără excesele lui, care au fost sesizate și combătute la vreme, sămănătorismul rămîne, cred, o stare de spirit, romantismul cel mai răspîndit al românului; așa cum castelul singuratic la marginea lacului este emblema romantică, satul din mijlocul codrului, de la marginea riului, este emblema sămănătoristă (și nu este altul decît satul din „Marele singuratic" de Marin Preda). Mai ales în timpurile noastre, cînd deplasarea de la sat la oraș riscă a lua amploare, cu tot cortegiul de tragedii pe care-l implică (abandonarea locului natal, lăsarea casei în paragină, etc.) — sămănătorismul este susceptibil de a suferi o schimbare de semn, o resurecție a miezului său sănătos, uman și românesc totodată. Redescoperirea lui Cezar Petrescu mi se pare, și de aceea, un gest fericit.

Romanele sale mari sînt cunoscute, dar a menține în circulație numai piesele importante nu înseamnă a reda dimensiunile reale ale Operei. O cetate nu constă numai din coloane, cratere, cariatide. Trebuiesc măsurători exacte, un inventar cuprinzător al tuturor formelor de viață, umărirea fiecăreia în parte — aducerea întregului la aceeași linie. În acest sens ediția critică întemeiată de Mihai Dascal seamănă cu un adevărat șantier. Se știe vag pînă acum că Cezar Petrescu a scris circa 60 de cărți, nu se va ști niciodată, probabil, numărul articolelor sale dar i se cunosc revistele iar arhiva scriitorului, pusă la punct pînă în cele mai mici amănunte, oferă o oglindă vie, continuă, a activității sale. Ne-am gîndit și noi, desigur, precum Z. Ornea, că sistemul de lucru al lui Mihai Dascal poate duce la un colos editorial. Este însă preferabilă investiția făcută o dată pentru totdeauna, la modul riguros științific și cu gust, unor investiții repetate la nesfîrșit fără scop educativ. O ediție critică pune stavilă risipirii operei în puzderie de tomuri disparate, oglinzi mereu infidele ale spiritului creator cezarpetrescian. Iar dacă spațiul comentariilor lui Mihai Dascal i se pare prea larg lui Z. Ornea, aș vrea să-i amintesc că și alte ediții critice respectă aceeași regulă: rău este mai adînc, el trebuie căutat în lipsa unei bibliografii analitice a literaturii române, ori în răceala cu care critica de azi abordează unele opere de ieri a căror tradiție interpretativă a înghețat în cîteva citate etalon. Ca și alți editori, Mihai Dascal, pasionat de autorul său, dorește să-i redea imaginea cît mai exactă scoțînd-o de sub bruiajul anilor din urmă. De altfel, Z. Ornea știe, probabil, că editorii noștri de astăzi aduc minime reparații istorice literaturii române: Mihai Dascal, de pildă, își extrage informațiile numai din 10—15 reviste ale epocii, cînd ele ar fi, pentru literatura română interbelică și autorul care ne interesează, cîteva sute la număr. În fine, dacă se vede un rău în faptul că edițiile critice consumă hîrtie, cerneală și energie multă, propun să vedem un rău și în faptul că, fără energie, hîrtia și cerneala se consumă oricum — și chiar în cantități mai mari — în ediții ne critice (pentru a nu mai vorbi de monografiile prolixe sau lejere pe care le citim uneori); din două rele, deci, s-o alegem pe cea mai bună, totuși! Nu scap din vedere nici paradoxul lui Z. Ornea: după ce acceptă, în fine, ideea de ediție critică Cezar Petrescu, se plînge că Mihai Dascal dă prea multe variante (pe toate, adică), note, etc, — deci tocmai de faptul că se procedează ca în cazul unei ediții critice, adică științific! Dar, cum paradoxele au și o motivație psihologică, îl pun și pe acesta pe seama pasiunii cu care Z. Ornea dorește să ne convingă că Cezar Petrescu este un autor de raftul trei. Și tot în contul acesta socotesc și cîtirile greșite din Mihai Dascal numai cu scopul de a-i ironiza „ținuta distinsă" a comentariului. Oricum, realitățile o dovedesc („Romanul lui Eminescu" de Cezar Petrescu, recent reeditat, s-a epuizat din librării cu mare viteză) că investiția creditată pentru acest mare scriitor român va fi acoperită.

Nicolae Georgescu

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

ZLEI MARIA MIRELA : Este foarte bine. Însoțiți-ne, cu **Simburi de gutui :** „Odaia miroase a gutui / a toamnă bogată / și-a iarbă topită / Mușc din gutui perforată / dă-o foame nebună / mă năruie culoarea ploioasă a / fructului. / Simbur cu simbur adun / pentru rodul de mîine / Odaia e plină de mere mari și / roșii / Odaia e plină de simburii toamnei / Miroase a legendă / în odaia în care scriu / „Simburii de gutui". **Natură cu frunze :** „A colindat toamna / Și-n sufletul meu obosit / Și-a rotit romanțele frunzelor / Care cad. / Tandru sărut un ochi al salcimului / Apoi mă împletesc ca luferi de / crizanteme albe / Ca o zeitate în cetatea apusului / de culoare / Privesc stejarul legendar ca pe / un templu în care / Îngenunchează istoria / În lacrimile lui ruginite de timp / Am regăsit surîsul... / trei frunze uscate". Și **Pastel :** „Arborii se topesc ca mierea / ... / Stejarii cu zalele cafenii / Plopii galbeni ca soarele / Arinii învăpăiați ca seva singelui. / Și-n rugul acesta imens / ... / Există și-o taină — / Somnul hibernal / din ramuri desfrunzite sau / Ruginii ca luna / Răzbate melodios, vîntul / De parc-ar suna prin clopoței / de argint / Pădurea tatuată de însemnele / a trei anotimpuri / Sclipește nordic". Tot astfel : **Cinci păsări :** „Au terminat cu filfîit de aripi / cinci păsări albe / Și-au obosit de zbor / încet încet / au coborît în linie dreaptă / de tragere. / Cinci păsări albe / ... / Cinci păsări nevinovate / Au țipat sfîșietor în liniștea / verii. / Și-ar fi strigat vînturile / cinci fii rătăciți / de mamele lor / dar n-au aflat unde sînt / numai marea spumegă mută / de uimire și teamă".

LUIZA LANDT : De nici unele.

SECHILA EMIL : Nimic.

EUGEN CODRESCU : Un singur nu, tuturor.

P. GROZA : Ar fi ceva : „Acolo unde se oprește tavanul / începe creștetul pereților // Începe văzduhul ferestrei / Acolo unde obosește fereastra / Începe sprinceana peretului / ... / începe albastrul ochilor / care, înălțat apoi pe vîrfuri / colorează întrebător văzduhul". Și-ar mai fi cîte ceva în **Bătrînii :** „Departe-i delirul incendiar al familiei. / Bătrînii, scama de scrum / ... / Ei nu-s deja în poimîine. / Cu-articulații transparente / cu oasele de ger / e', rămașii din trenul vieții". Puneți-vă tare cu fața la carte bună, de poezie.

CLARA STRĂUN : Mulțumim pentru răspunsul la ancheta noastră privind difuzarea revistei. Și-acum răspunsul nostru, de mare răspundere : „Să mă lipesc de ai pereților stîncă / Lumina mă taie în răni adînci / De mine însămi ruptă în sine / Să nu mă mai văd pe mine". Drept era gramatical : „Să mă lipesc de-ale pereților stîncă". La bună vedere !

PANTELIMON GEORGETA : Acest **Sens :** „Ies din mine / cu ziduri dărîmate / cu tot. / Dorințele cad / una cîte una / ... / Prăbușită / în quadriga sufletului / voi fi respirația ucigătoare / a unui singur sens". Așa și este : celelalte n-au mai avut tăria a nici un sens.

A.R. IACOBESCU : Nimic pe Ziua de azi !

ION IANCU : Pentru un pic de Antologie : **Starea civilă, Secundă cu secundă, Cu ce drept, Ecce homo.** Sănătate și noroc, este bine și e loc.

ȘCOALA GENERALĂ NR. 9 CĂLĂRAȘI : Dragii noștri prieteni : **ZAINEA OVIDIU** și **MOLDOVEANU MĂDĂLINA** și **ALECU LILIANA, DOGARU DANIELA** și **MAVRODIN FLORINDA** și **MIHAI ILONA** și **PARTION MIRELA** și **ENESCU NORELA** și **BUCUR TINCUȚA, LASCU CERASELA, GHEORGHE DORINA** și **ENCIU IULIANA, ACHIM MIHAELA** și **GHILICIU SORIN** și **PANTEA NICOLETA** și **PAVELESCU OVIDIU** și **HEREA MIRELA** și **CRAIU LARISA** și **GHEORGHE CARMEN** aflați despre noi că sîntem ocupați, scriind și citind, ceea ce vă dorim și dv. Iar tu, **BOCIOAGĂ GHEORGHE**, din **Iarna :** „Frumos arată plopii / Cu flori de nea-n revere. / Le-or preschimba-n cireșe / În mere, nuci și pere" — mai trimite.

DORIN SABANGIA : Cali : „Cetatea din vise chiar atunci răsare / și-o privii doar o clipă-n opal / căci veni dinspre vînt și-n creneluri lovi / nechezatul sălbatic, de cal / Un ger se pornise din tolbă de crai / dar săgeata... de unde-i ? / stăm călare pe aer și frigul din cai / șchiopăta în galopul secundei". **Fără titlu :** „Cineva privește cîmpia pe' dinlăuntrul meu / bărăganul deschide largi ferestre în mine / cineva trece un cal prin sita de iarbă / ... / cineva trece însăși iarba prin sită / cineva dăruiește un inel fiecărui copac" ; și iar fără titlu : „Nuferi adorm în gînd cu soarele / ca și cum după orizont s-ar stinge / țipătul verii".

EMIL HESTIA : Nicicum, dar credem că nicicînd. Înfruntați-ne cu altele, adevărate.

EMIL PLEȘA : Ceața : „Pe cîmpia iernii / respirăm viață / Ne plimbăm ziua / prin vînt și ceață. / În casa noastră / intră o dimineață / Lumina e albastră / Afară este ceață / Rîul curge lin / Sub pereți de gheață / Pe copacii străzii / Se coboară ceață". Atîta și adio ceață !

EUGEN CODRESCU : Cu stimă și prețuire, nimic în zare !

POPOACĂ ANCA : Imagine : „Pisoiul acesta / îmi amintește de / gheata galbenă pe care / am aruncat-o din / lună, în copilărie / ... / cînd totul se rezuma la culoarea liniei cu / care să se joace" etc. Aici se rupe filmul.

CLAUDIA NICHIFOR : Început de toamnă : „Ascultă / cum lumina / înconjură inelele trupului / e ultima / trecere-a verii / prin singele plopilor / ca o Sonată de Brahms / și tu ai să te uiți / prin inima mea / ca printr-o frunză / ridicată în soare / și n-ai să te vezi / atunci va veni toamna". Mai vină și-alte plicuri !

SOLDAT UDVAR MARTIN : Pe loc repaus și citiți poezie ca lumea.

THEODOR BOLDAN : Revers : „Nu-i nici o zi deosebită / Căci toate trec în ritm ușor / Deosebiți sînt cei ce pot să schimbe / Monotonia și asemănarea lor". În celelalte declarativ și... nu suportă !

VIAȚA CĂRȚILOR

SENTIMENTALISM ȘI IRONIE

Sorin Holban

IARNA CÎND AU MURIT CANGURII

Editura Eminescu

Poet și prozator aflat la al treilea volum*), Sorin Holban a scris un microroman ironic-sentimental într-o manieră alertă și amuzantă, în stilul filmelor americane despre tinere sau mai puțin tinere cupluri a căror legătură este consolidată de un copil inteligent și simpatic. Povestea de dragoste dintre un inginer devenit din pasiune chitarist profesionist într-o formație de muzică ușoară și o profesoară de română, victimă a cutremurului, rămasă văduvă și traumatizată de moartea soțului ei, este relatată în mici capitole în care perspectiva aparține, succesiv, celor două personaje. Ludwig Voicilă este crescut de niște părinți foarte uniți, ființe sportive și tolerante, într-un spirit liber, fără prejudecăți. El a primit o educație echilibrată, n-a cunoscut traume, nu a avut complexe. Crescut cu tandrețe, grijă și înțelegere, Ludwig este prieten cu părinții săi, are o fire sentimentală marcată de o veselie spontană, de dispoziția pentru improvizație și glumă, are un spirit de observație diabolic și simțul umorului în toate situațiile. Acest „moqueur" se îndrăgostește, la prima vedere, de Doina Rogoz, pe care o vede, pentru întîia oară în doliu și cu un copil de cîteva luni în brațe, la scurtă vreme după ce a fost scoasă de sub dărîmături și și-a pierdut soțul. În momentul în care începe cartea au trecut cinci ani de la acea întîlnire și Ludwig este „cavalerul servant" al mamei și prietenul micului Flavius, care îi arătase bunăvoință încă de la prima întîlnire. Refuzul Doinei de a se recăsători vine din experiența unei scurte căsnicii fericite, curmate de nenorocire și dintr-o educație cu totul diferită de a lui Ludwig. Doina a crescut într-o casă locuită de o familie numeroasă, cu un bunic zgomotos-autoritar, fost general, care tratează familia ca pe o garnizoană, cu o bunică dură care opune generalului o anti-autoritate, cu o mamă distrată și capricioasă, care o neglijează sau o copleșește cu accese de tandrețe sufocantă, cu un tată sfios, care întreține întregul clan și este veșnic umilit și bruscat, cu o mătușă, Carolina, uscată și distantă, și o altă mătușă romanțioasă, Axinia, care a fugit cu logodnicul Carolinei. Familia Doinei duce o existență tensionată, cu veșnice ciocniri de orgolii. Generalul țipă și bate cu pumnul în masă, bunica îl irită dinadins și îl ridiculizează, mama Doinei, dezordonată și absentă, complică involuntar viața domestică. Doina crește într-o atmosferă de teatru interbelic, dar moștenește voința ascendenților și îl înfruntă pe generalul fanfaron, care de altfel nu este nici pe jumătate ceea ce vrea să pară.

Dragostea dintre Ludwig și Doina este pînă la un punct o convertire a sentimentalismului într-o camaraderie care îl include pe Flavius, o legătură între ființe înzestrate cu umor, cu ironie și inteligență. Dificultatea esențială în realizarea cuplului nu este atît amintirea primului soț al Doinei și nici problema copilului, care nu-l cunoaște și nu-l recunoaște decît pe Ludwig. Între Ludwig și Flavius raporturile sînt inversate : copilul îl adoptă pe bărbat și-l susține cauza pe lîngă mama reticentă, copilul îl revendică pe Ludwig drept prieten și tată. Opoziția este reprezentată de mătușa Carolina, succesoarea la putere a bunicului. Vizita de prezentare a lui Ludwig la cele două mătuși este savuroasă. De altfel, cartea, scrisă cu umor, cu sentimentalism disimulat de ironie tinerească, de 'malitie fără răutate, schițează personaje vii, amuzante. Pînă la un punct refuzul melodramei reușește deplin. Singur finalul se abate de la program. Autorul se teme probabil că despărțindu-și personajele, povestea și-ar trăda linia, dar nu are nici curajul unui happy-end neproblematic, și atunci complică lucrurile și amînă căsătoria printr-un accident care pune în pericol viața lui Flavius, salvat apoi miraculos prin solidaritatea prietenilor lui Ludwig. De fapt una dintre primele două alternative previzibile ar fi fost, totuși, mai potrivită. În genul pentru care a optat însă, Sorin Holban este un prozator dotat, inventiv, cu simțul replicii și al atmosferei, capabil să găsească echilibrul adecvat între componentele scrisului său.

Sultana Craia

*) **Sorin Holban : „Iarna cînd au murit cangurii, Editura „Eminescu", 1984.**

PROZĂ «MINI»

Mircea Cîrloanță

SINGUR ÎN PARING

Militară Editura

Autor consacrat în genul scurt, dovadă volumele „Propoziții", (aforisme), „Soldații mor după război", (povestire), „Restituirea sabinelor", (schițe), „Dr. Giga", (pamflete), „Vițele paralele ale arborilor", (schițe), și „Adjunctul lui Nero", (schițe), Mircea Cîrloanță *) a publicat în Editura Militară, un nou volum de proză, „mini", cu titlul „Singur în Paring". Și aici se vădește din nou talentul autorului de a creiona, în cîteva pagini doar, imagini semnificative din viața de toate zilele, ca și din bogata trăire interioară a personajelor sale, cu predilecție ofițeri ai armatei noastre.

Ceea ce dă însă consistență acestui volum este subtextul schițelor, subtext inteligent, subtil, care ridică valoarea lor estetică, artistică. Aproape fiecare schiță are un înțeles mai profund, un ce anume, care îndeamnă la reflecție, la meditație.

Ideile, și nu faptele, sînt, se pare, „carnea" acestei interesante și originale cărți. Forța morală, clădită pe convingeri ferme de viață, de conduită este resortul cel mai puternic care animă totul, care înfrumusețează personajele, care aruncă o lumină difuză asupra mișcării lor interioare.

Tipologia este variată și complexă, de la copilul de trupă Nicolae Staru, care la 13 ani anihilează o mitralieră fascistă, pînă la ofițerul Zară, un militar model, inflexibil în aparență, dar cu o bogată viață sufletească.

Natura joacă un rol major în paginile cărții, autorul vădind multă sensibilitate, și o statornică dragoste față de munți, de păduri și dealuri, realizînd pasteluri izbutite ca în „Pe Vișteea Mare", „Pe piriu în sus" și altele.

Subiectele schițelor sînt variate, un adevărat mozaic tematic, cum ar fi un crimpei din războiul antifascist („Benzi desenate"), sau creionarea imaginii femeii ideale, unice, („Acaju"), sau satirizarea carierismului („Un ingrat").

Mici întîmplări, fapte în aparență nesemnificative, capătă uneori valoare de simbol, autorul folosind adevărate lentile pentru a le amplifica și a sublinia astfel niște valențe de esență. Un astfel de exemplu îl constituie schița „Un asasinat" unde tăierea unui nuc de către un bărbat internat într-un spital militar este proiectată ca o crimă contra naturii.

Mircea Cîrloanță posedă meșteșugul de fin artizan, știința de a creiona liniile esențiale ale mișcărilor interioare ale personajelor sale. Aproape fiecare schiță din acest volum este o mică bijuterie care, deși nu au strălucirii de diamant luate separat, constituie o diademă de preț în unitatea lor, un opus literar de o autentică valoare estetică. Îndelungata experiență de redactor de editură a autorului l-a ajutat în găsirea unei formule stilistice moderne, adecvate substanței cu care formează un tot omogen. Acest volum este încă o dovadă că și despre mediul militar se poate scrie literatură bună, așa cum și despre orice alt mediu se pot scrie lucrări fără valoare artistică. Subliniez acest fapt pentru că există la unii critici și chiar scriitori, acreditată falsa idee că literatura de aventuri sau cea privind viața ostașilor este doar „literaturizare", fapt infirmat tot mai mult de o serie întreagă de cărți scrise de prozatori talentați, printre care îl situez și pe Mircea Cîrloanță. Aș cita în sprijinul acestei afirmații schița „Eternitate", care redă povestea dramatică a căpitanului de grăniceri Vasile Teodoreanu, căzut în luptă contra fasciștilor nemți, schiță în care autorul profilează vechile întîmplări pe fundalul naturii mirifice de la Voroneț, reușind un poem de o frumusețe remarcabilă.

Volumul „Singur în Paring" constituie, în ansamblul lui, o lucrare izbutită avînd în substanța lui un profund caracter patriotic.

Radu Vaida

*) **Mircea Cîrloanță : „Singur în Paring", Editura „Militară", 1985.**

Desene de Marian Avramescu

CUMPĂNĂ

Fortuna labilis

— Uite-așa ai s-ajungi, îmi pune ocheanul
în mînă
și-mi arată departe, în munți, floarea
de colț
ingenuncheată într-o singurătate înaltă
alături de vulturul ei păzitor.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi și cu vîrful
piciorului
îmi arată în pămîntul reavăn o rimă
neagră ca o frîntură de rază terestră ;
lumina, pentru ea, are forma ciocului
ciorii,
ea se-mpleticește beată de atîta pămînt.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi și-mi arată
cu degetul
o gușă de privighetoare în iarbă
care încă mai palpită lîngă cîntecul ei —
privighetoarea cu gușa pierdută
este în altă parte și e moartă de mult.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi, uite-așa
ai s-ajungi —
și degetul ei arătător
se-nfige zi și noapte
în pieptul unui fir de praf ce-mi sapă-n
geam precum
în cartea cu hotare popoarele barbare.
Și ieșim cu ochii laape multe să tresărim
de amintirea potopului
și nu tresărim
și pe deasupra apelor nici un duh
nu mai mișcă.

George Alboiu

CONFABULE

N-am să înțeleg niciodată
dar niciodată
chiar dacă as muri
ori as pluti adînc în pămînt pe o scîndură
n-am să înțeleg nici atunci
de ce
doi oameni nu se pot privi cînd
din stînga lor
pe sub aripa unei flori de zăpadă
se apropie de ei o pată de sînge
pe o corabie.

Iulian Neacșu

Zilele universității cultural-științifice București

În cadrul manifestării „Zilele Universității Cultural-Științifice București", la sala Batiște s-a deschis o interesantă expoziție de carte și ex-libris. Însemn de proprietate asupra cărții, ex-librisul este o modalitate grafică specifică de a concentra simboluri culturale și valori plastice ; el reprezintă preocupările și pasiunile bibliofile. Expoziția prezintă lucrările a doi graficieni din generații diferite, DRAGOȘ MORĂRESCU și SABIN ȘTEFĂNUȚĂ, artiști cunoscuți în țară și în străinătate și cărora li s-au consacrat profiluri în publicațiile „Federației internaționale a asociațiilor amatorilor de ex-libris" conduse de Arțul Mario da Mota Miranda.

DRAGOȘ MORĂRESCU cultivă o manieră aproape de expresionism, o stilizare ce mizează pe ritmarea suprafețelor de alb/negru în modalitățile linogravurii care este tehnica sa predilectă.

SABIN ȘTEFĂNUȚĂ are un stil diferit, marcat îndeosebi de grația aeriană a desenului în penită, cu sugestii care atestă o inspirație populară, asimilată într-o manieră foarte personală, atît în ilustrația de carte și în domeniul ex-librisului, dedicate unor oameni de cultură din țară și de peste hotare (Mircea Eliade, Artur Mario da Mota Miranda, Șerban Cioculescu, Dumitru Radu Popescu, Hristu Cândroveanu, prof. Florea Ghiță ș.a.).

Gheorghe Buluță

Fișe de istorie literară

● Ultimele ședințe de lucru ale Cenaclului literar „G. Călinescu" care activează în cadrul Comitetului sindical al Academiei R. S. România au fost dedicate celor două mari evenimente care s-au înscris cu litere de aur în istoria poporului român : Centenarul Liviu Rebreanu și Unirea cea Mare. Cu acest prilej au fost organizate la Casa de cultură „N. Bălcescu" din Capitală o serie de manifestări cultural-artistice la care și-au dat concursul Constantin Stihi-Boos, Gheorghe Marinescu-Dinizvor, Pan M. Vizirescu, Petre Paulescu, care au prezentat dimensiunile axiologice ale prozei lui Liviu Rebreanu și semnificația istorică a actului de la 1 decembrie 1918, cu adînci implicații în contemporaneitate. A urmat apoi un recital de poezie patriotică susținut de poeții Constantin Atomii, Viorel Cozma, Aurel Bardan, G. Laurian și Octav Sargețiu. Deasemenea, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă din Giurgiu a fost organizat un simpozion în comuna Butucari dedicat Unirii celei mari la care au participat V. Ciobanu, Gh. Marinescu Dinizvor, Doina Ghițescu precum și un număr de elevi din localitate, omagiindu-se prin creații poetice de înaltă vibrație patriotică gloriosului eveniment al făuririi statului unitar național al României contemporane.

Tot în cadrul acestor ședințe a fost prezentat și Regulamentul de organizare a concursului de creație „Tudor Arghezi" inițiat de Casa de cultură „N. Bălcescu", avînd drept scop descoperirea și promovarea de noi talente literare, urmînd ca poeziile premiate să fie publicate într-un volum ce va apare sub egida Casei de cultură „N. Bălcescu". Lansarea acestui concurs a fost preludiată de un cuvînt rostit de poetul Nicolae Dan Fruntelată care a vorbit despre poezia cetății și evoluția ei de-a lungul anilor, ca una din valențele de creativitate a poporului român de o indiscutabilă valoare educativă. De asemenea în cadrul acestor ședințe au fost prezentate cărțile : **Agent secret de Olimpian Ungherea, Constelația corifeilor de Ion Acsan și Flori lîngă izvoare,** o antologie cuprinzînd poeziile premiate la concursul de creație al celei de-a IV-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României", realizată de poetul Ioan Meițoiu, secretarul juriului pentru creația literară. Au fost invitați să citească trei poeți laureați și anume : Dan Anghelescu, Const. Atomii și Gheorghe Dinică, iar un florilegiu reprezentativ din sumarul antologiei a fost prezentat de Doina Ghițescu.

La atelierul literar au fost prezentați poeții : Paul Brăileanu (traduceri din lirica sovietică), Nicu Stan, Bucur Viorica, C. Atomii, Geo Călugăru, Mariela Rotaru, Laetiția Rosulescu și Maria Omăt, precum și prozatorul Armand Pagu. Ședințele au fost conduse de scriitorul Ion Potopin, secretarul Cenaclului literar „G. Călinescu".

Cronicar

Mondo umano?

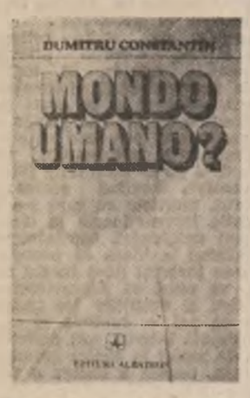

Zilnic marile agenții de presă ne informează laconic despre ce se întîmplă în lume. Din noianul de știri impersonal redactate selectăm de obicei cîteva, pe acelea care ne declanșează o emoție sau curiozitatea prin simburele lor de inedit sau de dramatism. Apoi timpul trece, alte știri ne asaltează memoria dar adeseori vom fi neliniștiți de vreo îndoială ascunsă în conștiința noastră care nu încetează să se întrebe : de ce ? ; cum de a fost cutare lucru posibil ? ; ce se ascunde în spatele tragicei fapte de atîta timp consumate și, mai ales, care este adevărul adevărat în legătură cu ea ? Tocmai cu legarea firelor și cu speculația aplicată pe marginea acestora se ocupă acei ziariști foarte stimați în rîndul breslei numiți, cu un termen profesional „externiștii", adică acei ziariști care lucrează în sectorul externe a marilor publicații. Poligloți, mereu bine informați, călătoriți pe mai toate meridianele, înzestrați cu un temperament viu și o inteligență detectivistică, iscoditoare, ei știu să ofere, ca nimeni alții, doar din cîteva date vagi care pe un profan l-ar lăsa rece, socotindu-le fără legătură, cea mai fascinantă ipoteză sau cel mai teribil adevăr. Meseria lor fiind aceea de a scotoci, observa, supraveghea pînă în cele mai adînci fibre viața lumii, vom înțelege de ce nimic nu-l poate surprinde pe un „externist" și mai ales de ce nimic din babiloniana îngrămădire a datelor nu îi scapă. Intuiția bine exersată îl va ajuta să adulmece pistele bune și să dezgroape „diamante" din molozul zilnic al telexurilor marilor agenții de presă. Un adevărat externist este o veritabilă bancă de date. El fișează totul, nu ignoră aleatoriul, are răbdare, o nemăsurată răbdare. După ani de observare a fenomenelor el se poate adeseori felicita sau infirma. Oricînd i s-ar cere, adevăratul externist e gata-să scoată din sertare dosarul oricărei probleme cerute la zi, fie că este vorba de tratativele Salt, sau evenimentele din Africa de Sud.

Unul dintre acești profesioniști ai observării fenomenelor vieții internaționale este fără îndoială Dumitru Constantin. **Mondo umano?** apărută anul acesta la editura Albatros nu face decît să confirme impresia pe care a făcut-o publicistul de-a lungul anilor. Cartea de față este centrată pe ideea contradicțiilor de esență ale lumii contemporane, aducînd în discuție unele mituri și drame ale ei, limpezite sau, dimpotrivă, tot mai nebuloase cu trecerea vremii.

Secțiunea **Remember** dovedește, de pildă, că terminarea ultimului război mondial este departe de a elucida războiul din culise precum și multe din enigmele care privesc încă pe foștii naziști, în viață, ca și împrejurările și destinul celor ce au participat la atacul atomic sau perfecționarea armelor biologice. Incidența nedorită a științei cu războiul face obiectul paginilor din secțiunea intitulată „O planetă de gheață ?" unde date cutremurătoare dovedesc cît de uriașă este azi mașinăria uciderii pusă pe picioare de om împotriva lui însuși : de la delfinii dresați să ucidă, la laserul și bomba cu vid. Toate acestea, pe fondul opulenței unei lumi în goană după profituri, a șantajelor internaționale, a furturilor, asasinatelor și dezastrelor ecologice. În acest ultim sens autorul ne invită să medităm pe marginea afacerii pneumoniei atipice din Spania, provocată de comercializarea unui ulei nociv sau pe marginea tragediei de la Bhopal. Cele două dosare — **Kennedy — mit și mister** și **Procesul mercenarilor** sînt scrise cu o bună aplicație pentru suspens și aventură. Înțelegem că asasinatul, crima în masă sînt metode uzuale pentru marea finanță a monopolurilor transnaționale în goană după profituri.

Pagina trepidantă, trimiterile rapide, conexiunile nepreveăzute, datele scrupuloase, buna întreținere a încordării dovedesc că Dumitru Constantin este un ziarist adevărat. Regretul nostru este că majoritatea copleșitoare a evenimentelor relatate este formată din comentarii pe marginea informațiilor furnizate de izvoare intermediare. Temperamentul publicistic al lui Dumitru Constantin pare să ne sugereze de aceea că are nevoie de un decor de desfășurare mult mai amplu și mai tumultuos. Citind **Mondo umano ?** am regretat sincer că nu am găsit un reportaj **pe viu** scris de Dumitru Constantin dintr-un context dramatic, unul din multele parate cu nerv, și mi-am imaginat atunci ce ne-ar fi putut oferi într-un atare context frază incisivă, nervoasă, iscoditoare, polemică, observația acută, plastică a autorului !

Mirela Roznoveanu

Ipostaza omului de presă

Urmare din pag. a 8-a

Revista s-a bucurat, de-a lungul unei activități de peste 30 de ani, de colaborarea unor personalități de seamă ale istoriografiei naționale, aparținînd tuturor generațiilor. De fapt, tot ce a avut mai valoros știința istorică românească în perioada interbelică s-a manifestat în paginile revistei inițiate și conduse de Iorga pînă în 1940 : I. Andriesescu, N. Bănescu — ce avea să preia publicația după moartea fondatorului —, D. Berciu, I. Bianu, C. Bobulescu, V. Bognea, Gh. I. Brătianu, T. G. Bulat, Al. Ciorănescu, N. A. Constantinescu, N. Corivan, I. C. Filiți, D. Furtună, R. Ilie, C. Karadja, Al. Lapedatu, I. Lupas, St. Manciulea, V. Mihordea, V. Motogna, Gr. Nandriș, D. Onciul, A. Oțetea, P. P. Panaitescu, V. Papahagi, A. Sacerdoțeanu, E. Virtosu, R. Vulpe ș.a. Faptul că unii dintre aceștia se vor desprinde și afirma separat de magistru și de revista sa, încercînd pe alte căi îmbunătățirea metodologiei cercetării, urmînd în definitiv aceeași dialectică ce se afiase la originea școlii istorice pe care Iorga o personifica în modul cel mai exemplar la începutul secolului, nu scade cu nimic meritul „Revistei istorice", ci dimpotrivă.

Reprezentativă pentru stadiul de dezvoltare al științei noastre istorice din epocă — componentă de seamă, atunci ca și în zilele noastre, a spiritualității românești —, pas important pe calea profesionalizării și specializării cercetării de profil, cadru de formare și afirmare a unei noi generații de istorici, și, nu în ultimul rînd, tribună de luminare și educare patriotică a maselor, „Revistă istorică" s-a impus și va rămîne ca o publicație prestigioasă a istoriografiei românești, la al cărui progres a contribuit în mod incontestabil.

Valoarea „Revistei istorice" nu numai pentru istoriografie, ci pentru întreaga cultură românească va putea fi evaluată mai exact în ziua cînd vom dispune de arhinecesarul indice bibliografic al acestei excepționale publicații. Munca reclamată de întocmirea lui este imensă, dar efortul va fi cu prisosință răsplătit.

SPORT

Lîngă ușa comorilor

În Cupa României, șapte echipe de A au fost trimise să-și caute căușul, ciurelul și făina orbilor din care au plecat. Vorbind în sensuri dezordonate (nu numai Lucescu se îmbălătărează cu ele) eu mă văd silit de întîmplări ca să scriu că fotbalul românesc a ajuns aproape de pragul totalei infirmități. Să nu umblăm cu găina neagră, aia care vorbește despre comploturi, conspirații și vînzări tuberculoase (un mare jucător, dublat de-un mare antrenor — nu e Cornel Dinu, poate nici Mircea Lucescu, poate nici Jenei) mi-a spus într-o seară de Asie fumegînd sincerității : peste 80% din meciurile noastre sînt trucate. Și atunci ?! Și atunci, am ideea cupajată (Muscat Ottonel, Riesling de Ștefănești) că toate meciurile trucate țin în primul rînd de flăcările galbene (comori de aur) și prea puțin de flăcările albastre (comori de aramă). Știu aceste lucruri dintr-o carte despre superstiții și îndelungatele lor viețuiri în secolul XX. Și mai știu că toate mările lumii — pentru mine cea mai frumoasă și ospitalieră rămîne Marea Neagră — leapădă rechini, cai de mare și tezaure scoase din corăbii rupte pe timp de furtună pentru jucătorii și antrenorii care-și impacă viața în clipă senină, rup marginea aurului, trișează, vînd, cumpără. Am exemple, dar n-am dovezi prea ascuțite, și atunci mă retrag în tăcere ca să nu fiu dat în judecată. Dar îi rog pe cei care mă cred pe cuvînt că mi-e silă de cîte știu că se petrec în fotbalul românesc. Mi-ar fi fost drag să ajungem în Mexic, chiar trecînd peste cadavrele ideii de fair play. Pentru că, ia uitați-vă, jerpelitul lieu britanic, majestuos în toate aranjamentele, fălcos în nepăsare, obraznic, grobian, — plus toate adjectivele colțuroase care vă vin în cap — pleacă în Mexic, însoțit acum, și de oaia cu lînă roșcovană care se numește Scoția. Mă întreb de ce Lucescu nu-și pune unghia-n git !? Și mă întreb în continuare de ce noi, delăsători și tocmiți cu zlua la plictiseală neîncetată, îl suportăm pe Lucescu antrenor al naționalei ?!

Suporteri mediocri ard în torța barbar de pilică și încălcată cu papuci de mărgele, că Dinamo-București, sub industria de strănut a lui Lucescu, a învins pe F.C. Bihor și Gloria-Buzău (observați, nimeni nu suflă un cuvînt despre papara înghițită de la Sportul studențesc) datorită exclusiv priceperii noului antrenor. Cocorul zboară, vaca muge, măgarul ihăle și chestia logică se pune astfel : fotbalul românesc nu ține de vrăjitorie ci de prezență. Ca să învingi Gloria Buzău nu-ți trebuie altceva decît să te numești Steaua sau Dinamo-București și să fii prezent la întîlnire la oră fixă. Noi, în România nu avem decît două mari echipe, Steaua și Dinamo. În rest, o inexistență banală, sau o lipsă de caracter desuetă, o prostie și o încercare de mina a patra. Craiova e o legendă asfințită, cu coroana ascunsă în căciulă. Nu vedeți, dumneavoastră, că din opt echipe de divizia B intrate în frontul luptei cu divizia A, a cedat cu mare bucurie, și nici un fel de orgoliu, numai C.S. Tîrgoviște ?! A cedat echipa condusă de fostul dinamovist Dinu în fața echipei conduse de fostul dinamovist Lucescu și al cărei căpitan a fost pînă acum 18 luni antrenorul de azi al echipei tîrgovistene. Să nu rîdem, viața are și ea cazuri cînd totul ține de adevăr, bogdaproste și nu te tîmpi mă, dacă vrei să ai noroc.

Nu vreau să insinuez nimic, mi-e drag fotbalul, aștept o nouă zăpadă, aștept o lună plină și sînt lacom de colinde. Între timp va veni și cometa Halley, plus reclamațiile pe care le vor face unii împotriva mea și, mai cu seamă, seara colindelor.

Mi-e dor să fie dat afară Lucescu, de la națională, pur și simplu fiindcă nu și-a onorat mandatul. A promis că ne va califica în Cupa mondială și nu s-a ținut de cuvînt.

Fănuș Neagu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMANE

Asasinarea lui Nicolae Iorga

Cu peste patru decenii în urmă, la 21 septembrie 1939, în tumultul, grijile și incertitudinile provocate de dezlănțuirea de către hitleriști al celui de-al doilea război mondial, poporul român, și deopotrivă opinia publică democrată și antifascistă din străinătate erau zguduiți de vestea tragică a asasinării primului ministru Armand Călinescu. Era cel de-al doilea prim-ministru român care cădea sub gloanțele teroriștilor legionari, plătind cu viața atitudinea antifascistă și grija de a prezerva interesele naționale ale României în fața politicii agresive, de șantaj și presiune pe care o promovau pe plan internațional statele fasciste și revizioniste.

„FAPTE CARE AU PRODUS OROARE ȘI DEZGUST"

Deosebit de relevantă a fost atitudinea opiniei publice internaționale față de crimele monstruoase înfăptuite de legionari în ultima decadă a lunii noiembrie 1940, cînd au fost assinați, la instigarea Jilava și în alte împrejurări, o serie de personalități politice burgheze, foști miniștri, demnitari de stat, oameni de știință și cultură, membri ai partidului comunist. Se poate întreba, ce va face în viitorul apropiat Germania cu nefericita România? Un singur lucru este sigur: masacrul în masă din zilele trecute (26—28 noiembrie 1940 — n.n.) nu este decît continuarea valului de sînge provocat de Gărzile de fier prin celelalte două asasinate de prim-miniștri. Cele întîmplate acum sînt exemple ale evenimentelor ce vor urma ce acum înainte. Orice greșeală ar fi făcut în trecut România, ea este țară a progresat. Naziștii au schimbat acum totul. Au dat ungurilor jumătate din Transilvania, care e considerată de oameni ca leagănul poporului lor. Azi forța a devenit sistemul legal al conducerii. Toate sînt conform sistemului Gestapoului nazist care le-a inspirat".

O zi mai tîrziu, același post de radio condamna atitudinea antifascistă a opiniei publice din România, oglindită în respingerea vehementă a atrocităților legionare de inspirație hitleristă.

Încadrîndu-se în tradițiile sale democratice și progresiste, noile dovezi de solidaritate cu victimele terorii fasciste au întărit prestigiul poporului român pe plan internațional, în momente deosebit de critice. „Știrile numeroasele acte teroriste și asasinate care sînt condamnate în mod sincer de majoritatea românilor, se arăta în emisiunea citată —, au făcut ca populația României să fie privită cu multă simpatie și compătimire pentru clipele grele prin care este silită să treacă de cînd în România ordona Hitler".

La rîndul său, vorbind în limba germană, postul de radio intitulat „Europa revoluționară" anunța în emisiunea din 30 noiembrie 1940 că „În România curg șiroaiele de sînge și continuă crimele legionarilor cu cuțite lungi" și că „Acest război de foamete și măcel între populația civilă din România este opera Führerului Hitler".

Substratul politic, de dezbinare națională a poporului român și apoi de totală subordonare a României față de cel de al III-lea Reich, urmărit de hiterliști prin patronarea crimelor teroriștilor legionari, a fost sesizat cu competență de ziariștii americani. „Sîntem martorii unui complot al cărui scop este distrugerea civilizației europene — scria, de pildă „The New-York Times" în numărul din 28 noiembrie 1940. Hitler a impus un nou așezămînt pe continent. A preluat o vastă colecție de orașe mari, sisteme de industrie și agricultură mult dezvoltate, populații cu civilizație superioară, și ce a făcut cu ele ?"

Aceeași realitate o consemna și „The New York Herald Tribune", în articolul intitulat **A New blood bath**, publicat în aceeași zi. „Pentru mințile noastre amorțite de cruzimile zilnice ale războiului, știrea despre asasinatele din România nu înseamnă decît o oroare mai mult — scria comentatorul. · Faptul că ultimele evenimente din România au fost puse la cale de elementele gardiste, dominate de naziști, ne amintește din nou că Hitler nu ezită să se coboare la asasinate cînd îi folosesc scopurilor lui. Germania a fost prima din asa zisele națiuni civilizate ale lumii apusene care s-a reintors la metodele politice din vremurile barbare, iar întregul sistem german, în pace și în război, se bazează pe acea supunere oarbă care nu poate fi menținută decît prin omoruri fără milă. Nu constituie nici o îndoială că gardiștii români au fost încurajați în fapta lor de constatarea că stăpînii lor germani consideră omorul politic ca perfect de corect".

Articolele cu conținut asemănător au fost publicate în Turcia, Grecia, Elveția și în alte țări.

„NUMELE LUI NICOLAE IORGA VA FI PRETUIT CU RESPECT ȘI AFECȚIUNE"

Faptul că printre victimele teroriștilor legionari se află istoricul Nicolae Iorga a amplificat efectul negativ al monstruosului asasinat. Ca și în țară, opinia publică din străinătate a reacționat cu promptitudine, relevînd înaltele virtuți morale și patriotice ale celui ucis și condamnînd pe inspiratorii și pe criminalii din Garda de fier. „România a dat mulți oameni iluștri, care au luptat cu semnificație și influență pentru binele țării, care au dovedit cu abnegație ca țara să fie liberă și prosperă", scria cotidianul american „The Christian Science Monitor", în numărul din 2 decembrie 1940, referindu-se la personalitatea politică a lui Nicolae Iorga, la poziția sa consecvent democratică și antifascistă.

În Turcia, ziarul „La Republique" din 3 noiembrie 1940 scria : „Tragicul sfîrșit al profesorului Iorga, foarte iubit în România, un alt om printre victime, a mărit indignarea și ura noastră față de legionari", pe care același „Ankara" îi aprecia drept marionete ale lui Hitler, „unelte conștiente, atrase de mirosul cadavrelor interne ale unei țări nu privesc pe nimeni — scria cotidianul turc citat. La numărul din 3 decembrie 1940. Dar tirania și condamnarea nu pot rămîne închise între frontierele unei țări. Dacă națiunile există, atunci umanitatea nu este o zadarnică entitate. Exemplul acestor legionari răzvrătiți va da de gîndit. Nu este o întîmplare grea ca să agiți pretutindeni o mulțime de marionete, dominate de sentimente de ură și răzbunare. O astfel de bandă care neagă principiile de drept și de libertate de guvernămînt, de legalitate, precum și faptul că are omul ca sacru — cînd garantia unei libertăți nu mai acționează decît prin dumnezeul cu revolver".

Un impresionant moment în memoria celor dispărut a fost publicat în „New-York Herald Tribune" (15 decembrie 1940) de profesorul Roger Merriman din Cambridge, care îl cunoscuse pe Nicolae Iorga la Paris, în anul 1900, în timpul studiilor universitare. „Nu există un exemplu mai revoltător al barbariei lui Hitler și acoliților lui decît recentul asasinat al istoricului

prim-ministru al României, Nicolae Iorga, în vîrstă de 70 de ani, săvîrșit de Garda de fier... În viața mea nu am întîlnit un om cu atîta vitalitate. Mintea lui era încă mai minunată decît ființa lui, iar inima lui era mai mare decît mintea... Iorga avea o mare reputație ca istoric dar era în primul rînd un om de stînă și un patriot care își iubea țara cu pasiune și avea dorința arzătoare de a o servi. Era perfect conștient de slăbiciunile românilor și de calitățile lor. Își dădea seama de nevoia lor de un guvern central puternic și mai cu seamă de o educație sistematizată, atît elementară cît și superioară. A luptat enorm a o căpăta și poate că e mai bine că nu poate fi martor la tăcerile la care au fost supuși cumpătrioții lui în ultimul timp. Dar atîta timp cît oamenii vor continua să prețuiască libertatea pe această planetă, numele lui Nicolae Iorga va fi prețuit cu respect și afecțiune".

Posturile de radio britanice, franceze, din S.U.A., agenția „Havas" au difuzat ample relatări în legătură cu ceremonia înmormîntării victimelor teroriștilor legionari, relevînd și cu acest prilej ostilitatea manifestată de poporul român față de fascism. „Peste 6 000 de persoane au luat parte astăzi la înmormîntarea profesorului Iorga", anunța în seara zilei de 29 noiembrie 1940 postul de radio „Daventry". Elogiind personalitatea marelui dispărut, meritele cu care s-a afirmat în istoriografia internațională și cele patriotice, de militant antifascist, comentatorul își exprima optimismul în ideea că poporul român, adesori greu încercat de-a lungul milenarei sale istorii, va reuși să supraviețuiască agresorilor hitleriști și acoliților lor gardiști. „Timp de 1900 de ani — sublinia el —, România, care este situată într-un colț periculos al Europei, a avut de luptat în contra greutăților și a va face și acum, pentru a cîștiga o viață liberă, pașnică".

„Evenimentele petrecute în România, în ziua de 27 noiembrie — comenta la rîndul său postul de radio „Paris", au provocat indignarea generală, în special în cercurile militare, care cer supra pedepsire a asasinilor. Profesorul Iorga, una din victime, era o personalitate din cele mai cunoscute și cu o reputație mondială".

Relatînd conflictul dintre savantul român și gardiștii de fier, agenții ai gestapoului nazist, postul de radio Belgrad nota, în dimineața zilei de 28 noiembrie 1940, că „cu uciderea profesorului Iorga dispare una din cele mai însemnate personalități ale României. Ca istoric, avea renume mondial. Profesorul Iorga a combătut energic influența politică a fostului conducător al Gărzii de fier, Codreanu".

Numeroși comentatori ai posturilor de radio din străinătate, ziariști și oameni politici au subliniat în mod just că drama prin care trecea în acea epocă poporul român era o consecință directă a evenimentelor anterioare care determinaseră înfeudarea economică și politică a României față de Reichul nazist. Ultimul episod în această privință fiind aderarea nefirească a României la Pactul tripartit. „Numai după 4 zile de la aderarea sa la Pactul tripartit — comenta radio Londra în ziua de 28 noiembrie 1940 —, România vede asasinarea a 64 de prizonieri politici, asasinați de cîrdul din ordinul Berlinului". În țară și în străinătate continua același comentariu, „acțiile fapte au produs oroare și dezgust".

Responsabilitatea morală pe care o aveau naziștii față de crimele săvîrșite în România de acoliții legionari a fost subliniată și de ceremonia macabră și exaltantă în misticism a reînhumării lui Corneliu Zelea Codreanu, fostul führer al Gărzii de fier. „În România Codreanu a fost înmormîntat a doua oară cu parade obișnuite — comenta în ziua de 30 noiembrie 1940 postul de radio Londra. D-l general Antonescu, care acum trei zile reprobase asasinatele, ieri era de față la reînmormîntarea lui Codreanu. Erau de față și d-l Boldur von Schirach (reprezentant special al lui Hitler — n.n.) și, firește, și un reprezentant al d-lui Mussolini. Ceremoniile acestor semibarbari și semimistici arată mentalitatea celor care vor să instaureze o „nouă ordine" în Europa".

Două zile mai tîrziu (1 decembrie 1940), același trainic englez vorbea de un alt ceremonial,

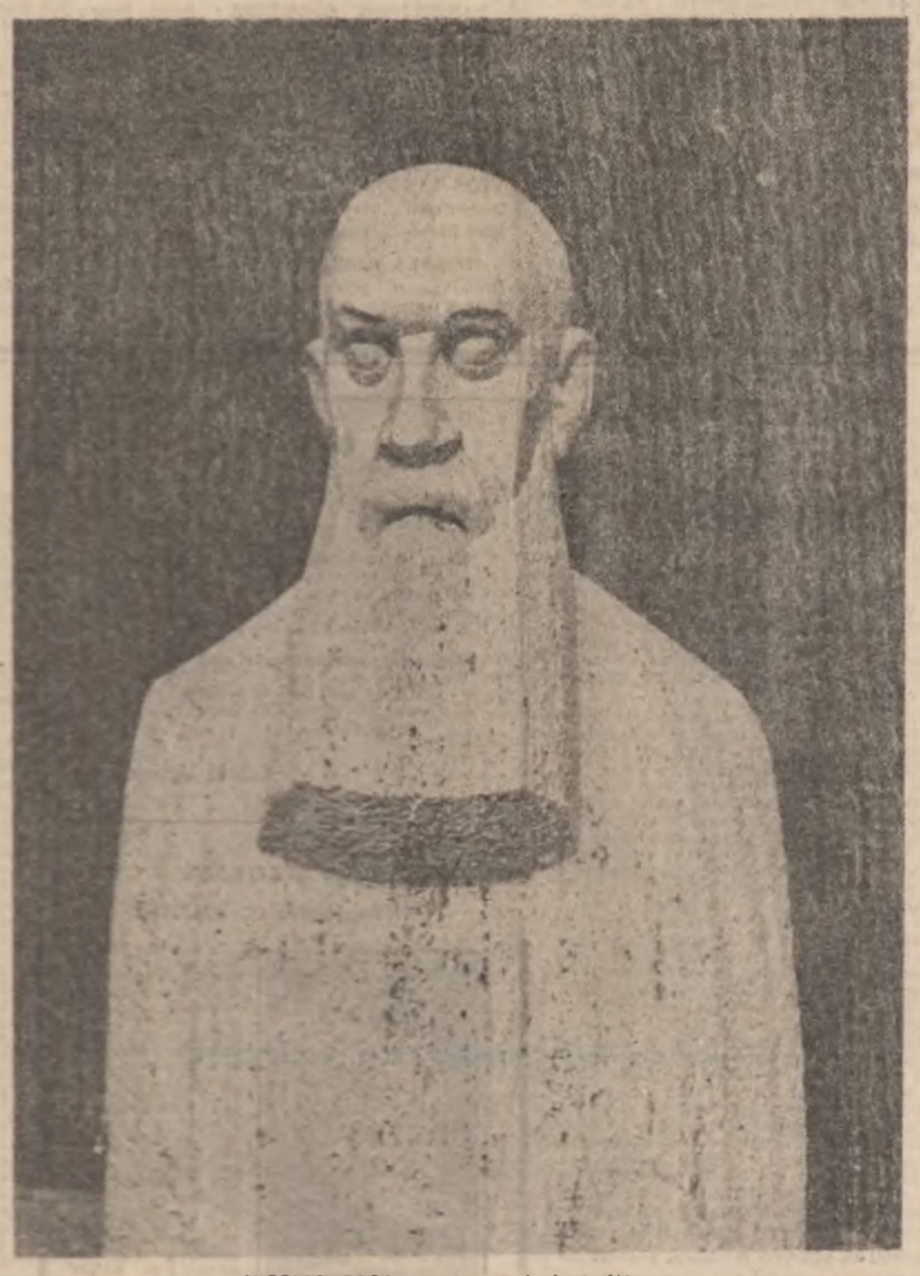

NICOLAE IORGA – sculptură de Justin Năstase

care în împrejurări normale ar fi trebuit să genereze optimism și manifestări patriotice: Unirea cea mare de la 1 Decembrie 1918. „Ieri a avut loc la Alba Iulia aniversarea a 22 de ani de la Unirea Transilvaniei la patria mamă — spunea comentatorul același. Aniversarea a avut loc într-o atmosferă de doliu, deoarece cea mai mare parte din ceea ținut a fost pierdut recent. Această pierdere, datorită presiunilor germane, face ca în inimile românilor să stăpînească un sentiment de ură și repulsie față de germani".

*

Rezultă din toate aceste mărturiile documentare ale vremii că opinia publică din țările occidentale nedemocratice delimita, pe bună dreptate, poporul român, animat de sentimente democratice, de crimele și excesele teroriste ale Gărzii de fier, a căror paternitate era pusă, pe bună dreptate, pe seama Germaniei naziste. Oamenii politici și comentatorii de radio, din diverse țări au cîntat însă și explicația recrudescenței teroarismului legionar în anii precedenți, insa crimele legionare fiind totuși izolate în raport cu cele de masă din anii 1940—1941. Explicația găsită se baza în rîndul său pe realitate : era vorba de ocupația practică a României de către Germania hitleristă, de pierderea suveranității și independenței sale naționale. Felul în care străinătatea a comentat afluența treptată a diviziilor hiteriste în România este deosebit de semnificativ.

Olimpiu Matichescu

Reintrarea în umanitate

Urmare din pag. 1

preferau alt tip de istoric, pe cel refugiat între cărți refuzînd freamătul străzii, sau ideea „marii judecăți" și că ucigînd un om încercau să ucidă o concepție. Istoricul interesat de mentalitatea timpului său și de mentalitatea altor timpuri, preocupat de a o cunoaște și a o influența pe cea a timpului său este un model contemporan. De aceea, pentru a exprima mai grăitor ceea ce trebuie să reiasă din uluitoarea prestație intelectuală și morală a marelui istoric vom folosi un citat care incriminează fuga de răspundere a istoricului : „Eu cred că în știință a evita greșelile neiucrînd, este un act de prudență lașă, iar curajul care a înfrunta greutățile, a lua toată răspunderea și a suferi toate riscurile". În lucrarea sa de istoric, care-l absorbea cu totul, pentru că ea era nu numai actul scriitoricesc, cît și cel de participare intensă la viața socială și politică a poporului său, Iorga și-a asumat înfruntarea greutăților, și-a luat toată răspunderea și a suferit toate riscurile.

Pentru Iorga a fi istoric se asocia cu riscul și el l-a acceptat. Știm că aceasta a fost chiar [illegible] istoricul [illegible] acest lucru de mult. **Memoriile** ne mărturisesc amărăciunile și [illegible] ale lui, [illegible] ziarul trecutului și expunerii, cu mult înainte de a-i fi trimis la demnitu scrisori de condamnare la moarte. Este pentru ei să pătrundă în [illegible] evenimentelor și să extragă adevărul. Să participe alături de oamenii epocii investigate la viața lor, și [illegible] și să urască alături de ei. „Importantă au în istorie două lucruri, afirma Iorga : a-o înțelegi ca dezvoltare, și a [illegible] să judeci, să iubești sau să condamni, înțelegînd pe aceia care au jucat un rol în istorie ; [illegible] ca pe oamenii vii, pe care i-ai întîlnit înaintea ta, ai avut de-a face cu ei, i-ai bătut, i-ai asindit : să-i auzi vorbind și să-i vezi mergînd". Această pretenție [illegible] în cea mai înaltă sferă a creației, fără a-i [illegible] rigoarea. Puțini istorici au dovedit capacitatea de obiectivare a lui Iorga în lista faptelor și personalităților istorice. O lecție despre George Basta, rivalul și asasinul lui Mihai Viteazul, ținută în 1940, este totodată o lecție de distanțare, de obiectivitate, de înțelegere a omului, a mentalității care l-a dominat, care era a unei lumi și a unei epoci, în care Mihai Viteazul nu intra. Iorga nu vrea altceva decît să contemple în liniște întîmplările trecutului pentru a le descoperi nota caracteristică, nodul cauzal, adesea secret, inaccesibil timpului nostru. Cînd condiționează scrierea războiului

romano-dacic de buna informare a [illegible] ce se petrecea la Roma pe vremea acea, Iorga formulează o exigență caracteristică felului său de a gîndi istoria. „Trebuie să știi ce era în capul romanilor de atunci", zice el prescurtînd astfel o întreagă teorie asupra istoriei mentalităților, foarte modernă astăzi. El nu caută cifre, statistici, ci conținuturi umane : „Era o epocă romantică, cu dorință de aventură, cu o imaginație aprinsă, cu setea de a cunoaște ținuturi noi, de a străbate regiuni necunoscute". Ceea ce a voit Iorga să redescopere tot timpul a fost omul fiecărui timp, viața umanității. Iată de ce el nu scrie o istorie a Bizanțului ci **Istoria vieții bizantine** și în acest titlu se ascunde o întreagă concepție. „Trebuie să te simți om cînd faci istorie și să te formezi ca om, ceea ce nu este ușor, ci pentru aceasta trebuie să citești mult, să gîndești mult, să trăiești mult, să ai deci experiență de viață, fără de care nu trebuie să te atingi de istorie niciodată". **(Concepția umană a istoriei,** 1937). Superioritatea mecanică care decurgea pentru unii cercetători sau istorici din simplul fapt că ei erau posteriori epocilor și personalităților pe care le tratau, i se pare marelui istoric cu totul neavenită : „A fi om, a-ți da seama că vorbești de oameni și a nu pretinde, fiindcă ai fost primit a lucra un seminariu, că ești în stare să descoperi toate tainele lui Mihai Viteazul sau lui Ștefan cel Mare, numai prin aceea că el a murit, iar d-ta ești în viață, trebuie să fii om întreg să-ți dai seama de ce este omul și de acel insondabil mister care este deseori pentru el însuși omul". Teoriilor rigide și univoce, însoțitoare ale ideilor totalitariste din regimurile politice pe care Iorga le avea pe atunci sub ochi, istoricul le opunea această insondabilitate a istoriei ieșită din misterul uman, vocea istoricului fiind aceea a unui umanist lucid îngrijorat de mersul omenirii în preajma celui de al doilea război mondial. A descoperi omul și umanitatea în situațiile și expresiile ei cele mai înălțătoare devenea pentru istoric o misiune. „Lucrul de căpetenie și azi, și mai ales lucrul de căpetenie pentru ca să avem un alt mîine decît al confuzici și al barbariei de azi, scria Iorga în 1937 **(Concepția umană a istoriei),** este să redevenim mai oameni de cum suntem acuma, a reintra în umanitate, aceasta este pentru noi datoria cea mare". Reintrarea în umanitate a fost deviza lui Iorga prin toate cursurile și conferințele sale de istorie ținute de-a lungul întregii perioade interbelice, dar mai ales înaintea izbucnirii celui de al doilea război mondial, apelului său la luciditate răspunzîndu-i-se cu securea și revolverul.

Angajarea politică a marelui istoric, producătoare de legende și anecdote, între ele și sinistra dobîndocie că Iorga a creat mina care l-a ucis, era rezultatul unei convingeri profunde. Politicienii de profesie părăsiseră țara precum păsările călătoare, în vreme ce Iorga la Iași retragerii în 1916 îsi ducea misiunea de susținător al conștiințelor țărănești din tranșee. Nici unul din politicienii schimbărilor de guvern dintre războaie n-au lansat acel țepetat strigăt de alarmă și de hotărîtă apărare a drepturilor naționale atunci cînd acoliții hitlerismului și-au ridicat capul la granița de vest așa cum a făcut-o marele istoric. Iorga nu poate fi judecat cu măsurile omului politic ci cu acelea ale istoricului. Pentru Iorga istoricul se plasează în egală măsură în trecut și prezent, pentru a fi întreg și valabil. Încă din 1919, cu prilejul comemorării lui Mihai Viteazul la Academia Română el dădea aceste ginduri : „Dacă s-a spus că prin paginile istoriei trecutul este învățătorul, călăuza, îndreptătorul prezentului, cu tot atîta temei se poate spune că trecutul el însuși trăiește, nu numai în prezent, ca tradiție, pe de o parte, ca incomensurabile și atotputernice forțe misterioase lucrînd în noi înșine, dar că el se împărtășește de viața timpurilor ce au venit dintr-insul și printr-insul, că se înalță și cade, se luminează și se întunecă în anumite părți ale lui, după cum răsar vremurile nouă, fiecare cu lumina ei. Și mai ales, că unele părți, care erau și înainte, dar nu se vedeau, fiindcă nu trebuia, nu se cereau să se vadă, se ivesc deodată limpezi și impresionante, pentru că acea lumină a altei vremi, umblînd destăinuitoare, s-a oprit în sfîrșit și asupra lor" **(Despre Mihai Viteazul).** Trecutul trăiește în prezent cu o mare forță, iar luminarea lui depinde de experiențele pe care societatea prezentului le trăiește. „De aici nevoia pentru istoric, scria Iorga comemorîndu-l pe Mihai Viteazul, de a fi cît de mult amestecat în lucrurile vremii sale, amestecat nu numai ca martor care vede „obiectiv" și notează rece pe hîrtia lui considerată ca vechile table de aramă ale lui Clio, ci ca factor însuși, după puterile lui, în viața care se zbate, fierbe, spumegă, stropește și murdărește, dar înviorează în jurul ei și se duce, după mult sbucium, drept înainte, sigură, către o lume mai bună și mai fericită. Din experiențele și din isprăvile, din suferințile și izbînzile lui ajunge a cunoaște mai bine însuși materia studiilor sale, pe care, fără a o falsifica de obicei, prezentul o interpretează necontenit".

Iorga a fost așa cum și-a propus „factor" al vremii lui, amestecîndu-se după puterile lui neobișnuite în viața spumegîndă și murdăritoare a epocii, deoarece știa că acesta e prețul. Vorbind despre Iorga vorbim despre istoricul care și-a asumat toate riscurile.

Ipostaza omului de presă

La mai puțin de doi ani de la tragicul sfîrșit al savantului, unul dintre discipolii săi, el însuși un erudit bizantinolog — l-am numit pe Nicolae Bănescu —, spunea următoarele într-o conferință din 17 iulie 1942 închinată concepției istorice a marelui dispărut : „Nicolae Iorga a fost printre noi cea mai strălucită expresie a minții creatoare. Timp de cincizeci de ani, el a aruncat continuu, din bogăția sufletului său comunicativ, o comoară de idei nouă, care, sămănate darnic pretutindeni, rămîn în mare parte pierdute astăzi pentru cei mai mulți, **dar pe care urmașii le vor căuta cu ardoare și le vor desprinde din masa uriașei sale producții"** (subl. ns.). Previziunea din urmă avea să-și găsească confirmarea, după aproape un sfert de secol, în perioada de înnoire spirituală inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Începînd din 1965, în climatul de restituire a valorilor perene ale culturii naționale, studiul operei marelui istoric cunoaște — pentru a relua formula lui Iorga însuși dintr-o comunicare făcută la Academia Română în 1927 — „un avînt (...) extraordinar de repede, ca al unei puteri în sfîrșit ieșite de sub o comprimare îndelungată". Multiplele domenii de creație istoriografică în care s-a manifestat N. Iorga — „cunoștințele sale imense, comprehensivitatea-i excepțională, i-au deschis un orizont pe care puțini numai l-au putut îmbrățișa vreodată", spunea același N. Bănescu — au fost ilustrate, doar în ultimii ani, prin intermediul a numeroase volume ce cuprind pătrunzătoare studii de istorie națională și universală, cu variatele lor subdiviziuni.

În cadrul valorificării critice a mostenirii științifice a marelui nostru istoric, o direcție — între atîtea altele posibile, pe cît de variate, pe atît de necesare — care nu va întîrzia să fie cercetată monografic este, credem, ipostaza lui N. Iorga ca inițiator și diriguitor al unor periodice de specialitate care au orientat istoriografia română în prima jumătate a acestui secol. Între ele, „Revista istorică", principala sa tribună în materie, de la apariția căreia s-au împlinit anul acesta șapte decenii, ocupă un loc distinct.

Născută din necesitatea adînc resimțită de către „noua școală istorică" (avînd în Ioan Bogdan, Dimitrie Onciul și Nicolae Iorga pe cei mai iluștri reprezentanți), ce se afirmase în jurul anului 1900, de a imprima studiilor istorice o direcție realistă și critică mai pronunțată, în opoziție cu romantismul „vechii" scoli (B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol), „Revista istorică" a fost prima publicație de specialitate de la noi dedicată în exclusivitate studiilor istorice. Ea și-a impus un program care să corespundă unor „mari nevoi de îndeplinit" — astfel constatate de Iorga în discursul introductiv al numărului inaugural (1 ianuarie 1915) — atît în cercetarea trecutului poporului român, cît și în domeniul educării maselor prin opera istorică. Ambele obiective erau validate de epocă : profesionalizarea și specializarea erau stringent reclamate de progresul istoriografiei, după cum faza finală în care intrase lupta românilor pentru desăvîrșirea idealului național necesita potentarea tuturor energiilor interne, inclusiv prin mai buna cunoaștere a istoriei glorioase a neamului ; în perspectiva apropierii marelui ceas al întregirii, „oamenii pămîntului" trebuiau să-și cunoască mai îndeaproape „ctitorii", „cavalerii", „vitejii" și „revoluționarii".

În primul număr, N. Iorga preciza astfel scopul revistei ce pornea la drum : „Este o întreagă informație istorică de înnoit la profesori, de răspîndit între oamenii mulți, de sădit în tineretul scolar care începe, odată cu anii de reflecțiune, să manifeste aplecări sau vocații. Sînt de scormonit bunăvoinți (...) : sînt de recunoscut și încurajat diletanți așa de darnici în jertfe pentru colecțiile lor (...) ; sînt atîtea minți de luminat asupra comorilor pe care le au în pază sau pe care norocul li le-a aruncat în brațe". Publicația se va deosebi prin conținut atît de „revistele cele mari din Apus", cît și de cele academice de la noi care găzduiau „tot ceea ce e bun și metodic lucrat, tot ceea ce dă rezultate trainice pe o cale cuminte". Iorga arăta că încă „rămîne atîta teren în ce privește fondul original, descoperirea, care trebuie semnalată fără zăbavă, ideea generatoare care se cere a fi răspîndită neapărat, orientarea folositoare pentru alții, îndemnul la cercetări într-un anumit sens. Rămîne materialul mărunt, care nu poate da un volum și nu poate sprijini prin valoarea sa un studiu mai întins. Rămîne informația bibliografică, și cîte lucruri de mare folos nu zac în saltare, unde se uită și se pierd !". Așadar, revista va face „Operă de folos pentru știință și, totodată, operă de educație națională".

Consecvent crezului său, expus în discursul de recepție la Academie, semnificativ intitulat **Două concepții istorice** (1911), că „ceea ce interesează în rîndul întîi pe istoric e însăși manifestarea prin fenomene organice a factorilor acelora care pleacă din viața economică, din viața culturală, din substratul material sau din atmosfera morală a unui popor", N. Iorga a urmărit și în cele publicate în paginile „Revistei istorice" prefaceri din toate aceste domenii ale vieții materiale și spirituale care au cuprins oameni, fapte și idei din istoria națională și universală. De altfel, în viziunea sa, **național și universal** erau două concepte care se întrepătrund continuu : „viața unui popor e necontenit amestecată cu vietile celorlalte, fiind în funcție de dinsele și înrîurînd necontenit viața acestora".

Puzderia de studii, articole, „dări de seamă", „cronici" și „notițe" publicate de Iorga îmbrățișează toate aspectele cercetării istorice, unele practicate pentru prima oară în istoriografia românească, în consens cu evoluția științei pe plan universal. Vastul material ce se cuprinde în aceste pagini este o emanație a nevoii „esențială și elementară de a ne cunoaște pe noi, dar și aceea, fără care nu poate fi o cultură de specialitate deplină — și ce mult lipsește ea la noi ! — de a avea orientarea în domeniul întreg al istoriei care (...) se schimbă astăzi așa de mult de la un moment la altul". În privința valorii atîtor contribuții ale savantului ce întîmpină pe cititor în fiecare fascicol de revistă (și prezenta numelui lui Iorga este copleșitoare), ni se pare potrivită următoarea caracterizare făcută pe marginea unor domenii novatoare din activitatea istoriografică a lui N. Iorga. Opera sa — scrie un distins exeget — „rezervă încă, la o cercetare mai atentă, însemnate idei, din care poate răsări oricînd o nouă și îndrăzneață interpretare. Printr-o observație mărunță, făcută adeseori în treacăt, istoricul pune în discuție probleme de cea mai stringentă actualitate" (Pompiliu Teodor).

Mircea Suciu

Continuare în pag. 7

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII